



**OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARIN ÖZ DÜZENLEME
BECERİLERİ İLE AKRAN ZORBALIĞINA MARUZ KALMA
DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Gözde İleri

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren yirmi dört (24) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Gözde

Soyadı: İleri

Bölümü: Okul Öncesi Öğretmenliği

İmza:

Teslim Tarihi : 16.07.2019

TEZİN

Türkçe Adı: Okul Öncesi Dönem Çocukların Öz Düzenleme Becerileri ile Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

İngilizce Adı: Investigation Of The Relationship Between Self Regulation Skills Of Preschool Children and Exposure to Peer Bullying

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Gözde İleri

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Gözde İLERİ tarafından hazırlanan “Okul Öncesi Dönem Çocukların Öz Düzenleme Becerileri ile Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN

Temel Eğitim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Prof. Dr. Ayşe Dilek ÖĞRETİR ÖZÇELİK

Temel Eğitim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Dr. Öğretim Üyesi Hatice ÖZASLAN

Eğitim Fakültesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi:/...../2019

Bu tezin Temel Eğitim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü



Dedem Sobacı Remzi ERKEN'e

TEŞEKKÜR

Araştırma süresince bilgi ve tecrübeleri ile desteğini esirgemeyen, güler yüzü ve sabrıyla örnek aldığım danışmanım Prof. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN'a, araştırmanın analizlerinde yardımcı olan Uzm. Dicle CANTEKİN'e, eğitim hayatım boyunca arkamda duran annem Öğrt. Nevin İLERİ ve babam Öğrt. Arif İLERİ'ye, alan bilgisi ile yanımda olan ikiz kardeşim Öğrt. Gizem İLERİ AKSOY'a, ablam Gamze İLERİ ARAS'a, zor anlarımda yanımda olan can arkadaşım Elif Sevcan KAYMAK'a çok teşekkür ediyorum.

Sonsuzluğa uğurladığımız anneannem Mukadder ERKEN'e, dedem Bekir İLERİ'ye, babaannem Sebahat İLERİ'ye çocukluğumdaki destekleri için; duygusal desteğini her zaman hissettiğim canım arkadaşım Gözde PAPİR'e sonsuz teşekkür ediyorum.

Teşekkürlerin en özeli maddi ve manevi desteğiyle her an yanımda olan Dr. Furkan URAL'a.

Gözde İLERİ

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARIN ÖZ DÜZENLEME
BECERİLERİ İLE AKRAN ZORBALIĞINA MARUZ KALMA
DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**
(Yüksek Lisans Tezi)

Gözde İleri
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Temmuz, 2019

ÖZ

Bu araştırma, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların öz düzenleme becerilerini ve akran zorbalığına maruz kalma düzeylerini belirlemek, öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda araştırma, 2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde Ağrı ili, Patnos ilçesinde bulunan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48 ay üzeri 155 çocuk ile yürütülmüştür. Araştırmada veri toplamak amacıyla; çocuklar ve aileleri ile ilgili gerekli bilgilere ulaşabilmek için, “Kişisel Bilgi Formu”; çocukların öz düzenleme beceri düzeylerini belirleyebilmek için “Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği (OÖDÖ)” ve çocukların akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin belirlenebilmesi için ise; “Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programında, bağımsız değişkenlerin kategori sayısına göre, bağımsız örneklemeler için t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öz düzenleme becerilerinin çocuğun kardeş sayısına, doğum sırasına, anne yaşına, anne öğrenim durumuna, anne çalışma durumuna, aile tipine, babanın öğrenim durumuna ve babanın çalışma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür ($p<0,05$). Yine akran zorbalığına maruz kalma düzeyinin çocuğun aile yapısına, baba çalışma durumuna ve babanın öğrenim durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür ($p<0,05$). Araştırmada ayrıca akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri ile öz düzenleme becerileri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Dönem, Öz Düzenleme Becerileri, Akran Zorbalığı

Sayfa Adedi: 126

Danışman: Prof. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN

**INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SELF
REGULATION SKILLS OF PRESCHOOL CHILDREN AND
EXPOSURE TO PEER BULLYING
(M.S. Thesis)**

Gözde İleri

GAZI UNIVERSITY

INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES

July, 2019

ABSTRACT

This study was conducted to determine self-regulation skills and peer bullying exposure levels of preschool children attending preschool education institutions and to investigate the relationship between self-regulation skills and peer bullying exposure levels. In this context, the study was carried out with 155 children over 48 months of age attending official primary and nursery classes and official independent kindergartens in Patnos district of Ağrı province in 2017-2018 academic year. In order to collect data; "Personal Information Form" to get the necessary information about children and their families, the "Preschool Self Regulation Scale" is used in order to determine the self-regulation skill levels of the children and "Peer Violence Exposure Scale" is used in order to determine peer bullying in levels of children. The obtained data were analyzed with SPSS program by t test and One Way Analysis of Variance (ANOVA) according to the number of independent variables. As a result of the research, it was found that self-regulation skills differed statistically significant according to number of siblings, birth order, mother's age, mother's education status, mother's profession, family type, father's education status and father's profession ($p<0.05$). It was also observed that the level of exposure to peer bullying showed a statistically significant difference according to the family type, father's education status and father's profession ($p<0.05$). In addition, it was found that there was a negative relationship between peer exposure levels and self-regulation skills.

Key Words: Pre-school Period, Self-regulation Skills, Peer Bullying

Page Number :126

Supervisor : Prof. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU.....	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi
BÖLÜM I.....	2
GİRİŞ.....	2
Problem Durumu.....	2
Araştırmanın Amacı.....	4
Araştırmanın Önemi.....	5
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
Araştırmanın Varsayımları.....	7
Tanımlar.....	8
BÖLÜM II.....	9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
Okul Öncesi Dönemde Öz Düzenleme.....	9
Öz Düzenlemenin Alt Boyutları.....	10
Duygu Düzenleme.....	11
Davranış Düzenleme.....	11
Hazzı erteleme.....	11
Çaba gerektiren kontrol.....	12

Engelleyici kontrol.....	12
Dürtü kontrolü.....	12
Dürtüsellik.....	12
Bilişsel Düzenleme.....	12
Dikkati Düzenleme	13
Yürütücü Dikkat	13
İşleyen Bellek	14
Yürütücü İşlevler.....	14
Çocuklarda Öz Düzenleme Becerilerinin Gelişimi	14
Öz Düzenlemeyi Etkileyen Faktörler	16
Yaş	16
Cinsiyet.....	16
Kardeş Sayısı	16
Ebeveyn Tutumu	16
Okul Ortamı	17
Öz Düzenleyici Çocukların Genel Özellikleri.....	17
Kuramlara Göre Öz Düzenleme.....	18
Sosyal Bilişsel Kurama Göre Öz Düzenleme	18
Sosyal Kültürel Kurama Göre Öz Düzenleme	18
Davranışçı Kurama Göre Öz Düzenleme	19
Bilişsel Gelişim Kuramına Göre Öz Düzenleme	19
Psikoanalitik Kurama Göre Öz Düzenleme	19
Okul Öncesi Dönemde Akran Zorbalığı.....	20
Akran Zorbalığını Etkileyen Faktörler	21
Cinsiyet.....	21
Kardeş İlişkileri.....	21
Aile.....	21
Okul ortamı	22
Akran Zorbalığına Maruz Kalan Çocukların Genel Özellikleri.....	22
Kuramlara Göre Akran Zorbalığı	23
Sosyal Öğrenme Kuramına Göre Akran Zorbalığı	23
Ekolojik Sistemler Kuramına Göre Akran Zorbalığı	24
Bağlanma Kuramına Göre Akran Zorbalığı.....	25
Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramına Göre Akran Zorbalığı	25
İlgili Araştırmalar	26

Öz Düzenleme ile İlgili Yapılan Araştırmalar	26
Akran Zorbalığı ile İlgili Yapılan Araştırmalar	32
BÖLÜM III.....	37
YÖNTEM	37
Araştırmanın Modeli	37
Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	37
Veri Toplama Araçları	41
Kişisel Bilgi Formu.....	41
Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği (OÖDÖ).....	41
Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği.....	43
Verilerin Toplanması.....	43
Verilerin Analizi.....	44
BÖLÜM IV	46
BULGULAR VE YORUM.....	46
Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeğine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	46
Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğine İlişkin Bulgular ve Yorum	62
Öz Düzenleme Becerileri ile Akran zorbalığına Maruz Kalma Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Bulguları ve Yorumları.....	75
BÖLÜM V	78
SONUÇ VE ÖNERİLER	78
Sonuç	78
Öz Düzenleme Becerilerine İlişkin Sonuçlar	78
Akran Şiddetine Maruz Kalma Düzeylerine İlişkin Sonuçlar	79
Öz Düzenleme Becerileri ile Akran Şiddetine Maruz Kalma Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Sonuçları.....	79
Öneriler	80
Ebeveynlere Yönelik Öneriler.....	80
Öğretmenlere Yönelik Öneriler	81
Araştırmacılara Yönelik Öneriler	81
KAYNAKLAR	82
EKLER	100
EK 1. Çocuklar İçin Kişisel Bilgi Formu	101
EK 2. Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği İzin Yazısı.....	102
EK 3. Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği Örnek Maddeleri	103
EK 4. Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği İzin Yazısı.....	104

EK 5. Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği Örnek Maddeleri.....	105
EK 6. Araştırma İçin İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzni	106



TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çocukların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	38
Tablo 2. Anne ve Babaların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	39
Tablo 3. Çarpıklık ve Basıklık Değerleri.....	44
Tablo 4. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Yaşlarına Göre Okul Öncesi Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları.....	46
Tablo 5. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Cinsiyetlerine Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları.....	47
Tablo 6. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	49
Tablo 7. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Doğum Sıralarına Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	50
Tablo 8. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Annelerinin Yaşlarına Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	51
Tablo 9. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Babalarının Yaşlarına Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	53

Tablo 10. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	55
Tablo 11. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	57
Tablo 12. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Annelerinin Çalışma Durumuna Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları	58
Tablo 13. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Babalarının Çalışma Durumuna Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları.....	59
Tablo 14. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Aile Yapısına Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçlar.....	61
Tablo 15. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Yaşlarına Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları.....	63
Tablo 16. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Cinsiyetlerine Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları.....	64
Tablo 17. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	65
Tablo 18. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Doğum Sıralarına Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	66
Tablo 19. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Annelerinin Yaşlarına Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	67

Tablo 20. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Babalarının Yaşlarına Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	68
Tablo 21. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	69
Tablo 22. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	70
Tablo 23. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Annelerinin Çalışma Durumuna Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları.....	71
Tablo 24. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Babalarının Çalışma Durumuna Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları.....	72
Tablo 25. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Aile Yapısına Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları.....	73
Tablo 26. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Öz Düzenleme Becerileri Ölçeğinden Aldıkları Puanlar ile Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Arasında İlişkiye Ait Korelasyon Testi Sonuçları.....	75

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Öz Düzenleme ve Alt Boyutlarının Kavramsal İçerikleri.....	9
---	---



SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
f	Frekans
N	Toplam Kişi Sayısı
s	Standart Sapma
OÖDÖ	Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği
UDF	Uygulayıcı Değerlendirme Formu
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Paket Programı)

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem Durumu

Öz düzenleme, Vygotsky'nin (1978) ve Bandura'nın (1986) temsil ettiği sosyal kültürel ve sosyal bilişsel geleneğe dayanmaktadır (Ader ve Adagideli, 2014). Bandura (1986), öz düzenlemeyi; öz gözlem, yargılama süreci ve içsel tepki olarak üç aşamada açıklamaktadır. Öz gözlem, bireylerin kendi davranışlarının uygunluğunu kontrol ettikleri bir süreçtir. Bu süreçte bireyler kendi değerlerini ve daha önceden yaptığı etkinlikleri göz önünde bulundurarak, uygun davranışları seçer ve uygun olmayan davranışları elerler. Yargılama sürecinde birey çevresindekilerin davranışlarını izledikten sonra onları kendi standartlarına göre değerlendirmelidir. Bu kişisel standartların oluşumuna bireyin çevresindeki model aldığı kişiler, bireyin önceki yaşantıları, öz saygısı, değerleri gibi unsurlar etki etmektedir. İçsel tepki sürecinde ise bireyin değerlendirme standartları ve yargılama becerileri öz tepkiyi oluşturmaktadır. Birey bu süreçte davranış oluşturmalarını sağlayan dürtüler ve içsel standartlara bağlı olarak ortaya konulan davranışları değerlendirir.

Öz düzenleme becerisi, yapısal ve işlevsel olarak çok boyutlu, bireysel ve dönüşümsel bir süreçtir. Bilişsel, duygusal, davranışsal ve motivasyonel faktörleri içermektedir (Grolnick ve Farkas, 2002).

Shields ve Cicchetti (1998) ile Wills, Walker, Mendoza ve Anette(2006) öz düzenlemeyi, kişinin çevresiyle en uygun düzeyde ilişki kurmasını sağlamak için kendisini gözlemlemesine ve davranışlarını kontrol etmesine imkan veren, duygular, dikkat ve davranıştan oluşan birbiriyle ilişkili bir dizi beceri olarak açıklamaktadır. Bunların yanı sıra, öz düzenleme sosyal ve kültürel değerler gibi dış bileşenleri de içermektedir (Yıldız,

Ertürk Kara, Tanrıbuyurdu ve Gönen, 2014).

Piaget'in işlem öncesi dönem çocuğunun ben merkezci olduğu için öz düzenleme becerisine sahip olamayacağı düşüncesinin, doğal oyun ortamında gözlem yoluyla yapılan araştırmalar sonucu gerçeği yansıtmadığı gözlenmiştir (Bowman, Donovan ve Burns, 2000). Fiziksel desteğe gerek duyulmadan, sadece akran düzenlemesi temelli etkinlikler ile çocukların bazı öz düzenleme performanslarında ilerlemenin mümkün olduğu bilinmektedir (Keleş, Alisinanoğlu, 2018). Öz düzenleme becerilerinin temelini oluşturan kendini kontrol becerisi, çocuğun karşısındaki bireyin duygularına göre tepkilerini ayarlaması sonucunda sosyal ilişkilerinin olumlu yönde ve daha iyi seviyede olmasını sağlamaktadır (Şepitçi, 2019).

İnsanlar arasında iletişimin olumlu ya da olumsuz sonuçlar doğurmasında yönlendirici olan faktör insan psikolojisidir. İnsan psikolojisinde ise varlığı evrensel olarak kabul edilen dürtülerden biri cinsellik, diğeri ise saldırganlık ve saldırganlığın sonucu olan şiddettir (Gökler, 2009). Zorbalık saldırganlığın içinde yer alabilen bir davranıştır (Olweus, 1999).

Fiziksel zorbalık vurmak, itmek, tükürmek, tekme atmak, saçını çekmek ve çelme takmak gibi fiziksel hareketler; sözel zorbalık küfürlü konuşmak, isim takmak, hakaret etmek, bağırarak ve laf ile sataşmak gibi sözel davranışları içerir. İlişkisel zorbalık ise çocuk hakkında dedikodu yapmak, çocuğu arkadaş grubundan dışlamak, görmezden gelmek ve oyuna almamak gibi çocuğun diğer çocuklar ile kurduğu sosyal ilişkilerine zarar vermeyi amaçlayan davranışlardan oluşmaktadır (Güvenir 2005). Akran şiddetine maruz kalma psikososyal gelişimi olumsuz etkileyen ve maruz kalanlar üzerinde etkisi süren sosyal bir sorundur. Olumlu akran ilişkilerinin, yeni bilgi ve beceri ile davranışların öğrenilmesini kolaylaştırdığı, bilişsel ve sosyal becerilerinin gelişiminin daha sağlıklı olduğu ifade edilmektedir. Akran ilişkileri sırasında çocuklar sosyal davranışlar konusunda bilgi sahibi olmaya, sosyal davranışları öğrenmeye olanak bulmuş olurlar. Öz düzenleme becerileri, sosyal kurallar ve değerler hakkında farkındalıkları ve sosyal kontrolün gelişimini desteklemektedir. Bireysel isteklerin toplum içinde nasıl ifade edilmesi gerektiği hakkında da deneyim kazandırmaktadır (Özdemir, 2017, s. 9).

Çocukların ileri yaşamlarında kullanacakları kesin olan ve yaşamları boyunca etkili olacak beceriler sosyal-duygusal gelişim alanında yer almaktadır. Çocukların akranları ile kurduğu ilişkilerin olumlu yönde deneyimler içermesi insanlar arası iletişimin daha iyiye gitmesine; öz düzenleme becerileri gelişmiş bireyler yetişmesinin ise toplumsal kurallara

uyan, akademik başarısı daha yüksek, içinde bulunulan duruma göre olması gereken şekilde davranış sergileyen, isteklerini kontrol altında tutabilen insan sayısının artmasına, dolayısıyla daha huzurlu bir toplum yapısının gelişmesine olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

Çocuğun yaşadığı stres onun öz düzenleme becerilerini olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir (Blair, 2010, s. 181). Zorbalık, kişisel kontrolün arttırılmasına, öfke kontrolüne, sosyal beceri gelişimine, empati gelişimine, uygun sorun çözme becerilerinin ve stratejilerinin öğretilmesine kadar pek çok faktörle ilişkili, çok boyutlu bir problem olarak incelenmelidir (Gökler, 2009).

Literatür incelendiğinde; okul öncesi dönem çocukların öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma bulunmamıştır. Bu araştırma, okul öncesi dönem çocukların öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada; okul öncesi çocuklarının öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişki incelenerek, öz düzenlemenin akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri üzerinde etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla yapılan araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Alt amaçlar:

- 1) Çocuğun cinsiyeti; öz düzenleme becerisi (Dikkat/Dürtü kontrolü-Olumlu Duygu kontrolü) ve akran zorbalığına maruz kalma düzeyi ile ilişkili midir?
- 2) Çocuğun yaşı; öz düzenleme becerisi (Dikkat/Dürtü kontrolü-Olumlu Duygu) ve akran zorbalığına maruz kalma düzeyi ile ilişkili midir?
- 3) Çocuğun kardeş sayısı; öz düzenleme becerisi (Dikkat/Dürtü kontrolü-Olumlu Duygu) ve akran zorbalığına maruz kalma düzeyi ile ilişkili midir?
- 4) Çocuğun doğum sırası; öz düzenleme becerisi (Dikkat/Dürtü kontrolü-Olumlu Duygu) ve akran zorbalığına maruz kalma düzeyi ile ilişkili midir?
- 5) Çocuğun annesinin yaşı; öz düzenleme becerisi (Dikkat/Dürtü kontrolü-Olumlu Duygu) ve akran zorbalığına maruz kalma düzeyi ile ilişkili midir?

- 6) Çocuğun annesinin öğrenim durumu; öz düzenleme becerisi (Dikkat/Dürtü kontrolü-Olumlu Duygu) ve akran zorbalığına maruz kalma düzeyi ile ilişkili midir?
- 7) Çocuğun annesinin mesleği; öz düzenleme becerisi (Dikkat/Dürtü kontrolü-Olumlu Duygu) ve akran zorbalığına maruz kalma düzeyi ile ilişkili midir?
- 8) Çocuğun babasının yaşı; öz düzenleme becerisi (Dikkat/Dürtü kontrolü-Olumlu Duygu) ve akran zorbalığına maruz kalma düzeyi ile ilişkili midir?
- 9) Çocuğun babasının öğrenim durumu; öz düzenleme becerisi (Dikkat/Dürtü kontrolü-Olumlu Duygu) ve akran zorbalığına maruz kalma düzeyi ile ilişkili midir?
- 10) Çocuğun babasının mesleği; öz düzenleme becerisi (Dikkat/Dürtü kontrolü-Olumlu Duygu) ve akran zorbalığına maruz kalma düzeyi ile ilişkili midir?
- 11) Çocuğun yaşadığı aile türü; öz düzenleme becerisi (Dikkat/Dürtü kontrolü-Olumlu Duygu) ve akran zorbalığına maruz kalma düzeyi ile ilişkili midir?
- 12) Çocukların öz düzenleme becerileri (Dikkat/Dürtü kontrolü-Olumlu Duygu) ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın Önemi

Uzun yıllar boyunca çocukların öz düzenleme becerisini sekiz yaşından önce gösteremeyecekleri düşünülmüştür. Bu nedenle, çocukların öz düzenleme becerisi hakkında yeterli araştırma yapılmamıştır. Yapılan araştırmalarda da çocuğun neleri yapamadığı üzerinde durulmuştur. Yapılan son araştırmalar ise ilk araştırmalarda kullanılan yöntemlerin yetersizliğini ispatlar niteliktedir (Ader ve Adagideli, 2014).

Farklı alanlarda yapılan bir çok araştırmada okul öncesi dönemin çocuğa ve topluma uzun vadede sağladığı yararları yer verilmektedir. Öz düzenleme çocuğun öğrenmesi, gelişimi ve toplumsallaşmasında önemli bir yer tutar ve okul öncesi dönemde desteklenmesi önemlidir.

Yaşayan her canlı, gelişimine ve çevreye uyum sağlamasına yön veren öz düzenleme ve öz örgütlenme mekanizmalarına sahiptir (Bronson, 2000). Öz düzenleme becerileri hem anne ve babadan gelen genetik faktörler ile hem de çevresindeki olay ve olguların etkisiyle şekillenen becerilerden meydana gelmektedir(Şepitçi, 2019).

Okul öncesi dönem, sosyal değişiklikler açısından önemli bir dönemdir. Bu dönemde çocuğun sosyal çevresine kardeşleri, sınıf arkadaşları, mahalle arkadaşları dahil

olmaktadır. Okul öncesi yaşlarda öz düzenleme becerisi, karşılaştığı yeni durumlarda ve oyun sırasında çocuğun duygusal durumunu ifade etmesi ile kendini gösterebilmektedir. (Cole, Michel ve Teti, 1994).

Çocuğun öz düzenleme becerisi kişiliğinin gelişmesinde ve sosyalleşmesinde büyük rol oynamaktadır (Rueda, Posner ve Rothbart, 2004). Anne-babaların çocuk ile kurdukları iletişim çocuğun öz düzenleme becerisinin gelişimini şekillendirici rol oynamaktadır (Şepitçi, 2018).

Öz düzenleme, davranış düzenlemeyi, duygu düzenlemeyi ve dikkat düzenlemeyi içeren çok yönlü bir kavramdır. Özellikle davranışsal dürtü kontrolü ve motor kontrolünden oluşan davranışsal düzenleme becerisi çocukların okula hazır olmaları açısından son derece önemli ve öz düzenlemenin de önemli bir bölümünü temsil eden bir beceridir (Ertürk, 2013).

Çocukların, hayal kırıklığına uğratan ve öfkeliendiren olaylara toplumsal açıdan uygun bir biçimde tepki vererek duygu düzenlemesi, öğretmenleri ve sınıf arkadaşlarıyla yaşanacak saldırgan davranışlar ve çatışmalarda azalma sağlamasına yardım etmesi açısından öz düzenleme önemli rol oynamaktadır (Eisenberg ve Fabes, 1992)

Günümüzde yaşanan olumsuz olayların temelinde şiddet yer almaktadır. Şiddet davranışı yetişkinlerin davranışlarının şekillendiği okul öncesi dönemde de azımsanamayacak kadar çok görülmektedir.

Akran zorbalığına maruz kalmanın çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Çocuklar fiziksel görünüşlerinden, engelinden veya akranlarından farklı özellikleri olduğundan dolayı akran zorbalığına maruz kalabilmektedirler. Akran zorbalığı uygulayanların yaşça kendilerinden daha küçük ve kendilerini koruma becerileri daha zayıf olan çocukları hedef olarak seçtikleri bilinmektedir (Doğan, 2010).

Öz düzenleme becerilerine sahip olmak, çocukların farklı gelişim alanlarını olumlu yönde etkilemektedir. Öz düzenleme becerilerindeki yetersizlik ise düşük akademik başarı ve akranlar tarafından reddedilme gibi olumsuz etkilere neden olmaktadır (Blair, 2002).

Akran zorbalığına maruz kalan çocuklar akran iletişiminde farklı davranışlar sergilemektedir; bazı çocuklar çekingen, korkulu-kaygılı olabilirken, bazıları da saldırganlık gibi olumsuz davranışlar sergileyebilir (Ogelman, 2011).

Akran zorbalığının hem zorbalar hem de kurbanlar üzerinde kısa ve uzun süreli olmak

üzere bir çok olumsuz etkisi belirlenmiştir. Araştırma bulgularına göre, her iki grupta da çok çeşitli fiziksel, duygusal, davranışsal ve akademik uyum sorunları görülebilmektedir (Doğan, 2010).

Sosyal alandaki bir takım eksiklikler çocuğun yaşamı boyunca içinde bulunduğu sosyal ortamlarda negatif sonuç olarak karşısına çıkabilmektedir. Tüm kazanımlar gibi öz düzenleme becerilerinin kazanılması da okul öncesi dönemde büyük önem taşımaktadır. Öz düzenleme becerileri gelişmemiş olan çocuklarda uyum ve davranış problemleri (öfke kontrolünü sağlayamama, dürtüsel davranışlar gösterme gibi) görülebilmektedir (Ergin, 2014).

Bu araştırma; çocukların öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. 48 ay üzeri çocukların öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu düşünülmektedir.

Literatürde çocukların öz düzenleme becerilerinin ve akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin demografik özellikler ile şekillendiği görülmektedir (Gültekin Akduman, 2007; Keleş 2018; Şepitçi, 2019). Fakat çocukların öz düzenleme becerilerine ilişkin yapılan araştırmalara bakıldığında öz düzenlemenin akran zorbalığı ile ilişkilendirildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan araştırma bu iki değişken arasındaki ilişkiyi inceleyen özgün bir çalışmadır. Tüm bunlar doğrultusunda çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma Ağrı ili Patnos ilçesinde bulunan ilkokullardaki anasınıflarında ve bağımsız anaokullarında okul öncesi eğitime devam eden 48 ay üzeri çocuklar ile sınırlıdır.
2. Bu çalışma 2017-2018 eğitim öğretim yılında örnekleme dâhil edilen 48 ay üzeri normal gelişim gösteren çocuklar ile sınırlıdır.
3. Araştırma, kullanılan Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği ve Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden elde edilen verilerle sınırlıdır.

Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın yapılmasında geçerli olabilecek varsayımlar aşağıda belirtilmiştir;

1. Araştırmada kullanılan Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeğinin okul öncesi dönem

çocukların öz düzenleme becerisini, Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinin çocukların akran zorbalığına maruz kalma düzeylerini ölçtüğü kabul edilmiştir.

2. Çocukların öz düzenleme becerilerinin ve akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin ölçüldüğü ölçeklerin araştırmacı tarafından objektif olarak doldurulduğu ve gerçek durumları yansıttıkları varsayılmıştır.

Tanımlar

Öz Düzenleme: “Kişisel hedeflere ulaşmak için birey tarafından geliştirilmiş, planlı ve döngüsel olarak ortaya konan düşünceler, duygular ve davranışlar” olarak tanımlanmaktadır (Zimmerman, 2000).

Akran Zorbalığı: “Bir ya da birkaç çocuğun başka bir çocuğa kasıtlı olarak yaptıkları, sürekliliği olan ve güç dengesizliğinin baskın olduğu saldırgan davranış tipidir.” şeklinde tanımlı yapılmaktadır (Seçer, Ogelman, Şimşek, Önder ve Bademci, 2014).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Okul Öncesi Dönemde Öz Düzenleme

Yaşamın kritik yıllarının bulunduğu okul öncesi dönem, çocukların gelişim ve öğrenmeleri açısından önemli bir zaman dilimidir. Bu dönemde pozitif yönde gelişmeler görülmesi amacıyla okul öncesi eğitim kurumlarında erken çocukluk eğitimleri yapılmaktadır. Bu kurumlarda bilişsel, sosyal, psikomotor, dil ve öz bakım becerileri gelişimlerinin desteklenmesinin yanı sıra günümüzde sosyal gelişim alanında özele inilerek öz düzenleme ve sosyal beceri gelişimini destekleyici etkinlikler de önem kazanmaya başlamıştır.

Öz düzenleme, bireyin sosyalleşme süreci de dahil birden fazla psikolojik süreci kapsayan bir kavramdır. Kaynaklarda öz düzenleme, duyguların ve davranışların sosyal çevre tarafından kabul görecektir şekilde, duruma ve ortama göre düzenlenmesi temel alınmıştır. Birçok çalışmaya konu olan öz düzenleme kavramı son yıllarda ortak kavramlar ile tanımlanır hale gelmiştir (McCabe, Cunningham & Brooks-Gunn, 2004; Rademacher & Koglin, 2018). Bu kavramlara bakıldığında daha önceleri sadece sosyal süreç olarak ele alınan öz düzenlemenin bilişsel olarak da uyumu içinde barındırdığı görülmektedir.

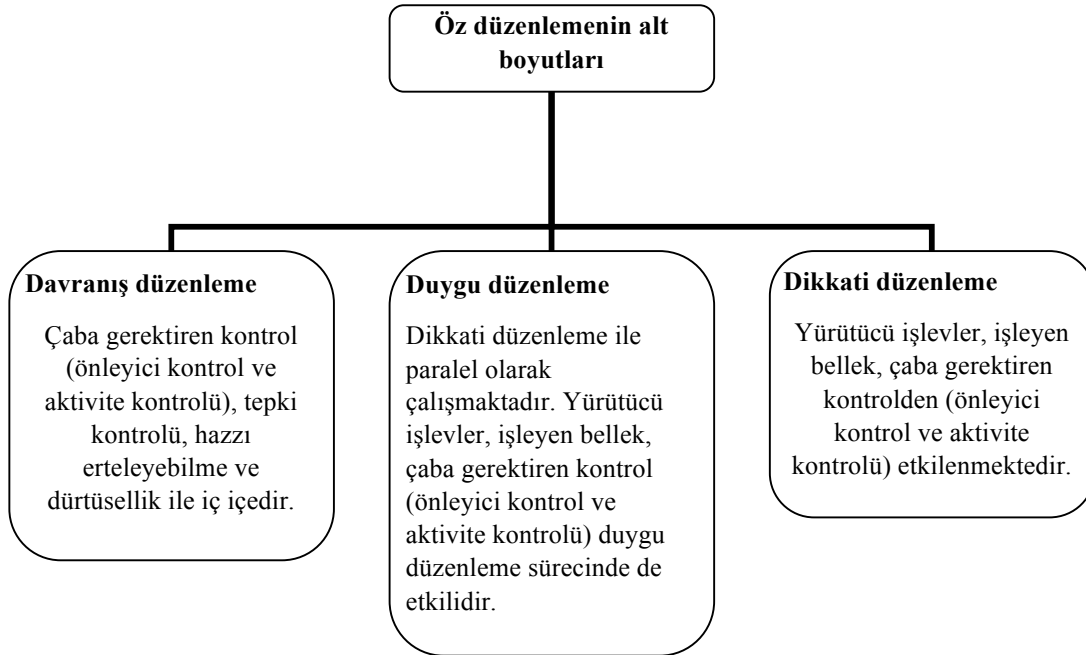
Öz düzenlemenin bazı tanımları dışsal davranışların kontrolüne(*Psikoanalitik kuram, Sosyal öğrenme kuramı*) odaklanırken, bazıları bilişsel kontrole(*Gelişim psikologları, Bilişsel kuram*) odaklanmaktadır (Bronson, 2000). Öz düzenleme konusunda ki alan yazın incelendiğinde en çok karşılaşılan tanım Rothbart ve Bates(1998)'e ait olan tanıma göre öz düzenleme; duyguların kontrol edilmesi, hazzı erteleme, davranış engelleme, davranış düzenleme, uyum sağlama, dikkat kontrolü kavramlarını içermekle birlikte bireysel farklılıklar ile şekillenmektedir (Ertürk Kara, Yıldız ve Fındık, 2018, s.12). Diğer bir tanıma göre öz düzenleme, istek ve hedeflerimiz doğrultusunda ilerlemenin yanı sıra

odaklanmayı, izlemeyi ve düzenlemeyi de içeren bir beceridir (Sansone & Thoman, 2005). Öz düzenleme, bireyin kendini tanıyıp, kendi başına öğrenebilmesi için uyguladığı her türlü taktik, strateji ve işlemler bütünüdür(Şamlı, 2019, s.10).

Öz Düzenlemenin Alt Boyutları

Öz düzenleme kavramının tanımlarına bakıldığında birden fazla aşaması ve boyutu olduğu göze çarpmaktadır. Öz düzenleme davranış, duygu ve dikkat düzenlemeyi içeren karmaşık bir kavramdır. Gelişimsel olarak birbirine bağlı olan bu beceriler dizisi 3-7 yaşlarında ön beynin gelişmesiyle orantılı olarak gelişmektedir (Ertürk, 2013). Öz düzenleme genellikle duygu, davranış ve biliş olmak üzere üç boyut olarak ele alınmaktadır (Denham, 1998; Eroğlu, 2018; Smith-Donald vd., 2007).

Davranış, duygu ve dikkat düzenleme kavramsal açıdan birbiri ile iç içe yerleşmiş ve etkileşim halinde olan becerilerdir(Ertürk, 2012, s. 42). Bu becerilerin kazanılması belirli bir sıra izlemekle beraber, bazı durumlarda, becerilerin önce ve ya sonra gözlenmesi yaş ile birlikte gelişen bir takım özellikler ve yaşam deneyimleri ile ilişkilendirilmektedir (Şepitçi, 2018, s.19). Şekil 1’de öz düzenleme becerileri alt boyutları görülmektedir (Fındık Tanrıbuyurdu, 2012,s.20).



Şekil 1. Öz Düzenleme ve Alt Boyutlarının Kavramsal İçerikleri. Fındık Tanrıbuyurdu, E. (2012). *Okul öncesi öz düzenleme ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Duygu Düzenleme

Bireyin bir durum karşısındaki duygusal tepkilerini izlemek, değerlendirmek ve değiştirmekte görevli olan içsel ve dışsal süreçlerin tümü duygu düzenlemedir (Thompson, 1994).

Kopp duygu kontrolünün 3-4 yaşları arasında tam olarak ortaya çıktığı görüşündedir (Ann Bell & Deater Deckard, 2007). Bebeklerin duygu düzenleme konusundaki becerileri sınırlı olduğu için duygularının yoğunlaştığı zamanlarda üstesinden gelemeyebilirler. Böyle durumlarda bakımını üstlenen kişinin çocuğun dikkatini dağıtmak ve ilgisini başka yöne çekmek amacıyla yaptığı(kucağa alma, sallama, nazikçe dokunma ve yumuşakça konuşma gibi) sakinleştirici hareketler ile bu duygunun etkisinden kurtarmak mümkün olmaktadır (Berk, 2015).

Okul  ncesi dönemde duygu düzenlemeyi gerektiren birçok durum yaşanabilmektedir. Oyuncak paylaşma, altına kaçırma, okula uyum, aşağılanma vb. durumlarda her  ocuk duygu düzenleme becerisine gereksinim duymaktadır. Bu durumlarda bazı çocukların duygularını ağlayarak, çığlık atarak, tekmeleyerek fiziksel şekilde ifade ettikleri, bazılarının ise sözel olarak ifade edebildiği düşünüldüğünde duygu düzenleme becerisinin önemi anlaşılmaktadır.

Davranış Düzenleme

 z düzenleme alt boyutlarından davranış düzenleme; bir davranışı kontrol etmeyi ve değiştirebilmeyi içermektedir (Smith-Donald vd. 2007).

Okul  ncesi dönem çocuklar genellikle okul ortamında sırasını bekleme, alçak sesle konuşma, ödüle ulaşmak için gereken davranışları yerine getirme gibi motor becerilerini kontrol altına almayı içeren durumlarla sık karşılaşmaktadır. Davranışı düzenleme, kişilik gelişiminde ve sosyalleşme sürecinde etkili olan önemli bir beceridir (Rueda, Posner & Rothbart, 2005). Yapılan araştırmalar incelendiğinde davranış düzenleme becerileri yeterince gelişmeyen çocukların akran iletişimi ve akademik başarı gibi süreçleri olumsuz etkilediği görülmektedir (Ladd, Birch & Buhs, 1999).

Hazzı erteleme

Bireyin anlık bir hazzı erteleyerek amaca yönelik davranışta bulunabilmek için çabalaması olarak tanımlanmaktadır.    yaşa kadar çocukların hazzı erteleme becerilerinin daha düşük olmasının yanı sıra yaşla birlikte becerinin de geliştiği ifade edilmektedir.(Ertürk Kara vd.,

2018, s. 15).

Çaba gerektiren kontrol

Dikkati odaklama, algısal hassasiyet, engelleyici kontrol gibi becerileri kapsamaktadır (Rothbart, Ahadi, Hershey & Fisher, 2001). Çaba gerektiren kontrol becerileri çocuğun gelişiminde önemli rol oynayan öz düzenleme becerilerinin ortaya çıkış sürecinin temelini oluşturmaktadır (Eisenberg, 2005). Çocuğun dikkatini çeken bir oyuncak ile oynamak yerine uyması gereken kurala uymaya çalışması, arkadaşlarını rahatsız etmemesi, keyif almadığı oyunlara bitene kadar katılmaya devam etmesi çaba gerektiren kontrol becerilerini işaret etmektedir.

Engelleyici kontrol

Rothbart ve Posner'a (1998) göre engelleyici kontrol, dikkati öncelikli çeken ya da amaç dışı davranışlara engel olma veya bastırmayı içermektedir. Engelleyici kontrol becerisinin gelişme süreci çocuklar için zorlayıcı olmaktadır. Riggs, Blair ve Greenberg (2003), ilkokul çocuklarının engelleyici kontrol becerileri ile iki yıl sonraki davranış problemleri arasındaki ilişkinin negatif yönlü olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Okul öncesi dönemdeki çocuklar sınıf kurallarına uyma davranışı sırasında engelleyici kontrol becerilerini kullanmaktadırlar (Blair & Razza, 2007).

Dürtü kontrolü

Çaba gerektiren kontrolün tersi yönde işleyen dürtü kontrolü erken çocukluk döneminde düşük olan ve dürtü düzeyi yüksek olan çocukların, ergenlik döneminde kendini ifade etme biçimlerinde sorunlar yaşadıkları ifade edilmektedir (Martel vd., 2007).

Dürtüsellik

Çocukların hazzı erteleyememeleri, planlamadan ve düşünmeden hareket etme gibi durumları içermektedir (Hoyle, 2010; Toner, Holstein & Hetherington, 1977). Çaba gerektiren kontrol düzeyleri düşük olan bireylerin dürtüsellik düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

Bilişsel Düzenleme

Bilişsel düzenleme bilişsel süreçler içe açıklanmaktadır. Bilişsel süreçlerin gelişimi ile öz düzenleme gelişimi aşağıda başlıklar altında açıklanmaktadır.

Dikkati Düzenleme

Dikkati düzenleme; dikkati devam ettirme, dikkati dağıtan uyarıları göz ardı edebilme, bir işe dikkatini verebilme ve o iş sırasında dikkatin düzenleme gibi yürütücü biliş mekanizması ile ilgili becerilerdir (Ruff & Rohbart, 1996).

Posner ve Rothbart'a (1998) göre öz düzenlemenin büyük çoğunluğunu meydana getiren dikkat, kişinin sosyal, duygusal ve bilişsel bileşenlerini de dikkate alarak tüm davranışlarını şekillendirmesidir. Posner ve Petersen'in (1990) modelinde dikkat beynin farklı mekanizmalarının yer aldığı, yönelme, hedef seçimi ve uyanıklık olmak üzere üç alt sistemden oluşmaktadır. Kıyaker (2017), dikkati dağıtan faktörlerin görmezden gelinerek amaca hazır oluşu, görevleri yerine getirme sürecinde dikkati sürdürmeyi ve hatırlama becerilerini desteklemede dikkat becerisine dikkat çekmiştir.

Bebeklerin yönetici ve bilinçli dikkat sisteminin yaklaşık 10 aylıkken başladığı söylenebilir (Ann Bell & Deater Deckard, 2007). Yapılan araştırmalarda dikkatin yaş ile birlikte artış gösterdiği ve yaş faktöründen etkilendiği ifade edilmektedir (Arık ve Ayçiçeği, 1990; Yayıcı, 2007). Öz düzenleme uzun vadede bir davranışın ve bu davranışın sonuçlarının dikkatle sentezlenmesinin ve değerlendirilmesinin sonucudur. Dikkat kontrolü herhangi bir sebeple zayıfladığında, öz düzenlemede başarısızlık oranı artabilmektedir (Baumeister & Heatherton, 1996). Dikkati düzenleme becerisinin azalması ile çocukların akademik başarılarında azalma olduğu tespit edilmiştir (Blair & Razza, 2007).

İnsan beyni çevredeki uyarıların tümünü birden algılayamaz ve ihtiyacı olan bilgiye ulaştıracak uyarıların bir kısmını algılar ve bu aşamada seçici dikkat ortaya çıkmaktadır (Karaduman, 2004). Seçici dikkat kişinin kendi açısından öneme sahip olan uyarıcıları seçmesi ve olası girdi verileri arasından ihtiyacı olan bilgiyi ne şekilde seçebileceğini açıklamaktadır. Seçici dikkat bireylerin bir olay ya da duruma odaklanabilmeleri, çalışan belleğe erişerek davranış görevlerini tamamlayabilmelerini sağlamaktadır (Şamlı, 2019, s. 19).

Yürütücü Dikkat

Üst düzey dikkat becerilerini (dikkatin bir uyarana odaklanması ve gerektiğinde yön değiştirmesi) içermektedir. Dikkati düzenleme sürecinde yürütücü kontrol kapsamında yer alan çaba gerektiren kontrol çocuğun ilgisini çeken uyarana yönelme isteği duymasına karşın amaca dönük olan uyarana odaklanabilmesine, dikkatin sürdürülebilir olmasına imkan sağlayan kontrol edici bir dikkat sistemini oluşturmaktadır. Kişi bu

süreçlerde istendik olarak uygun davranışı gerçekleştirmekte ve uygun olmayan davranışı bastırmaktadır (Eisenberg & Spinrad, 2004).

İşleyen Bellek

Bilginin depolandığı alan olmasıyla birlikte çok bileşenli bilişsel bir yapıdır (Ertürk Kara vd., 2018). İşleyen bellek kısa bir sürede bilginin zihinde etkin olarak tutulması veya yenilenmesi olarak tanımlanmaktadır (Blair & Ursache, 2011). Bilginin yönetilmesi ve dikkati kontrol etmeyi içermektedir (Hofmann vd., 2011). Okul öncesi dönemde işleyen bellek becerileri hikaye dinlerken ve dinlediğini anlatırken, örüntüleri tanımlayıp ifade ederken ve öğrendiği yeni bilgileri bir görev verildiğinde somut olarak kullanıp tahminlerde bulunurken kullanılır (McClelland & Cameron, 2011).

Yürütücü İşlevler

Çocukların yürütücü işlevleri ile öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan araştırmada iki değişken arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki gözlenmiştir (Bernier, Carlson & Whipple, 2010, s. 327). Yürütücü işlevlerin gelişmesi çocuğun daha erken yaşta öz düzenleme becerisi oluşturarak, davranışlarını düzenleyebilmesini sağlamaktadır.

Çocuklarda Öz Düzenleme Becerilerinin Gelişimi

Okul öncesi dönemde tüm gelişim alanlarında olduğu gibi öz düzenleme becerilerinin de hızlı bir şekilde gelişim gösterdiği ve kritik bir dönem olduğu bilinmektedir. Okul öncesi dönemde öz düzenleme çocuklarda sırasını bekleme, arkadaşları ile bir problem karşısında fikir alışverişinde bulunma, yardıma ihtiyacı olduğunda bir yetişkinden yardım isteme davranışları şeklinde gözlenmektedir (Şamlı, 2019, s.22). Kendini düzenleme doğumdan sonraki ilk zamanlarda dışardan gelen uyarıcılardan etkilenirken daha sonraları çocuğun davranışlarını kontrol edebilmesi ve düzenleyebilmesi şeklinde gelişmektedir. Çocuğun düzenleme becerilerine yakın çevre şekil verirken zamanla çocuk bu davranışları bastırarak kendi kendine davranışlarını kontrol edebilecek düzeye ulaşmaktadır (Şepitçi, 2018, s. 16)

Okul öncesi dönemde öz düzenleme becerilerinin gelişimini Kopp (1982) evrelere ayırarak açıklamaktadır. Kopp (1982)'un ayırdığı evreler şu şekilde açıklanabilmektedir;

Nörofizyolojik evre; İlk üç aylık süreci içermektedir. Bu aşamada öz düzenleme, uyarılma

durumlarının kontrolü ve refleksif tepkilerden meydana gelmektedir. Bakımı üstlenen birey ile bebek arasında kurulan iletişim bu aşama için kritiktir. Beslenme, uyku gibi fizyolojik ihtiyaçları içeren rutinlerin düzenlenmesi, bebeğin uyaranlara odaklanmasında yardımcıdır (Kopp, 1982; Kopp, 2002).

Duyumotor evre; bir önceki aşamadan sonra üç ay biterken bebeğin gece-gündüz gibi rutinlerin farkında olması bu aşamaya geçtiğinin habercisi olmaktadır. üç ile dokuz ay arasında gözlenmektedir. Bu aşamada bebek artık dikkatini çeken nesneye uzanıp almaya çalışma girişimi gibi isteği doğrultusunda davranışlar gösterir fakat bu davranışlar tam olarak bilinçli değildir. Bu aşama gelişimi bebeklerin dış çevresi, dış çevreden gelen uyaranların niteliği ve biyolojik özellikler ile şekillenmektedir. Nörofizyolojik evrede olduğu gibi yine bakımı üstlenen kişinin çocuğun ihtiyaçlarına zamanında ve uygun yanıtlar vermesi, bebeğin uyaranlar karşısında olması gereken tepkiyi vermesini desteklemektedir. Aynı zamanda bebeklerin sosyal çevrelerini ve nesneleri düzenlemelerine de yardımcı olmaktadır (Kopp, 1982).

Kontrol evresi; çevrenin tanınmaya başlandığı on iki ile yirmi dört ay arasındadır. Bu aşamada bebek çevresi ile iletişim kurmakta, fiziksel ve duygusal olayların farkına varmaktadır. Öz düzenlemenin ilk somut basamağıdır (Şamlı, 2019, s. 23). Onaylanan ve onaylanmayan davranışları ayırt etmek, onaylanmayan davranışı yapmama konusunda uyum sağlamak ve diğer kontrol davranışlarını içerir.

Öz kontrol evresi; Yaşam içinde kuralların olduğunun farkedildiği ve kurallara göre hareket etmenin başladığı aşamadır. Kural belirlenirken çocuk odaklı, çocuğun istekleri doğrultusunda kurallar belirlenmesi, kurallar konusunda esneklik sağlanması öz düzenleme becerisini destekler niteliktedir.

Öz düzenleme; bu aşama öz kontrol davranışının öz düzenlemeye dönüştüğü aşama olup okul öncesi dönemin başlarına isabet etmektedir (Tanrıbuyurdu, 2012). Bu dönemin etkili ve olumlu bir biçimde aşılması bakımından kritik önemi bulunmaktadır. Çocukların bir şeyi başarmak için tek başlarına çaba gösterdikleri bir aşamadır. Bakımı üstlenen kişiler çocukların öz düzenleme becerilerini desteklemek amacıyla çocuklara çabaları doğrultusunda yardımcı olmalıdırlar.

Öz Düzenlemeyi Etkileyen Faktörler

Öz düzenlemeyi etkileyen faktörler çevresel (Ebeveyn, kardeş sayısı, okul ortamı) ve bireysel (yaş, cinsiyet) faktörler olarak ele alınabilir.

Yaş

Çocuklar erken yaşlardan itibaren duygu ve düşünceleri yönetebilir ve kontrol altına alabilirler (Rothbart, Sheese, Rosario Rueda & Posner, 2011, s. 207). Bu tür gelişmeler çocuk yaşının artması ile orantılı olarak artan motor beceriler ve zihinsel gelişimin ortak sonucu olarak oluşmaktadır (Çelik Özden, 2013, s. 17). Yaş değişkenine göre davranışsal öz düzenleme becerilerini araştıran çalışmalar incelendiğinde yaşı çocukların öz düzenleme becerisi üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Bu araştırmalara göre çocukların yaşı ilerledikçe davranışsal öz düzenleme becerilerinde de gelişme olmaktadır (Şepitçi, 2018; Şamlı, 2019, 24).

Cinsiyet

İlgili araştırmalar incelendiğinde cinsiyet faktörünün çocukların öz düzenleme becerisi üzerinde etkili ve şekillendirici olduğu görülmektedir (Ertürk, 2013; Şamlı, 2019; Şepitçi, 2018). Öz düzenleme becerilerini cinsiyet faktörü doğrudan etkilemese bile dolaylı olarak etkilediği düşünülmektedir.

Kardeş Sayısı

Kardeş sayısının öz düzenleme becerileri üzerindeki etkisini araştıran çalışmalarda, genel olarak kardeş sayısı arttıkça öz düzenleme becerilerinin düştüğü görülmektedir (Ertürk, 2013; Şepitçi, 2018).

Ebeveyn Tutumu

Çocuk dünyaya geldiği andan itibaren ailenin etkisi ile gelişimi şekillenmektedir. Aile bireylerinin çocuk ile kurduğu iletişim ve model olduğu davranışlar çocuğun öz düzenleme gelişimini de etkilemektedir.

Babaların ve bebeklerin arasında bir bağlanmanın olduğu ve çocuğun gelişiminde babanın önemli bir role sahip olduğu sonucuna ulaşan araştırmalar sürekli artış göstermektedir (Çağdaş, 2009, s. 36.) Annelerin bazen bebeğin bakımını üstlenen tek kişi olmaktan hoşlandıkları görülmektedir. Bu tarz tutum sergileyen annelerin baba ile bebek ilişkisini olumsuz etkilediklerini düşünemedikleri ifade edilmektedir (Çağdaş, 2009, s. 37). Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, babalar da anneler kadar çocuğun gelişiminde şekillendirici olmaktadır. Küçük çocuklarda özellikle annenin göstermiş olduğu duygusal

istismarın çocuğun öz düzenleme becerilerini olumsuz yönde etkilediği ifade edilmektedir (Briere & Rickards, 2007, s. 497).

Anne babaların psikososyal yeterlilikleri ve küçük çocukları ile ilişkileri konusunda yapılan bir araştırma bulgularına göre, yeterlilik düzeyi yüksek olan anne babaların, çocuklarına karşı daha çok kabullenme jestleri kullandıkları gözlenmiştir (Mondell & Tyler, 1981). Kabul görmek çocuğun gizil gücünün farkına varmasına ve en iyiye ulaşmaya çalışmasına olanak sağlar (Yavuzer, 1996; Gordon, 1996).

Okul Ortamı

Okul ortamında çocuklar çeşitli uyaranlara maruz kalmaktadır. Bu uyaranların öz düzenlemeyi destekler nitelikte olması çocukların öz düzenlenme becerilerinin gelişmesinde olumlu rol oynamaktadır. Örneğin, çocuklara değişik gelecek ve yaratıcılıklarını destekleyecek sorumlulukların verilmesi çocukların öz düzenleme becerilerinin gelişmesine yardımcı olacaktır. Öz düzenlemeli öğrenme stratejilerini kullanan eğitim kurumlarındaki çocuklar çoğu beceriyi daha kolay kazanabilmektedirler (Şepitçi, 2018, s. 21).

Öz Düzenleyici Çocukların Genel Özellikleri

Zimmerman (1998) öz düzenleme becerileri yüksek olan bireylerin ulaşılabilir hedefler koyma yeteneği, performansla dayalı amaçlar yerine öğrenmeye dayalı amaçlar koyabilme, yüksek öz yeterlik, elde olan konuya içsel ilgi, dikkati kolay dağılmayan, kendi kendine öğretim ve/veya imgeleri kullanmaya eğilimli, bağlamsal faktörlere uyum sağlama yeteneği, süreçte öz gözlem yapabilme, öz değerlendirme ve olumlu sonuçları yeteneğe olumsuz sonuçları ise yetenek sınırlılıkları yerine, hatalı öğrenme yöntemleri veya uygulamalarına dayandırma eğilimi gibi özelliklere sahip olduğunu belirtmiştir.

Öz düzenleyici çocuk akranlarına göre bilgiyi işleme, değerlendirme ve saklama konusunda üst düzeyde performans sergilemektedir. Öz düzenleme becerisi gelişmiş çocuklar genelde akademik olarak da başarılı çocuklardır. Karşılaştıkları yeni duruma daha çabuk ayak uydurabilmektedirler (Şepitçi, 2019).

Özetle, öz düzenleyici çocuklarda kişiler arası ilişkiler, benlik saygısı ve başarı gibi konularda pozitif yönlü bir gelişme görülmektedir.

Kuramlara Göre Öz Düzenleme

Eğitim alanında öz düzenlemeye yönelik öğrenme üzerine farklı birçok kuramsal yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar; davranışçı, sosyal-bilişsel, bilişsel gelişim, sosyal-kültürel ve psikoanalitik yaklaşımlardır. Bu yaklaşımlardan sosyal bilişsel ve sosyal kültürel kuramlar eğitimin öz düzenleme boyutunda ön plana çıkan ve en çok kullanılan kuramlardır (Sakız ve Yetkin Özdemir, 2014).

Sosyal Bilişsel Kurama Göre Öz Düzenleme

Sosyal öğrenme kuramı, öz düzenleme kavramının eğitim literatürüne girişinde etkili olan bir kuramdır. Bu kuramın temelleri Albert Bandura tarafından çeşitli fobilere sahip bireylerle yapılan terapi çalışmalarına dayalı olarak ortaya çıkmıştır (Sakız ve Yetkin Özdemir, 2014, s.2). Bandura'nın sosyal bilişsel kuramına göre; insanların kendilerini nasıl düzenleyeceklerini, neyi ne kadar ve nasıl yapacaklarını bilmesi öz düzenleme becerilerini belirtmektedir (Senemoğlu, 1998, s. 230). Bandura, insanların sadece başkalarının davranışlarını gözlemleyerek değil kendi davranışlarını da gözlemlemesi ve değerlendirmesiyle öğrendiklerini varsaymıştır. Öz düzenleme, bilişsel ve sosyal-duygusal gelişim için gerekliliklerdendir (Kıyaker, 2017, s. 14). Bu kurama göre öz düzenleme, *öz tepki* (değerlendirmeye yönelik), *öz gözlem* (davranışın farkında olması) ve *öz yargı* (amaca ne kadar ulaşıldığının değerlendirilmesi) süreçlerini içermektedir (Şamlı, 2019, s.13).

Sosyal Kültürel Kurama Göre Öz Düzenleme

Vygotsky'e göre öğrenme, başkalarından yönlendirme ve bilgi almayı içerir. Başkalarının yardımı olmadan düşünmek ve sorunları çözebilmek, ancak çocuğun işaretleri içselleştirmesiyle, öz düzenleme ile mümkün olmaktadır (Oruç, 2012, s.42).

Vygotsky'e göre çocukların sosyal çevreleriyle kurdukları ilişkiler ve işbirliği öz düzenleme gelişimine destek olmaktadır. Bu sosyal ilişki süreci, çevrede bulunan diğer kişiler ve akranlar ile işbirliği etkileşimde meydana gelen birçok gelişim aşamasından meydana gelmektedir. Çocukların kullandığı dil önce başkalarını düzenlemesini sonra kendini düzenlemesini öğretmek öz düzenleme gelişimini desteklemektedir. Çocuklarda öz düzenleme (Dikkat-Dürtü Kontrolü ve Olumlu Duygu) gelişiminde içsel konuşma çocukların karşılaştıkları sorunlara çözüm üretmelerine yardımcı olmaktadır (Kıyaker, 2017, s. 18).

Sosyal-kültürel kuramın savunucuları duygusal, bilişsel ve fiziksel öz düzenleme becerilerini bir bütün olarak düşünmektedir. Önce öğrenilen fiziksel davranışlar olurken sonradan duygusal davranış düzenleme öğrenilmektedir (Şamlı, 2019, s.13).

Davranışçı Kurama Göre Öz Düzenleme

Davranışçı kuram öz düzenlemeyi, *öğrenilmiş öz kontrol* olarak isimlendirmektedir. Ceza ve ödül ile şekillenen davranışlar öğrenilmiş öz kontrolü oluşturmaktadır. Davranışçı kuram çocuğun davranışının kendisinden değil çevresinden etkilendiğinin üzerinde durmaktadır. Çevre şartları davranışların şeklini ve sıklığını belirlemektedir (Bronson, 2000). Birey davranışlarını kendisi kontrol altında tutamaz ve çevreden gelen ödül-ceza gibi dışsal yönlendirmeler ile belirlenen davranışlar bakımından öğrenilmiş öz kontrol sergiler. Bu düşünceye göre, öz düzenleme; amaç belirleme (en büyük ödülü getirecek davranışı tercih etmesi), öz eğitim (öğrenilen bilgileri tek başına tekrar etmesi), öz izleme (nasıl davrandığına dikkat etmesi) ve öz pekiştirme (başarılı oldukça kendisini ödüllendirmesi) temel bileşenlerinden oluşmaktadır (Ertürk Kara vd., 2018, s. 13).

Bilişsel Gelişim Kuramına Göre Öz Düzenleme

Piaget öz düzenlemeyi iki farklı biçimde çalışmıştır. Zihni, etki ve zeka olmak üzere iki boyuta ayırarak açıklamaktadır. İfade edilen iki boyutta da öz düzenlemenin yerinin olduğunu belirtmektedir. Problem çözme davranışları ve hareketlerin istemli şekilde yönlendirilmesi öz düzenlemenin *zeka boyutu*; duygu, irade ve isteklerin kontrolü ise *etki boyutunda* karşımıza çıkmaktadır. Öz düzenleme becerilerinde gerçekleşen gelişim zeka ve etki boyutlarının her ikisinde de karşılıklı gelişim göstermektedir (Ertürk Kara vd., 2018, s. 13).

Piaget, bireyin zihinsel gelişim süreçlerinden birinden diğerine geçtiğinde öz düzenleme becerilerinin de geliştiğini ifade etmektedir (Bronson, 2000). Dış çevreden gelen uyaranlar çocuğun sahip olduğu şema ile uyuşmuyorsa denge bozulmakta ve uyum sürecinde tekrar dengenin sağlanması ile öz düzenleme de gelişim göstermektedir. Dikkat, duygu ve dürtü alt boyutları da öz düzenleme ile paralellik gösterecek şekilde gelişmektedir (Bronson, 2000).

Psikoanalitik Kurama Göre Öz Düzenleme

Kuramın savunucusu olan Freud, öz düzenleme gelişimini de *id*, *ego* ve *süperego* ile yapısal model kapsamında açıklamaktadır. Psikoanalitik kurama göre, dürtü ve duygusal

ihtiyaçlar sonucunda öz düzenleme ortaya çıkmaktadır (Şamlı, 2019, s. 11). Freud'a göre öz düzenleme, egonun gelişimi ve olgunlaşmasıyla paralellik göstermektedir. İd ise daha çok dürtüsellik ile ilgilidir.

Öz düzenleme, bireyin uyarılma seviyesini kontrol altına almasına, olması gerekenlere uyum sağlamasına ve yerine getirmesine yardımcı olan önemli bir yapıdır. Freud, öz düzenlemeyi daha çok duygu düzenleme ile genelleyerek, öz düzenleme gelişimini duygusal istek ve ihtiyaçların gelişimi olarak kabul etmiştir. Yaklaşımına göre çocukların ulaşması gereken gelişimsel amaç, uyaranlara karşı dürtülerini kontrol altına alabilmesine ve çevreden gelen uyaranlarla baş ederek olması gerekenlere uyum sağlamasına yardımcı olan güçlü bir süperego oluşturmaktır (Bronson, 2000).

Okul Öncesi Dönemde Akran Zorbalığı

Okul öncesi dönem bir çok alanda gelişimin devam ettiği kritik bir dönemdir. Çocukların gelişimlerinin henüz tamamlanmadığı bir alanda eksiklik hissetmesinin sonucunda en az çaba ve kontrol ile, kolay yoldan gerçekleştirebilecekleri davranış olarak şiddet ortaya çıkabilmektedir. Zorbalık akran grubu içinde ortaya çıkan etkileşimli, karmaşık bir sosyal süreçtir. Akranlar doğrudan veya dolaylı bir şekilde zorbalığın ortaya çıkmasını etkileyebilirler (Aslan, 2013, s. 79).

Akran zorbalığı eğitim ortamlarında yaşanan şiddet olaylarının farklı bir boyutudur. Çoğu zaman saldırganlık ve şiddet kavramları birbiri ile karıştırılmaktadır. Akran zorbalığı saldırganlık ve şiddetten farklı ve saldırganlığın bir alt boyutu olan bir kavramdır (Rigby, 1994). Akran şiddeti içeren durumlarda zorba davranışı gösteren kişi *zorba*, zorbalığa maruz kalan kişi de *kurban* ya da mağdur olarak isimlendirilmektedir. Bazı çocuklar ise hem zorba hem de kurban özelliği taşıyabilmektedir. Bu çocuklara da *zorba-kurban* denilmektedir (Seals ve Young, 2003).

Akran şiddetine maruz kalma beş tip olarak ele alınmıştır(Hawker ve Boulton, 2000);

Dolaylı akran şiddetine maruz kalma; Akranlarının çocukla ilgili yalan söylemesi, diğerlerine ondan bahsetmesi, arkasından konuşup dedikodu çıkarmasıdır.

İlişkisel akran şiddetine maruz kalma; Akranlarının çocuğun oyun grubuna girmesine, oyuna katılmasına izin vermeyip akranları tarafından reddedilmesidir.

Sözel akran şiddetine maruz kalma; Akranlarının çocuk ile alay etmesi, isim takması, gülmesi ve/ve ya tehdit etmesidir.

Fiziksel akran şiddetine maruz kalma; Akranlarının çocuğa fiziksel saldırganlık içeren, itme, tekmeleme, çimdikleme, vurma gibi davranışlarıdır.

Çoklu akran şiddetine maruz kalma; yukarıda bahsedilen akran şiddeti tiplerinin birden fazlasının birlikte görülmesidir.

Akranlar arasında yaşanan bir olayın akran zorbalığı olarak tanımlanabilmesi için; Kasıtlı olarak birine zarar vermeyi amaçlayan davranışlar olması, zorbalığa maruz kalmanın tekrarlı olarak meydana gelmesi ve güç dengesizliği olarak tanımlanan kişiler arası ilişkinin söz konusu olması gerekmektedir(Çevirgen, 2018).

Akran Zorbalığını Etkileyen Faktörler

Akran şiddetini etkileyen faktörler çevresel (kardeş ilişkileri, aile, okul ortamı) ve bireysel (cinsiyet) faktörler olarak ele alınabilir.

Cinsiyet

Özellikle okul öncesi dönem çocukları kendi cinsiyetinden olan akran grupları ile oynamaktan, iletişim kurmaktan mutluluk duymaktadırlar. Akran gruplarında kız çocukları daha sıcak kanlı, samimi ve yardımsever olmalarından dolayı daha çok oyun arkadaşı olarak tercih edildikleri gözlenmektedir (Özdemir, 2017, s.15).

Kardeş İlişkileri

Kardeşler arasındaki ilişki akranlar arasındaki ilişki hakkında bilgi veren ve yönlendirici olan bir faktördür. Kardeşi ile ilişkisinde dostluk ve güven temelli olan çocuk daha sonra arkadaşlarıyla kurduğu iletişimde de bunu rol model alacaktır. Kardeş ilişkisinde olumsuzluk olan çocuk ise yine bunu arkadaş ilişkilerinde ortaya çıkaracaktır (San Bayhan ve Artan, 2009, s.246).

Aile

Doğum sonrası çocuğun iletişime girdiği ilk ortam ailedir. Gelişimsel temellerin ilk atıldığı yer aile olmaktadır. Anne-baba ve çocuk arasındaki bu iletişim çocuğun sosyal gelişimini de etkilemektedir. Çocuğun ileri yaşamındaki sosyal başarı veya başarısızlığının büyük çoğunluğu aileden gelmektedir. Stolz, ebeveynler ile yaptığı görüşmeler sonunda babaların

daha çok çocukların eğitimi, fiziksel güvenliği ve ahlaki değerleri ile ilgilendiği; annelerin ise çocukların duygusal uyum sağlamaları ile ilgilendiğini açıklamıştır. Parsons ve Bales ise babanın disiplini sağlayan, gelecek planlayan, kişiler arası ilişkiyi düzenleyen birey olarak çocuğa model olduğunu ifade etmişlerdir (Çağdaş, 2009, s. 37).

Araştırmalara göre, babalar özellikle erkek çocukların erkeksi davranışlar sergilemesi bakımından önemlidir. Erkek gibi davranmayı erkek çocukların babalarından öğrendiği ifade edilmektedir (Çağdaş, 2009, s. 38).

Okul ortamı

Okul çocuğa, meslek öğrenimi, akran iletişimi kurma, toplum kurallarını ve gereklilikleri öğrenme, özdeşim kurabileceği modellerle karşılaşma, sosyalleşme gibi katkılarda bulunmaktadır (Akduman, 2007).

Okul ortamındaki kurallar ve arkadaş çevresi çocuğun davranışları üzerinde şekillendirici olmaktadır. Çocuğun okul ortamında karşılaştığı olumsuz davranış örnekleri çocuğun davranışlarının olumsuz yönde gelişmesine sebep olmaktadır. Örneğin, evde istismara uğrayan bir çocuk ile arkadaş olan çocuk, kendi ailesinde şiddet ile karşılaşmamış olsa bile istismara uğrayan söz konusu arkadaşının şiddet içeren sözlü veya fiziksel davranışları sonucu şiddet ile tanışmak zorunda kalmaktadır.

Okul ortamının güvenli olması, çocukların kendilerini güvende hissetmelerini ve dikkatlerini sadece öğrenme süreçlerine odaklamalarını sağlar (Asma, 2016).

Akran Zorbalığına Maruz Kalan Çocukların Genel Özellikleri

Akran zorbalığına maruz kalmanın çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Çocuklar fiziksel görünüşlerinden, engelinden veya akranlarından farklı özellikleri olduğundan dolayı akran zorbalığına maruz kalabilmektedirler. Akranlarına zorbalık uygulayanların yaşça kendilerinden daha küçük ve kendilerini koruma becerileri daha zayıf olan çocukları hedef olarak seçtikleri bilinmektedir (Doğan, 2010).

Akran zorbalığına maruz kalan çocuklar akran iletişiminde farklı davranışlar sergilemektedir; bazı çocuklar çekingen, korkulu-kaygılı olabilirken, bazıları da saldırganlık gibi olumsuz davranışlar sergileyebilir (Ogelman, 2011). Akran zorbalığının hem zorbalar hem de kurbanlar üzerinde kısa ve uzun süreli olmak üzere bir çok olumsuz etkisi belirlenmiştir. Araştırma bulgularına göre, her iki grupta da çok çeşitli fiziksel,

duygusal, davranışsal ve akademik uyum sorunları görülebilmektedir (Doğan, 2010).

Kuramlara Göre Akran Zorbalığı

Günümüze kadar yapılan akran zorbalığı ile ilgili araştırmalarda birçok değişken incelenmiştir. Yapılan bu araştırmalar sonucunda çeşitli fikirler ortaya çıkarılmıştır. Aşağıda açıklanan kuramsal açıklamalar akran zorbalığının tabiatını, akran zorbalığında taraf olan zorba, kurban ve izleyicileri daha iyi anlamamızı, farklı pencerelerden bakmamızı sağlamaya yöneliktir.

Sosyal Öğrenme Kuramına Göre Akran Zorbalığı

Bu kuram davranışın çevrenin aracılığı ile öğrenildiğini savunan Bandura'nın görüşlerini içermektedir. Kurama göre, kişi olumlu ve olumsuz pekiştireçler ile iyi ve istenilen davranış biçimlerini seçer ve istenilmeyen davranış biçimlerini reddeder (Hanani 2018, s.31).

Yaratılışı gereği sosyal bir varlık olan insanın sosyal çevrenin etkisinde olması kaçınılmazdır. Yenidoğan bir bebek anne-babasının ve diğer aile bireylerinin bulunduğu sosyal bir ortama gelmektedir. Ağlayınca ihtiyaçlarının karşılandığını, sıkıntılarını ağlayarak, memnuniyetini gülümseyerek ifade edebileceğini, ilerleyen yıllarda dilin kullanıldığını ve bir çok davranışın sonuçlarının iyi ve ya kötü olduğunu olumlu-olumsuz pekiştireçler yolu ile öğrenmektedir. Bu şekilde ilk günlerinden itibaren sosyal öğrenme başlamış olmaktadır. İlerleyen yıllarda bu sosyal çevreye okul ile birlikte öğretmen ve akranlar dahil olmaktadır. Zorbalığın normal bir davranış olduğu izlenimi sosyal öğrenme yolu ile bu çevredeki kişilerin gözlemlenmesi ile gerçekleşmektedir. Sergilediği zorba davranış neticesinde çocuk içinde bulunduğu çevre tarafından ödüllendirildiğinde, teşvik edildiğinde ve akranları tarafından kabul gördüğünde davranış tekrarlanma sürecine girecektir.

İnsanların saldırgan davranışları sürdürmesinin beş nedeni:

- 1.Kurbana zarar vermekten hoşlanırlar (*olumlu pekiştirme*),
- 2.Diğerlerinin saldırgan davranışlarının istemeyen sonuçlarıyla yüzleşirler veya kaçınırlar (*olumsuz pekiştirme*),
- 3.Saldırganca davranmadıkları için incinirler (*ceza*),

4.Saldırgan davranışları tarafından yürütülen kişisel standartları yerine getirirler (öz pekiştirme),

5.Saldırgan davranışları için ödüllendirilen veya saldırgan olmayan davranışları için cezalandırılan bireyleri gözlemlerler (Feist ve Feist, 2006).

Saldırganlık, çocukların iyi olarak gözlemleyip öğrendikleri ilk davranışlardandır. Bazı çocukların yaşamlarındaki önemli insanlar için saldırganlık sürekli bir davranıştır. Bu çocuklar için saldırgan davranış değiştirilmesi zor bir davranış haline gelmektedir (Uysal, 2011).

Ekolojik Sistemler Kuramına Göre Akran Zorbalığı

Bronfenbrenner'ın ekolojik sistemler kuramı akran zorbalığına ortam hazırladığı ya da sebep olduğu düşünülen etkenleri, bu karmaşık ve çok boyutlu durumu açıklamakta temel bir çerçeve sunmaktadır (Espelage ve Swearer, 2003). Bu kuramda çocuk veya ergenin gelişimini direkt veya dolaylı olarak etkileyen beş farklı sistemden bahsedilmektedir.

Mikrosistem; çocuğun günlük yaşamında karşılıklı etkileşim halinde olduğu kişileri ve bu kişilerle olan ilişkilerinden oluşmaktadır. En temelde aileyi, okulu ve arkadaş gruplarını kapsayan bu sistemin çocuğun gelişiminde etkisi büyüktür (Bronfenbrenner, 1986).

Mezosistem; Mezosistem çocuğun etkileşimde bulunduğu en az iki ya da daha fazla mikrosistem arasındaki ilişkiden oluşmaktadır (Bronfenbrenner 1986). Ailede öğrenilen davranışların bireyin arkadaşlık ilişkilerini etkilediği gibi arkadaş grupları ile kurulan ilişkilerde bireyin aile yaşamı üzerinde bazı etkilere sahiptir (Doğan, 2010).

Ekzosistem; bireyin doğrudan içinde bulunmadığı halde onun gelişimini dolaylı olarak etkileyen etkileşimler bütünüdür. Örneğin; iş yerinde sorun yaşayan bir ebeveynin evde çocuğuna daha otoriter davranması, okulda görev yapan öğretmenlerin çocuklara karşı tutumu, çocuğun arkadaşlarının ebeveynlerinin tutumları akranları ile birlikte dolaylı olarak çocuğu da etkilemektedir (Doğan, 2010).

Makrosistem; bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerini, inanç sistemlerini ve yasaları, kişilerin tutumlarını, yaşam tarzlarını, sosyal ve ekonomik durumlarını içermektedir. Çocuğun yaşadığı çevrenin sosyo-ekonomik durumunun, toplumsal olarak şiddetin kabul görmüş olmasının, şiddet içerikli bilgisayar oyunlarının ve televizyon programlarının çocuğun gösterdiği zorbaca ve saldırgan davranışlar üzerinde etkisi vardır (Doğan, 2010).

Kronosistem; çocuğun içinde yaşadığı çevrede zaman içinde olan değişimlerin çocuğun gelişimini hangi ölçüde etkilediğini ifade eden, bütün sistemleri kapsayan en son sistemdir (Bronfenbrenner 1986). Örneğin, okul döneminin başında akran zorbalığına maruz kalan çocuk, zamanla arkadaş ilişkilerinin değişmesi, aile ve okul yönetiminden aldığı sosyal destek ile okul dönemi sonunda kurban olmaktan kurtulabilir. Diğer yandan, dönem başında sadece olaylara tanıklık eden çocuk, zorba akran grubunun etkisiyle dönem sonunda kendisini bu zorba grubun içinde bulabilir (Barboza, Schiamberg, Oehmke, Korzeniewski, Post & Heraux, 2009).

Bağlanma Kuramına Göre Akran Zorbalığı

Bowlby, Ainsworth ve Sroufe; zorba ve mağdur davranışlarına dair açıklamalar yapan bu kuramın en önemli savunucularıdır (Barton, 2003). Bağlanma, yaşamın ilk anında başlayıp bebek ile bebeğin bakımını üstlenen birey arasında gelişim gösteren ilişki, özellikle stresli durumlarda ortaya çıkan eden duygusal bir bağdan oluşmaktadır (Oğuz, 2019, s. 30). Bağlanma kuramı, bireylerarası ilişkileri anlamak için geliştirilen bir teoridir. Bağlanma teorisi, anne-baba ya da güven duyulan başka bir kişiye duyulan bağımlılık hissinin, bebeklikten itibaren çocuğun yaşamını devam ettirmesinde işlevsel olarak önemini ifade etmektedir.

Genellikle doğumla birlikte anne ile bebek arasında kurulan ilişki, bebeğin hayatının ileriki zamanlarında diğer insanlarla kurduğu ilişkinin şekil almasını sağlamaktadır. Çocukların kimliklerini oluşturabilmeleri, benliklerini tanıyabilmeleri ve karakterini zarara uğratabilecek tehlikelerden korunabilmeleri için büyük öneme sahip olan yapı güvenli bağlanma köprüsüdür (Oğuz, 2019, s. 31). Bağlanma kuramına göre, güvensiz ilişkilere sahip çocuklar; sık sık diğer güvenli ilişkiye sahip çocukların davranışlarına karşı çıkar, sosyal çatışma durumlarında ve çatışma çözerken saldırgan davranış sergilerler.

Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramına Göre Akran Zorbalığı

Maslow'a göre, saygınlık ve kabul görme ihtiyacını, bir taraftan kendisine saygı ve güven duymak isterken diğer taraftan da başkaları tarafından kabul görmeyi istemektedir. Başkaları tarafından kabul görmek, bireyin öz güven oluşturmasını sağlamaktadır. Aksi takdirde kabul görme ihtiyacının karşılanmaması sonucunda, bireyde zayıflık, acizlik ve ümitsizlik duygularının ortaya çıkması kaçınılmaz olmaktadır (Hanani, 2018, s.30). Akranları tarafından kabul görmeyen çocuklar yalnızlık, dışlanma ve özgüven kaybı yaşayarak, zorbayla mücadele etmede yetersiz kalırlar. Bu durumda mağdur kendisinden

özellikle psikolojik ve fiziksel olarak daha güçlü olan zorbalar için kolay hedef olmaktadır (Hanani, 2018, s.31).

İlgili Araştırmalar

İlgili araştırmalar kısmında öz düzenleme ve akran zorbalığına maruz kalma konusunda yapılan çalışma ve incelemeler açıklanmıştır.

Öz Düzenleme ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Elias ve Berk (2002), orta gelir düzeyine sahip 51 ailenin, üç-dört yaş arası çocuklarını, Kültürel-Tarihsel Kuramdan hareketle, öz düzenleme gelişimi üzerinde sosyodramatik oyunun katkısının olduğu varsayımı ile anaokullarında boylamsal olarak gözlemlemişlerdir. Aynı zamanda öz düzenleme ve sosyodramatik oyun arasındaki ilişkinin çocukların dürtüsellik düzeyine etkisini de incelemişlerdir. İki kavram için dramatik oyun, tek başına oyun ve karmaşık sosyodramatik oyun oynatılarak gözlem yapılmış; Öz düzenleme ile ilgili olarak ise temizlik zamanı ile grup çember zamanında gözlem yapılmıştır. Araştırma sonunda, çocukların öz düzenleme becerilerinin düzeyleri ile karmaşık sosyodramatik oyun becerileri arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu belirlenmiş ve bu sonucun aksine çocukların öz düzenlemeleri ile tek başına oyun arasında ters yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacılar sosyodramatik deneyimlerin, öz düzenlemeyi olumlu yönde şekillendirdiğini ileri sürmüşlerdir.

Murray ve Kochanska (2002), çocukların çaba gerektiren kontrolleri ve problem davranışları arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçladıkları araştırmalarında bu iki ilişkiyi açıklarken, düşük ve yüksek çaba gerektiren kontrol düzeylerinin çocukların problem davranış sıklığını da arttırdığı varsayımı ile yola çıkmışlardır. 103 anne ve çocuk ile 4 yıl süren boylamsal bir çalışma yapmışlardır. Çocukların bilişsel tepki verme düzeylerinin belirlenmesi için, Okul Öncesi Dönem Çocukları için Kansas Tepki Verme-Dürtüsellik Ölçeği'nden (Kansas Reflection-Impulsivity Scale for Preschoolers) yararlanılmıştır. Çocukların çaba gerektiren dikkat düzeylerinin belirlenmesi için, Stroop testi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, araştırmacıların düşük ve yüksek düzeyde çaba gerektiren kontrol gösteren çocukların daha fazla problem davranış gösterdikleri belirlenmiştir.

Raffaelli, Crockett ve Shen (2005), öz düzenlemenin gelişim sürecini inceleyen bir

araştırma yapmışlardır. Boylamsal araştırmanın örneklemini, 4-5 yaş, 8-9 yaş ve 12-13 yaşlarında takip edilen 646 çocuk (% 48 kız,% 52 erkek) oluşturmuştur. Takip edilen yaşlarda kızların, erkeklerden daha yüksek öz düzenleme becerisi sergilediği gözlenmiştir. Öz düzenlemedeki bireysel farklılıkların 8 yıllık dönem boyunca oldukça istikrarlı olduğu belirtilmiştir .

Grinsven ve Tillemma (2006) tarafından orta dereceli mesleki okullarda öğrenim gören toplam 623 öğrenciyle düzenlenen araştırmada, öğrencilerin öğrenme ortamına yönelik algıları, motivasyonları ve öz düzenleme amaçlı kullandıkları öğrenme stratejileri üzerine çalışılmıştır. Araştırmada öğrencilerin öz düzenlemeye dayalı öğrenme stratejileri ve motivasyonları arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu ve öğrenme ortamlarının öğrencilerin öz düzenleme becerilerini şekillendirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Karreman, Tuijl, Aken ve Dekovic (2006), okul öncesinde ebeveynlik ve öz düzenleme ile ilgili yaptıkları araştırmalarında anaokul çocuklarında ebeveynlik ile öz düzenleme arasındaki ilişkinin gücünü incelemek amacıyla 41 etütten oluşan bir meta analiz yapmışlardır. Araştırma sonuçları ebeveynlik ile öz düzenleme arasında önemli ilişkiler olduğunu fakat farkın az olduğunu ortaya koymuştur. Ebeveynlik ile öz düzenleme arasındaki ilişkinin gücü, öz düzenleme konusundaki farklı kavramlaştırmalara göre değişmektedir; ebeveynlerin pozitif ve negatif kontrolü çocuk uyumu ile ilişkili, ancak gelişim ve duygu düzenleme ile ilişkili değildir.

Arslan (2008), 2006-2007 öğretim yılı bahar döneminde Ankara/Etimesgut'ta bulunan Hasan Ali Yücel İlköğretim Okulu 7. Sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada, işbirliğine dayalı öğrenme tekniklerinin öğrencilerin bilgilerinin kalıcılığına, öz düzenleme 44 becerisine ve öz yeterlik inancına etkisini incelemiştir. Çalışmada 3 deney grubu ve 1 kontrol grubu yer almaktadır. I. deney grubunda Ayrılıp Birleşme IV tekniği, II. deney grubunda Ayrılıp Birleşme II tekniği, III. deney grubunda Öğrenci Takımları Başarı Bölümleri tekniği uygulanırken, kontrol grubunda geleneksel yöntem uygulanmıştır. “Başarı Testi”, “Öz Yeterlik İnancı Ölçeği” ve “Öz Düzenleme Becerisi Ölçeği” veri toplama araçlarıdır. İşbirliğine dayalı öğrenme tekniklerinin öz yeterlik inançları üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İşbirliğine dayalı öğrenme tekniklerinin öz düzenleme becerileri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir.

Trentacosta ve Shaw (2009) yaptıkları bir çalışmada, bir yaz kampına katılan düşük gelirli

ailelerin 122 çocuğunun duygu düzenlenme, akran reddi ve antisosyal davranışları arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla bu çocukları erken çocukluktan erken ergenlik dönemine kadar takip etmiştir. Dikkatten kaçma ve akran reddi arasında negatif bir ilişki ile akran reddi ve antisosyal davranış arasında pozitif bir ilişki belirlenmiştir. Erken çocukluk döneminde uyarlamalı öz düzenleme stratejisi kullanımı ile akran reddi arasında doğrudan, erken ergenlik döneminde antisosyal davranış ile dolaylı bir ilişki gözlenmiştir.

Valiente, Lemery-Chalfant ve Swanson (2010) yaptıkları çalışmada; 291 çocuğun çaba gerektiren kontrol becerileri ile duygusallıkları ve akademik başarıları arasındaki ilişkiyi boylamsal bir çalışmayla incelemişlerdir. Analizler sonunda, çaba gerektiren kontrolün akademik başarı ile olumlu bir ilişkisi olduğu saptanmıştır. Anne babalar ve öğretmenler tarafından raporlanan çocuğun kızgınlık, üzüntü ve utangaçlık duygularının akademik başarı ile negatif bir ilişki içinde olduğu belirlenmiştir. Kızgınlık ya da üzüntünün düşük olduğu çocukların, çaba gerektiren kontrol becerisi testlerinde en yüksek puanı aldıkları ancak bu duyguların yüksek olduğu grupta, bütün çocukların benzer çaba gerektiren kontrol becerisine sahip olduğu belirtilmiştir.

Sektnana, McClellanda, Acocca ve Morrison, (2010) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada ailedeki risk faktörleri, anaokuluna giden 54 aylık çocukların davranış düzenleme becerileri ve ilköğretim birinci kademedeki akademik başarıları arasındaki ilişki incelenmektedir. Araştırma verileri, Ulusal Çocuk Sağlığı ve İnsan Gelişimi Enstitüsü (National Institute of Child Health and Human Development) tarafından yapılan (Early Child Care and Youth Development) Erken Çocuk Bakımı ve Gençlik Dönemi Gelişimi çalışmasındaki 1298 çocuktan elde edilmiştir. Ailedeki risk faktörleri, etnik olarak azınlıkta olma durumları, anne öğrenim durumunun düşük olması, düşük gelir ve annenin depresif davranışları şeklinde belirlenmiştir. Yapısal eşitlik modeli sonucu elde edilen sonuçlar azınlık olma, anne öğrenim durumunun düşük olması ve düşük gelire sahip olmanın çocukların ilköğretim birinci kademedeki okuma, matematik ve kelime başarıları üzerinde olumsuz etkilere sahip olduğunu göstermektedir.

Morasch ve Bell (2011) öz düzenlemenin negatif etkiler ile ilişkisini belirlemeyi konu alan bir araştırma yapmışlardır. Bebeklik dönemindeki 100 çocuk ve ebeveynleri ile birlikte çalışılmıştır. Bebeklere 5 aylıkken ve 10 aylıkken nötr ve stres içerikli video izletilmiş ve dikkati kontrol/öz düzenleme davranışsal olarak, fizyolojik olarak (kalp atış hızı) ve ebeveynin oryantasyon/düzenleme mizacının derecelendirilmesi ile ölçülmüştür. Kalp atış

hızları, dikkati kontrol/öz düzenleme becerileri ve ebeveynlik stresörden önce ve sonra incelenmiştir. 5 aylıkken, stres sonrası olumsuz etki yalnızca kalp atış hızının artışı ile ilişkilendirilmiştir. 10 aylıkken yapılan uygulamada öz düzenlemenin azaldığı, nötr videoya karşı görsel dikkatte azalma ve kalp atış hızının arttığı gözlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre dikkati kontrol/öz düzenleme ölçüleri (kalp atış hızı, ebeveynin yönlendirme/düzenleme mizacı) negatif etki düzeyini öngören bir faktör olmadığı açıklanmıştır.

Ertürk (2013), 48-72 aylık çocukların öz düzenleme becerilerinin saptanarak, öğretmen ve çocuk arasındaki etkileşimin niteliği ile çocukların öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin ortaya koyulmasını konu alan bir araştırma yapmıştır. Ankara İli merkez ilçelerinde bulunan MEB'e bağlı 120 anasınıfı Sınıf Değerlendirme Puanlama Aracı ile gözlemlenmiş, gözlem puanları üzerinde doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları, öğretmen çocuk arasındaki etkileşimin niteliğinin gözlemlenen sınıflarda eğitimsel destek açısından düşük, sınıf organizasyonu ve duygusal destek açısından orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Öğretmen çocuk arasındaki etkileşimin niteliğinin öğretmenlerin öğrenim durumuna ve sınıf mevcuduna bağlı olarak değişmediği, deneyimi az olan öğretmenlerin daha deneyimli öğretmenlere göre çocuklara daha fazla duygusal destek sundukları, öğretmenlerin katıldıkları hizmet içi eğitim sayısına bağlı olarak çocuklara sundukları duygusal ve eğitimsel destek ile sınıf organizasyonu becerilerinin arttığı saptanmıştır. Çocukların öz düzenleme becerileri dikkat/dürtü kontrolü ve olumlu duygu puanlarının yüksek olduğu ortaya konmuştur. Öz düzenleme becerisi dikkat/dürtü ve olumlu duygu puanları arasında cinsiyete ve anne baba yaşına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır. 48-60 aylık çocukların olumlu duygu puanları 60-72 aylık çocukların puanlarından daha yüksektir. Kardeş sayısı fazla olan çocukların olumlu duygu puanlarının kardeş sayısı daha az olan çocuklara kıyasla daha düşük olduğu belirlenmiştir. Ağabeyi/ablası olan çocukların dikkat dürtü puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrenim durumu yüksek olan annelerin çocuklarının dikkat dürtü puanlarının diğer çocuklara kıyasla daha yüksek olduğu saptanmıştır. Öğrenim durumu yüksek olan babaların çocuklarının ise diğer çocuklara kıyasla dikkat dürtü ve olumlu duygu puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Çocukların öz düzenleme becerisi dikkat dürtü puanları ile öğretmen çocuk arasındaki etkileşimin alt boyutlarında olumlu yönde ve yüksek korelasyon, öz düzenleme becerileri olumlu duygu puanları ile öğretmen çocuk arasındaki etkileşimin alt boyutlarında ise olumlu yönde ve düşük korelasyon

olduğu görülmektedir.

Fındık Tanrıbuyurdu ve Güler Yıldız (2014), 48-72 aylık 233 çocukla yaptıkları araştırmalarında, Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeğinin (OÖDÖ) Türkiye’de geçerlik ve güvenirlik çalışmasını gerçekleştirmişlerdir. Öncelikle ölçeğin çevirisi uzmanlar tarafından yapılmış ve asıl kaynakla metinler arası tutarlılığına incelenmiştir. Ölçekteki görevler alanında uzman kişilerce değerlendirilmiş, uygulayıcı güvenirliği için araştırmayı yapan kişi ile birlikte bir uzman tarafından eş zamanlı puanlama yapılmıştır. Analizler sonucunda ölçeğin iki faktörlü bir yapıda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu yapı, toplam varyansın %52’sini açıklamıştır. Güvenirlik katsayıları genelde (α) 0.83 ve alt boyutlarda Dikkat/Dürtü Kontrolü için 0.88 ve Olumlu Duygu için 0.80, test-tekrar test güvenirliğine ilişkin korelasyon katsayısı ise 0.86 çıkmıştır. Bu sonuçlar Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeğinin öz düzenleme becerilerinin değerlendirilmesi için geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Sezgin ve Demiriz’in (2015) davranış düzenleme becerileri ölçme aracı “Baş-Ayak Parmakları-Dizler-Omuz (BADO-DY)” görevlerinin geçerlilik ve güvenirlik çalışmasını yaptıkları araştırmaya Ankara ilinde okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 36-72 aylık 591 çocuk katılmıştır. Ölçeğin güvenirliğine yönelik çalışmada ölçme aracının 1. bölümü için 0,933, 2.bölümü için 0,957, 3.bölüm için 0.94 tümüne ait değer ise 0,96 olarak bulunmuştur. Sonuçlara göre Baş-Ayak Parmakları-Dizler-Omuz (BADO-DY) görevleri ölçme aracının güvenirliği yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sezgin ve Demiriz (2016) okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 36-72 aylık çocukların öz düzenleme becerilerini bazı değişkenler açısından inceledikleri araştırmalarında tesadüfi örneklem yoluyla anaokuluna ve anasınıfına devam eden 288“i kız ve 303“ü erkek olmak üzere 591 çocukla çalışmışlardır. Veriler “Kişisel Bilgi Formu” ve “Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonunda çocuğun yaşının ve cinsiyetinin, okul öncesi eğitimin, anne-babanın eğitim düzeyinin ve ailenin gelir düzeylerinin öz düzenleme beceri gelişiminde şekillendirici olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özyürek (2017), çocukların duyguları tanıma durumları ile duyguları yönetme becerileri ve arkadaşlık becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş grubunda 121 çocuğa ve çocukların öğretmenlerine Kusche Duygu Envanteri ve Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Envanteri (OSBED)

Öğretmen Formunu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; arkadaşlık becerilerinin kız çocuklarda erkek çocuklardan daha iyi olduğu, çocukların yaşı arttıkça arkadaşlık becerileri ve duyguları yönetme becerilerinin olumlu yönde arttığı, duyguları tanıma durumları ile arkadaşlık becerileri arasında, ayrıca arkadaşlık becerileri ile duyguları yönetme becerileri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilmiştir ($p<0,05$). Çocukların duygusal kavramları tanıma düzeyleri ve duygularını düzenleyebilme (yönetebilme) becerileri arttıkça arkadaşlık becerilerinin de arttığı belirlenmiştir.

Şepitçi (2018), okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların öz düzenleme becerilerini ve okul uyumu becerilerini belirlemek, öz düzenleme becerileri ile okula uyum arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı araştırmasında 2016-2017 eğitim öğretim yılında Ankara/Yenimahalle’de bulunan resmi ilköğretim anasınıfları ile resmi bağımsız anaokullarına devam eden 5-6 yaş grubu 350 çocuk ile çalışmıştır. Veri toplama aracı olarak; çocuklar ve aileleri ile ilgili gerekli bilgilere ulaşabilmek için, “Çocuklar için Genel Bilgi Formu”; çocukların öz düzenleme beceri düzeylerini belirleyebilmek için “Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeği (ÇODDÖ)” ve çocukların okula uyum düzeylerinin belirlenebilmesi için ise; “5-6 Yaş Çocukları İçin Okula Uyum Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği” kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda öz düzenleme becerilerinin çocuğun yaşına, devam ettiği okul öncesi kurumunun türüne, anne yaşına, anne öğrenim durumuna, anne mesleğine, aile tipine, babanın yaşına, babanın öğrenim durumuna ve babanın mesleğine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği ve okula uyum becerileri ile öz düzenleme becerileri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Temiz (2019) okul öncesi dönemde davranışsal öz düzenleme becerilerinin çocuğa ve aileye ilişkin değişkenler ile ebeveyn tutumları açısından incelediği bir çalışma yapmıştır. Tokat’ta okul öncesi eğitime devam eden 201 çocuk araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada verileri toplama aracı olarak “Demografik Bilgi Formu” ve “BADO-DY” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda davranışsal öz düzenleme becerilerinin anne-baba öğrenim durumuna, ailenin gelir durumuna, annenin çalışma durumuna ve yaşanılan yere göre anlamlı farklılık görülürken; çocuğun cinsiyetine, doğum sırasına ve devam ettiği kurum türüne göre anlamlı bir farklılık oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Akran Zorbalığı ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Kapıcı (2004) yaptığı çalışmada ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin maruz kaldıkları zorbalık türleri, bunların görülme sıklığı, zorbalığın görülme türünde sosyo-ekonomik düzey, sınıf düzeyi ve cinsiyete bağlı farklılıkların olup olmadığı ve zorbalığa maruz kalıp kalmamanın benlik saygısı, depresyon, durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde nasıl bir farklılaşmaya neden olduğunu araştırmayı amaçlamıştır. Araştırmaya 99 kız ve 107 erkek olmak üzere toplam 206 öğrenci katılmıştır (Yaş $X=10.8$, $SS=.62$). Araştırmada toplanan verilerin analizi sonucu öğrencilerin %40 oranında bedensel, sözel, duygusal ve cinsel zorbalığa maruz kaldıklarını, zorbalığın demografik değişkenlerden çok psikolojik değişkenlerle bağlantılı olduğunu göstermiştir.

Spriggs, Iannotti, Nansel ve Haynie (2007) yaptıkları bir araştırmada beyaz, siyah ve İspanyol gençlerin zorbalık ve aile, akran, okul ilişkileri arasındaki farklar incelenmiştir. 6-10. sınıflardaki beyaz, siyah ve İspanyol gençlerin hepsi okulda zorbalık ile karşılaşmışlar ve % 9'u zorba; % 3'ü zorbalık mağduru olarak belirlenmiştir. Zorbalığa maruz kalma ırk/etnik köken açısından anlamlı farklılık göstermiştir. Siyah ergenlerde mağduriyet görülme sıklığı beyaz ergenlerden ve İspanyol kökenli ergenlerden daha düşük gözlenmiştir.

Totan ve Yöndem (2007) ergenlerde anne-baba, akran ilişkilerinin cinsiyete dayalı olarak zorbalık davranışları üzerindeki etkisini incelemek üzere bir araştırma yapmışlardır. Araştırma betimsel ve regresyonel bir çalışmadır. Araştırmanın katılımcıları 9, 10 ve 11. sınıf düzeyinde toplam 595 lise öğrencisinden (kız $n= 346$, erkek $n= 249$) oluşmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında Yeniden Düzenlenen Olweus Zorba-Kurban Anketi (Büyük Sınıflar Formu), Anne Baba–Ergen İlişkileri Ölçeği, Akran İlişkileri Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde betimsel istatistik ve çoklu sıralı lojistik regresyon analizi teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada toplanan veriler sonucunda sözel zorbalığın fiziksel ya da sosyal zorbalık türlerine oranla daha yaygın olduğu bulunmuştur. Çoklu sıralı lojistik regresyon analizine göre ergenlerin anne-baba ile ilişkileri arttıkça zorba ve zorba/kurban statülerinde olma olasılıkları düşmektedir. Akran ilişkilerindeki artış ergenlerde zorba olma olasılığını yükseltirken kurban olma olasılığını düşürmektedir. Cinsiyet açısından ele alındığında ise, ergenlerin anne-baba ile ilişkilerindeki artış erkeklerde kızlara göre zorbalığa katılmama olasılığını yükseltmekte iken, kızlarda akran ilişkilerindeki artış erkeklere oranla zorba/kurban olma olasılığını

yükseltmektedir.

Holt, Kantor ve Finkelhor (2009) Zorbalık ve akran mağduriyetine ilişkin veli/çocuk uyumunu konu alan çalışmalarında ebeveyn perspektiflerini ve aile özelliklerini incelemiştir. Katılımcılar 5. sınıfa giden 205 öğrenci ve velilerinden oluşmaktadır. Öğrenciler kuzeydoğudaki kentsel ve etnik açıdan farklı ilçe ve okullardan seçilmiştir. Öğrenciler evlerindeki zorbalık tutumu, zorbalığa karşı tutum ve tepkiler ile mağduriyet hakkındaki anketleri tamamlamıştır. Ebeveynler zorbalığa karşı tutum ve tepkileri hakkında öz bildirim anket sorularına yanıt vermiştir. mağdurların evlerinde eleştiri, daha az kural ve çocuğa daha çok kötü muamele yüksek seviyelerde karakterize edilmiştir. Zorbaların evleri ise şiddete yönelik davranışların denetim eksikliği, çocuk istismarı ve denetleme ile karakterize edilmiştir. Bulgular zorbalıkla ilgili ebeveyn bilincini artırmak gerektiğini vurgulamaktadır.

Çifci ve Özkan (2010) tarafından düşük sosyoekonomik düzeye sahip okullarda okuyan ilköğretim öğrencilerinin uğradıkları zorbalık türleri ve sıklıkları, zorbalığı yapanların kim ya da kimler olduğu, zorbalığın yapıldığı yerler ve kurbanın zorbalığı anlattığı kişilerin belirlenmesi amacı ile bir araştırma yapılmıştır. 295 öğrencinin %33.9'unun sözel zorbalığa, %32.9'unun fiziksel zorbalığa, %29.2'sinin duygusal zorbalığa ve %16.9'unun ise cinsel zorbalığa maruz kaldığını ve cinsiyet değişkenine göre zorbalık türleri arasında anlamlı bir fark bulunduğu, zorbalık yapan kişilerin daha çok erkekler olduğu, zorba davranışlara en çok sınıfta maruz kalındığı, zorbalıkla karşılaşıldığında daha çok zorba davranış yapan çocuktan uzaklaşma davranışı gösterildiği ve bu durumda en çok öğretmenden yardım istendiği tespit edilmiştir. Düşük sosyoekonomik düzeye sahip okullarda akran zorbalığının daha yaygın olduğu belirlenmiştir.

Pişkin (2010) tarafından 1154 ilkokul ve ortaokul öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen bir araştırmada “zorba” ve “zorba-kurban” grubunda erkeklerin, “kurban” grubunda ise kızların daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Çankaya (2011) yaptığı araştırmada ilköğretim sekizinci sınıfa devam eden öğrencilerin akranlarından gördükleri zorba davranışları tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma evrenini 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Elazığ İli Merkez İlköğretim Okullarında öğrenim gören 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. 15 ilköğretim okulu içerisinde yer alan 404 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bu öğrencilerden toplanan verilerden 201 tanesi değerlendirilmeye alınmıştır. Öğrencilerin en

çok karşılaştıkları zorba davranışların sözlü ve fiziksel zorba davranışlar olduğu tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin kızlara göre daha fazla zorba davranışlara maruz kaldıkları saptanmıştır.

Griezel, Finger, Bodkin-Andrews, Graven ve Yeung (2012) tarafından zorbalık oranlarının cinsiyetlere göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amaçlı bir araştırma yapılmıştır. 12 ile 17 yaş arası 830 öğrenci üzerinde çalışmışlardır. Sonuçta, genel olarak erkek çocuklarının kız çocuklarına göre geleneksel zorbalığa daha çok karıştıklarını veya kurban haline geldiklerini bulmuşlardır. Erkeklerin kızlara oranla hem daha fazla zorbalık yaptığını, hem de daha fazla zorbalık mağduru oldukları ifade edilmiştir.

Ogelman ve Sarıkaya (2013), okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının akran ilişkileri değişkenlerinin 5 ve 6 yaşta anlamlı düzeyde değişiklik gösterip göstermediğini konu alan bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Denizli il merkezindeki özel anaokulu, Tavas ve Serinhisar ilçelerindeki 2 bağımsız anaokuluna devam etmiş, 5 ve 6 yaş grubundan 78 çocuk ve 7 anaokulu öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmada, Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği ve Akranların Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği kullanılmıştır. Veri toplama süreci aynı örneklem grubuna ölçeklerin bir yıl ara ile iki kere uygulanmasıyla gerçekleşmiştir. Okul öncesi öğretmenleri Çocuk Davranış Ölçeği, Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği'ni her çocuk için her uygulama döneminde bir defa doldurmuştur. Araştırmanın ilk verileri 2011'in mayıs ayında, ikinci veriler ise bir yıl sonra 2012'nin mayıs ayında doldurulmuştur. Araştırmanın genel sonuçlarına göre, okul öncesi eğitimi almış çocukların saldırganlık düzeyleri, sosyal olmayan davranış düzeyleri, korkulu-kaygılı olma düzeyleri, dışlanma düzeyleri ve akran şiddetine maruz kalma düzeyleri 6 yaşta düşüş göstermekte iken olumlu sosyal davranış düzeyleri 6 yaşta artış göstermektedir. Okul öncesi eğitimi almış çocukların akran ilişkilerine bağlı değişkenler 5 ve 6 yaşta değişiklik göstermektedir. Okul öncesi eğitimi almış çocukların akran ilişkilerine bağlı değişkenlerden saldırganlık düzeyi, olumlu sosyal davranış düzeyi, sosyal olmayan davranış düzeyi, korkulu-kaygılı olma düzeyi, dışlanma düzeyi ve akran şiddetine maruz kalma düzeyi 5 ve 6 yaşta sabit kalmamış düşüşler ve artışlar göstermiştir.

Salı (2013), okulöncesi dönem çocuklarında akran ilişkilerinin ve akran şiddetine maruz kalmanın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, akran ilişkileri ve akranların şiddetine maruz kalma arasındaki ilişki düzeylerinin belirlenmesini konu alan bir araştırma

yapmıştır. 5-6 yaşlarında, 127 kız 116 erkek olmak üzere toplam 243 çocuk üzerinde yürütülen araştırmada veriler Genel Bilgi Formu, Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği ve Akranların Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda; çocukların cinsiyetinin, yaşlarının ve eğitim alma şeklinin, istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık yarattığı belirlenmiştir. Yapılan korelasyon analizi sonucunda da; akranların şiddetine maruz kalma puanı ile akranlarına karşı saldırganlık, akranlarına karşı asosyal davranışlar gösterme, akranlarına karşı korkulu-kaygılı olma, akranları tarafından dışlanma, aşırı hareketlilik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede pozitif yönlü zayıf bir ilişki; akranların şiddetine maruz kalma puanı ile akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranışları gösterme puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede negatif yönlü zayıf bir ilişki tespit edilmiştir.

Seçer, Ogelman, Şimşek, Önder ve Bademci (2014), yaptığı bir araştırmada akran şiddetine maruz kalan ve kalmayan 5-6 yaş kız ve erkek okul öncesi çocukların okula uyumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını konu almıştır. Araştırmanın örneklem grubunu, Bingöl il merkezinde bulunan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu 200 çocuk oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama araçları olarak Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği ve 5-6 Yaş Grubu Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, akran şiddetine maruz kalma durumlarına göre çocukların okula uyum puanlarının farklılaştığı, akran şiddetinin kız ve erkek çocukların okula uyumlarını farklı boyutlarda etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yüce (2015), okulöncesi eğitime devam eden özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren çocukların akran ilişkileri ve akran şiddetine maruz kalma düzeylerini belirlemek konulu bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2012-2013 ve 2013-2014 eğitim öğretim yılında Burdur ve Isparta il merkezleri ile Manisa ili Soma ilçesindeki resmi anaokullarında ve ilköğretime bağlı anasınıflarında kaynaştırma uygulamalarına katılan 60 özel gereksinimli ve 60 normal gelişim gösteren çocuk oluşturmaktadır. Araştırma verileri Ladd ve Profilet (1996) tarafından geliştirilen Çocuk Davranış Ölçeği, Kochenderfer ve Ladd (2002) tarafından geliştirilen “Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği” ve araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda okulöncesi eğitime devam eden özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren çocukların akran ilişkilerinden yardımı amaçlayan sosyal davranış geliştirme, akranlara karşı korkulu kaygılı olma, asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma ve aşırı hareketlilik arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş, saldırganlık ve akran şiddetine maruz

kalma düzeyleri arasında ise anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

Hanani (2018), Filistin'deki lise 11. ve 12. sınıf öğrencileri üzerinde yapılan bu çalışma Filistin liselerinde akran zorbalığının yaygınlığını belirlemeyi, ayrıca hem öğrencilerin hem de yönetici, öğretmen ve okul psikolojik danışmanlarının zorbalığa dair bakış açılarını ve algılarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada Nicel veriler Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu'nun (Pişkin ve Ayas, 2007) Filistin kültürüne uyarlanmış versiyonu kullanılarak toplanmıştır. Uyarlanan ölçekle birlikte iv v hazırlanan demografik bilgi formu öğrencilere sınıf ortamında araştırmacının kendisi tarafından dağıtılmış ve veriler toplanmıştır. Ayrıca nitel veriler ise okullardaki psikolojik danışmanlar, öğretmenler ve idareciler ile yapılan yüzyüze görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Araştırma bulgularına göre zorbaca davranışları erkeklerin kadınlara göre daha sık yaptıkları aynı zamanda zorbalığa daha sık maruz kaldıkları görülmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Yöntem bölümünde araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örnekleme ve veri toplama araçları üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın Modeli

Okul öncesi dönem çocukların öz düzenleme becerisi ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyi arasındaki ilişkinin karşılaştırmalı olarak incelendiği bu araştırma tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2012, s. 77).

Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın kitlesini 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Ağrı ili Patnos ilçesinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokullardaki anasınıflarında ve bağımsız anaokullarında okul öncesi eğitime devam eden okul öncesi dönem çocuklar oluşturmaktadır. 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Ağrı ili Patnos ilçesinde ilkokullardaki anasınıflarına ve anaokullarına devam eden 48 ay üzeri çocukların toplam sayısı 1728'dir.

Örneklemin belirlenmesinde kullanılan ilkokullardaki anasınıflarının ve anaokullarındaki sınıfların mevcutları T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Patnos İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden temin edilmiştir.

Örnekleme kullanılacak kitleden (N:1728) aşağıda belirtilen formül aracılığı ile minimum örneklem büyüklüğü 91 olarak hesaplanmıştır.

Örneklem büyüklüğünü belirlemek için; $n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1) + t^2pq}$ formülü kullanılmıştır (Çingir, 1990).

Formülde;

N: Evrendeki birey sayısı (1728)

p: İncelenen olayın görülüş sıklığı (0,5)

q: İncelenen olayın görülmeyiş sıklığı (0,5)

t: Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanlışma düzeylerinin değeri (1,96)

d: Duyarlılık (0,10)

n: Belirlenen kota (91)

Ağrı İli Patnos ilçesinde bulunan okulların basit rastgele olarak belirlenmesinin ardından, Ağrı İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden belirtilen okullarda araştırmanın sürdürülebilmesi hususunda gerekli izinler alınmıştır.

Gerekli izinlerin alınması ardından, araştırma yapılacak kurumlarla iletişime geçilerek, veri toplama işlemine başlanmıştır. Bu amaçla çocuklar ile ilgili bilgileri elde etmek için hazırlanan ve öğretmenlerin bilgilerine başvurularak doldurulan “Kişisel Bilgi Formu” ve “Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği” sınıf öğretmenlerine iletilmiştir. Araştırmacı tarafından uygulanan “Öz Düzenleme Ölçeği (OÖDÖ)” araştırmacı tarafından 155 çocuğa yönergeler doğrultusunda uygulanarak uygulayıcı değerlendirme formu doldurulmuştur. Ölçeklerin uygulanmasının ardından “Kişisel Bilgi Formu” anketi, “Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği” ve “Okul Öncesi Dönem Öz Düzenleme Ölçeği(OÖDÖ)” formu istatistiksel analiz için değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmanın örneklemini oluşturan 155 çocuğun demografik özellikleri ile ilgili bilgiler Tablo 1’de kategorize edilmiş bir şekilde yer almaktadır.

Tablo 1

Çocukların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler	Grup	n	%
Yaş	48 -60 ay	21	13,5
	61 ay üzeri	134	86,5
Cinsiyet	Kız	71	45,8
	Erkek	84	54,2
Kardeş sayısı	Tek çocuk	15	9,7
	İki kardeş	41	26,5
	Üç kardeş	53	34,2
	Dört kardeş	16	10,2
	Beş veya daha fazla kardeş	30	19,4
Doğum sırası	İlk çocuk	41	26,5
	Son çocuk	55	35,4
	Ortancalardan biri	59	38,1
Toplam		155	100,0

Tablo 1'e göre çocukların demografik özellikleri ile ilgili dağılım incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların %13,5'i (n:21) 48-60 ay iken, % 86,5'i (n:134) 60 ay ve üzeri olduğu belirlenmiştir. Çocukların % 45,8'i (n:71) kız, % 54,2'si (n:84) erkektir. Çocukların % 9,7'si (n:15) tek çocuk, % 26,5'i (n:41) iki kardeş, % 34,2'si (n:53) üç kardeş, % 10,2'si (n:16) dört kardeş ve % 19,4'ü (n:30) beş veya daha fazla kardeşler. Doğum sırasına göre çocukların % 26,5'i (n:41) ilk çocuk, % 35,4'ü (n:55) son çocuk ve % 38,1'i (n:59) ortancalardan biridir.

Araştırmanın örneklemini oluşturan 155 çocuğun anne-babalarına ilişkin demografik veriler Tablo 2'de kategorize edilmiştir.

Tablo 2

Anne ve Babaların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler	Grup	n	%
Anne Yaş	24-29 yaş	64	41,3
	30-34 yaş	64	41,3
	35-39 yaş	27	17,4
Baba Yaş	24-29 yaş	22	14,2
	30-34 yaş	63	40,6
	35-39 yaş	50	32,3
	40 yaş ve üstü	20	12,9
Anne Öğrenim Durumu	Okur-yazar değil	15	9,7
	İlkokul	95	61,3
	Ortaokul	18	11,6
	Lise	16	10,3
	Lisans	25	16,1
Baba Öğrenim Durumu	İlkokul	47	30,3
	Ortaokul	31	20,0
	Lise	52	33,5
	Lisans	19	12,3
Anne Meslek	Çalışıyor	10	6,5
	Çalışmıyor	145	93,5
Baba Meslek	Çalışıyor	113	72,9
	Çalışmıyor	42	27,1
Aile Yapısı	Geniş Aile	53	34,2
	Çekirdek Aile	102	65,8
Toplam		155	100,0

Tablo 2 incelendiğinde, çocukların annelerinin % 41,3'ü (n:64) 24-29 yaş, %41,3'ü (n:64) 30-34 yaş, % 17,4'ü (n:27) 35-39 yaşır. Araştırmaya katılan çocukların babalarının % 14,2'si (n:22) 24-29 yaş, %40,6'sı (n:63) 30-34 yaş, % 32,3'ü (n:50) 35-39 yaş ve %12,9'u (n:20) 40 yaş ve üstüdür. Çocukların annelerinin öğrenim durumuna bakıldığında % 9,7'si (n:15) okur-yazar değil, %61,3'ü (n:95) ilkokul mezunu, % 11,6'sı (n:18) ortaokul mezunu, % 10,3'ü (n:16) lise mezunu ve % 16,1'i (n:25) lisans mezunu olarak belirlenmiştir. Babaların ise % 30,3'ü (n:47) ilkokul mezunu, %20'si (n:31) ortaokul mezunu, % 33,5'i (n:52) lise mezunu ve %12,3'ü (n:19) lisans mezunu olarak saptanmıştır. Çocuklarının annelerinin %6,5'i (n:10) çalışıyor % 93,5'i (n:145) çalışmıyor; çocukların babalarının %27,1'i (n:42) çalışmıyor, % 72,9'u (n:113) çalışıyor olarak belirlenmiştir. Çocukların aile yapısına bakıldığında %34,2'sinin (n:53) geniş aile, % 65,8'inin (n:102) çekirdek aile olduğu saptanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada çocuklara ilişkin demografik verileri elde etmek amacıyla “Kişisel Bilgi Formu”, çocukların öz düzenleme becerilerini belirlemek için “Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği” ve çocukların akran zorbalığına maruz kalma düzeylerini belirlemek için “Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada çocukların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu ebeveynler tarafından doldurulan 11 maddeden oluşmaktadır. Çocuğun cinsiyeti, yaşı (ay olarak), kardeş sayısı, doğum sırası ve aile türü; anne öğrenim durumu, mesleği ve yaşı; baba öğrenim durumu, mesleği ve yaşı bilgilerini içermektedir (EK.1).

Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği (OÖDÖ)

Smith-Donald, Raver, Hayes ve Richards (2007) tarafından geliştirilen Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği (OÖDÖ), performansa dayalı değerlendirme yapılmasını sağlayan bir ölçme aracıdır. Dürtü/Dikkat Kontrolü ve Olumlu Duygu olmak üzere iki faktörlü bir yapıda olduğunu belirledikleri Uygulayıcı Değerlendirme Formu (UDF) başlangıçta 28 maddeden oluşmaktadır. Yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışması sonrası 17 maddeye düşürülmüştür.

Ölçeğin orijinalinin geliştirilmesi sürecinde geçerlik ve güvenirlik çalışması yapıldıktan sonra birbirleriyle ilişkili iki görev bir araya getirilmiş ve görev sayısı 9’a düşürülmüştür. (Tanrıbuyurdu & Yıldız, 2014).

Dikkat/dürtü kontrolü boyutunda 10 madde, olumlu duygu boyutunda ise 6 madde olmak üzere 16 maddeden oluştuğu görülmektedir. Faktör analizi yapılan 16 madde arasında hiç bir faktöre yerleşmeyen madde bulunmamaktadır.

Ölçeğin tamamını oluşturan 16 maddeye ilişkin güvenirlik katsayısı .83 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin Dikkat/Dürtü Kontrolü faktörünün 10 maddeye ilişkin güvenirlik katsayısı .88 olarak belirlenmiştir. Madde toplam korelasyonlarına bakıldığında .375 ile .745 arasında değiştiği görülmektedir. İkinci faktör olan Olumlu Duygu için ise güvenirlik katsayısı .80 olarak belirlenmiş ve maddelerin toplam korelasyonlarının ise .343 ve .702 arasında değiştiği belirlenmiştir.

Ölçeğin test-tekrar test güvenirliği için Spearman Brown korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Analizler sonucunda anlamlı düzeyde korelasyon elde edilmiştir ve güvenirlik katsayısı .86 olarak bulunmuştur. Elde edilen bulgular OÖDÖ'nin iki uygulama arasındaki tutarlılık açısından güvenilir olduğunu ortaya koymuştur.

OÖDÖ'nin tamamı değerlendirildiğinde çocukların alabileceği en yüksek puan 48'dir. OÖDÖ'nin 10 maddeden oluşan Dikkat/Dürtü Kontrolü alt boyutunda alabilecekleri en yüksek puan 30 iken, Olumlu Duygu alt boyutunda bulunan 6 maddeden en yüksek 18 puan alabilmektedir.

Ölçek, çocuğun yerine getirmesi beklenen görevlere dair uygulayıcı rehberi ve uygulayıcı değerlendirme formu olmak üzere iki temel bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde çocukların öz düzenleme performanslarını değerlendirmek üzere bir araya getirilmiş 10 görev yer almaktadır. Çocukların hazzı erteleme düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Oyuncak Paketleme, Şekerleme Saklama ve Dil Üzerinde Şekerleme Tutma görevleri kullanılmaktadır. Denge Tahtası, Kule Yapma ve Kalem Tıklatma görevleri, çocukların yönergeleri takip edebilme süreçlerine işaret eden yürütücü kontrollerini ölçmek üzere uygulanmaktadır (Smith-Donald vd., 2007). Kule Toplama, Oyuncak Ayırma ve Oyuncağı Geri Verme görevleri ise çocukların sosyal uyum becerilerini değerlendirmektedir.

Okul öncesi öz düzenleme ölçeği boyutlarını dikkat/dürtü ve olumlu duygu boyutu olmak üzere iki alt boyut temsil etmektedir. Bu alt boyutlar ile çocukların oyun sırasında gösterdiği öz düzenleme davranışları incelenmektedir. Çocukların öz düzenleme becerilerini değerlendirmek için uygulayıcı değerlendirme formu kullanılmaktadır.

Uygulayıcı Değerlendirme Formu, 0'dan 3'e kadar puanlanarak kullanılan maddelerden oluşan rubrik tipi bir ölçme aracıdır. Maddelerde davranış göstergeleri yer almaktadır ve genellikle 0 en düşük puanı, 3 ise en yüksek puanı ifade etmektedir. Ancak uygulayıcı güvenilirliği için ölçeğe yerleştirilmiş maddelerde bu puanlama sistemi tersine çalışmaktadır.

Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği

1997'de Kochenderfer ve Ladd tarafından 5-6 yaş çocukları için geliştirilen Akranların şiddetine Maruz Kalma-Kişisel Değerlendirme Ölçeği'nden yola çıkılarak 2002'de Kochenderfer-Ladd ve Ladd tarafından geliştirilen bir ölçme aracıdır. Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği'nin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .719 ($p<0,01$) olarak bulunmuştur. Kriter geçerliği olarak ise ölçekten elde edilen sonuçlarla, sosyal davranışlara ilişkin öğretmen değerlendirmeleri, akran reddine ilişkin akran görüşleri, yalnızlık ile ilgili kişisel görüşler arasında anlamlı düzeyde, olumlu yönde ilişki bulunmuştur (Gülay, 2008).

Ölçek Gülay (2008) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Geçerlik ve güvenirlik çalışması sonucunda ölçeğin tüm maddelerinin hem madde toplamında, hem madde kalanında istatistiksel anlamda .001 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı, .72 olarak belirlenmiştir. Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği'nin ayırt edici güce sahip olduğu, geçerli olduğu görülmüştür.

Ölçekte saldırganlığın 4 tipi (fiziksel, dolaylı, doğrudan ve genel) ile ilgili birer tane olmak üzere toplam 4 madde bulunmaktadır. Her madde "Hiçbir zaman", "Bazen", "Her zaman" ifadeleriyle değerlendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 8, en düşük puan 0'dır. Ölçekten alınan toplam puan çocukların akranlarının şiddetine ne kadar maruz kaldığını ifade etmektedir. Puanların yüksek olması davranışın yüksek oranda gösterildiği, düşük olması davranışın düşük oranda gösterildiği anlamına gelmektedir. Ölçek her çocuk için öğretmen tarafından ayrı ayrı doldurulmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılacak veri toplama araçlarının örnekleme uygulanmasına ilişkin gerekli izinler, ölçeklerin Türkçe'ye uyarlamasını ve geçerlilik-güvenirlik çalışmalarını yapmış kişilerden alınmıştır (EK 2, EK 4). Uygulama yapılacak il ve ilçe belirlenmiş ve Milli

Eğitim Bakanlığı'ndan ilçede bulunan okullarda uygulama yapılabileceğine dair izin alınmıştır (EK 6). Daha sonra uygulama yapılacak olan okul yetkilileri ile görüşülüp uygun gün ve tarih belirlenip, uygulamayı gerçekleştirmek üzere belirlenen okullara gidilmiştir. Gidilen her okulda öğretmenler ile görüşülerek ölçekler uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada, araştırmaya katılan çocukların öz düzenleme ölçeğinin dikkat-dürtü ve olumlu duygu alt boyutları ile akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin farklı demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız değişkenin kategori sayısına bağlı olarak t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile SPSS programında incelenmiştir. Yapılan istatistiklerde anlamlılık düzeyi 0,05 olarak belirlenmiştir.

T testi ve varyans analizi yapılabilmesi için bağımsız değişkenlerdeki kategori sayısının birbirine yakın olması gerekmektedir. Bu nedenle bazı kategorilerdeki düşük sayıda olan frekans değerleri, diğer kategoriler ile birleştirilmiştir. Çocuğun kardeş sayısına bakıldığında 6 kardeş ve fazlası sayıda kardeşe sahip olan çocukların sayısı 5'ten daha az olduğu için bu kategori 5 kardeş ile birleştirilmiş ve beş kardeş ve daha fazlası olarak ele alınmıştır. Çocuğun aile durumuna bakıldığında parçalanmış ailede yaşayan çocuk sayısı 1 tane olduğu için geniş aile birleştirilmiş ve geniş aile olarak ele alınmıştır. Baba yaşına bakıldığında 18-23 yaş kategorisinde bir baba olmadığı için araştırma yapılırken bu kategori göz önüne alınmamıştır. Elde edilen bulgular dâhilinde anne çalışma durumu çalışıyor ve çalışmıyor olarak 2 grupta toplanmıştır. Baba çalışma durumu da çalışıyor ve devamlılık arz etmeyen mesleklerde çalışan babaların da dahil edildiği çalışmıyor olmak üzere 2 grupta ele alınmıştır.

Analizler öncesinde kayıp verilerin olup olmadığını tespit etmek için veri setinde kayıp değer ve uç değer incelemesi yapılmıştır. Herhangi bir kayıp değere rastlanmamıştır. Uç değer incelemesinde ise normalliği bozabilecek bazı uç değerler kendilerine yakın olan değerlere dâhil edilmiştir. Böylece bu değerlerin analizler üzerinde sebep verebilecek olumsuz etkileri ortadan kaldırılmıştır.

Diğer bir varsayım olan normallik varsayımı da incelemeye alınmıştır. Örneklem büyüklüğünün 155 olması sebebiyle Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Ayrıca

dağılıma ait çarpıklık ve basıklık değeri de incelemeye alınmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Değişkenler	n=155	Çarpıklık	Basıklık
Dikkat/Dürtü Kontrolü		-1,301	1,740
Olumlu Duygu		-0,727	0,743
Akran Şiddetine Maruz Kalma Düzeyi		0,792	-0,118

Tablo 3 incelendiğinde, her bir değişkene ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 - +2 aralığında olduğu belirlenmiştir. Bu durum bu değişkenlerin normal dağıldığını ve parametrik testlerin uygulanabileceğini göstermektedir (George ve Mallery, 2003).

Çalışmada Dikkate Alınan Etik İlkeler

Çalışma öncesinde ölçek uygulamaları için MEB’den gerekli izinler alınmıştır. Ölçek uygulaması yapılan okullarda okul yönetimi ve öğretmenler bilgilendirilerek onay alınmıştır. Araştırma öncesinde araştırmada çocuklarının isminin geçmeyeceği hakkında aileler bilgilendirilmiş ve ailelerden gönüllü olanlar seçilmiştir. Öz Düzenleme Beceri Ölçeği çocuklardan istekli olanlara uygulanmıştır. Dikkat dağıtıcı unsurların bulunmadığı, çocuğun kendisini güvende hissedebileceği bir ortam ayarlanarak ölçek uygulaması yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine yanıt vermek için toplanan verilerin analizlerinden elde edilen bulgulara yer verilmektedir. Demografik özellikler ile öncelikle öz düzenleme becerileri daha sonra ise akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiş, tablo haline getirilmiş ve yorumlanmıştır.

Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeğine İlişkin Bulgular ve Yorum

Öz düzenleme becerilerinin çocuğun yaşı, cinsiyeti, anne-baba çalışma durumuna ve aile yapısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı t testi; çocuğun kardeş sayısı, doğum sırası, anne-babanın yaşı ve öğrenim durumu göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiştir

Tablo 4

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Yaşlarına Göre Okul Öncesi Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları

Öz Düzenleme Becerileri	Yaş	n	$\bar{X}$	S	t	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	48-60 ay	21	25,19	3,54	0,498	0,597
	61 ay üzeri	134	24,74	3,91		
Olumlu Duygu	48-60 ay	21	13,71	3,25	0,707	0,481
	61 ay üzeri	134	13,19	3,17		
Toplam Puan	48-60 ay	21	38,90	5,44	0,746	0,457
	61 ay üzeri	134	37,93	5,56		

Tablo 4 incelendiğinde çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($t:0,498$, $p>0,05$), olumlu duygu ($t:0,707$, $p>0,05$) ve toplam puanlarında ($t:0,746$), $p>0,05$) yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir. Puan ortalamaları incelendiğinde dikkat/dürtü kontrolü ($\bar{X}:25,14$), olumlu duygu ($\bar{X}:13,49$) ve toplam puanlarında ($\bar{X}:38,65$) 48-60 ay çocukların puan ortalamalarının 61 ay üzeri çocuklardan yüksek olduğu saptanmıştır.

Bulgulara göre, yaş arttıkça öz düzenleme becerilerinin düştüğü bilgisi dikkati çekmektedir. Çocuklar “erken yaşlarda” duygu ve davranışlarını kontrol edebilmektedirler (Rothbart, Sheese, Rosario Rueda & Posner, 2011, s.207). Öz düzenleme becerilerinde “erken yaş” aralığı farklı araştırmacılara göre değişiklik göstermektedir (Şepitçi, 2018, s.16). Araştırma sonucunun tersine, Tutkun, Tezel Şahin ve Işıktekiner (2016), yaptıkları araştırma sonucunda öz düzenleme becerilerinin yaş ile birlikte arttığı sonucunu elde etmişlerdir. Çalışmada hücre sayısına düşen çocuk sayıları arasındaki fark oldukça fazladır. Bu nedenle sonuç diğer araştırma bulguları ile örtüşmemiş olabilir. Araştırma yapılan bölgede 48-60 ay arası çocukların okullaşma oranı oldukça düşüktür. 48-60 ay arası okul öncesi eğitim alan çocuklar genellikle çalışan ve eğitim seviyesi yüksek anne-babaların çocuklarıdır. Dolayısı ile bu aylar arasındaki çocukların öz düzenleme becerilerinin yüksek olmasının ailesel faktörler ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 5

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Cinsiyetlerine Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları

Öz Düzenleme Becerileri	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	S	t	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	Kız	71	25,14	3,75	1,012	0,313
	Erkek	84	24,51	3,94		
Olumlu Duygu	Kız	71	13,49	3,22	0,846	0,399
	Erkek	84	13,06	3,13		
Toplam Puan	Kız	71	38,65	5,43	0,822	0,229
	Erkek	84	37,57	5,61		

Tablo5'e göre kız çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü ($\bar{X}$:25,14), olumlu duygu ($\bar{X}$:13,49) ve toplam puan ($\bar{X}$:38,65) ortalamaları erkek çocukların puan ortalamalarından yüksektir. Ancak yapılan t testi sonucunda dikkat/dürtü (t:1,012, $p>0,05$), olumlu duygu (t:0,846, $p>0,05$) ve toplam puanlarında (t:0,822, $p>0,05$) cinsiyetlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Her ne kadar anlamlı bir fark görülme de kız çocukların öz düzenleme becerisi puanlarının erkek çocukların öz düzenleme becerisi puanlarından yüksek olması dikkati çeken bir noktadır. Cinsiyetle alakalı tutum, davranış, beceri ve eylemlerin oluşmasında temel faktörün çevresel kültür ve toplumsal kurallar olduğu ifade edilmektedir (Ersoy, 2009, s. 214-215). Araştırmanın yapıldığı bölgede çocuklara bir takım sorumluluklar verilmektedir. Kız çocuklarının aldığı sorumluluklar daha çok öz düzenleme becerisi gerektiren (ev toplama, temizlik, sabah aynı saatte kahvaltı hazırlama, akşam yemeği hazırlama, kardeş bakımı, kardeşi zamanında okula götürmek ve okuldan almak gibi) sorumluluklardır. Bu sorumlulukların yanında kız çocukların daha sakin ve uyumlu olmaları istenirken, erkek çocukların daha hareketli ve uyumsuz olması normal karşılanmaktadır. Kız çocuklarına davranışlarını düzenleme konusunda model olunurken, erkek çocuklara hareket özgürlüğü tanınması öz düzenleme becerilerinin cinsiyete göre farklılık göstermesine sebep olabilir. Araştırmanın yapıldığı bölgedeki farklı cinsiyet beklentileri kız çocukların öz düzenleme becerilerinin erkek çocuklara göre daha çok gelişmesine sebep olabilir.

Cinsiyet faktörünün çocukların öz düzenleme becerisi üzerinde etkisini araştıran birçok çalışma bulunmaktadır. Bu araştırmalar da araştırma sonucumuza benzer şekilde kız çocuklarının öz düzenleme becerilerinin erkek çocuklarıkinden yüksek olduğunu göstermektedir (Ertürk, 2013; Bayındır, 2016; Öztapak 2017; Şepitçi, 2018; Şamlı, 2019).

Tablo 6

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Öz Düzenleme Becerileri	Kardeş Sayısı	n	$\bar{X}$	S	sd	F	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	Tek Çocuk	15	25,80	3,05	4	0,705	0,590
	İki kardeş	41	25,24	3,87			
	Üç kardeş	53	24,64	4,18			
	Dört kardeş	16	24,69	4,15			
	Beş veya daha fazla kardeş	30	24,03	3,45			
Olumlu Duygu	Tek Çocuk	15	14,87	2,26		2,995	0,021*
	İki kardeş	41	13,98	3,17			
	Üç kardeş	53	12,30	3,42			
	Dört kardeş	16	12,69	2,96			
	Beş veya daha fazla kardeş	30	13,47	2,63			
Toplam Puan	Tek Çocuk	15	40,67	4,82		1,986	0,099
	İki kardeş	41	39,22	5,01			
	Üç kardeş	53	36,96	6,69			
	Dört kardeş	16	37,38	5,92			
	Beş veya daha fazla kardeş	30	37,50	3,22			

*p<0,05

Tablo 6 incelendiğinde, çocukların kardeş sayıları; öz düzenleme becerilerinden olumlu duygu alt boyutunda ($F_{(4-154)}:2,995$, $p<0,05$) anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Scheffe Testi sonucunda olumlu duygu boyutundaki farklılığın tek çocuklardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Tek çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($\bar{x}:25,80$), olumlu duygu

($\bar{X}$:14,87) ve toplam ($\bar{X}$:40,67) puan ortalamalarının diğerk gruptaki çocuklara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çocukların etkili iletişime girdiğı ilk ortam çocuğun ailesidir. Tüm gelişim alanlarında olduğu gibi öz düzenleme becerilerinin gelişim sürecinde de ailenin önemi büyüktür. Anne-babanın çocukla geçirdiğı nitelikli zaman bu süreci desteklemektedir. Evdeki çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin tek çocuğa ayırdığı zamanı çocuk sayısına bölmek zorunda kalması sonucu çocukla geçirilen nitelikli zaman azalacaktır. Tek çocukların ailesiyle geçirdiğı nitelikli zaman sonucu öz düzenleme becerilerinin birden fazla çocuklu ailelerdeki çocuklara göre daha çok gelişmiş olduğu düşünülmektedir. Tek çocuk ile kurulan duygusal iletişimin sosyal öğrenme ile taklidi sonucu tek çocukların olumlu duygu becerisinde de belirgin bir gelişme olduğu söylenebilir.

Genel öz düzenleme becerilerinin kardeş sayısına göre anlamlı şekilde farklılaşmadığını belirten araştırmalar da bulunmaktadır(Ertürk, 2013; Şepitçi, 2018).

Tutkun, Tezel Şahin ve Işıktekiner'in (2016) yaptıkları çalışmalarında, kardeş sayısı ile öz düzenleme becerileri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Söz konusu araştırmaya göre tek çocukların iki veya daha fazla kardeşi olan çocuklara göre öz düzenleme becerilerinin daha yüksek olduğu ifade edilmiştir ve araştırmamızı destekler niteliktedir.

Tablo 7

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Doğum Sıralarına Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Öz Düzenleme Becerileri	Doğum Sırası	n	$\bar{X}$	S	sd	F	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	İlk çocuk	41	25,71	3,55	2		
	Ortancalardan biri	55	24,31	3,97		1,653	0,195
	Son çocuk	59	24,63	3,90			
Olumlu Duygu	İlk çocuk	41	14,51	2,51			
	Ortancalardan biri	55	12,53	3,68		5,005	0,008*
	Son çocuk	59	13,07	2,85			
Toplam Puan	İlk çocuk	41	40,67	4,82			
	Ortancalardan biri	55	39,22	5,01		4,766	0,010*
	Son çocuk	59	36,96	6,69			

*p<0,05

Tablo 7'ye göre çocukların öz düzenleme becerilerinden olumlu duygu boyutu ($F_{(2-152)}:5,005$, $p<0,01$) ve toplam puanlarında ($F_{(2-152)}:4,766$, $p<0,01$) doğum sıralarına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık oluşturduğu belirlenmiştir. Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Scheffe Testi sonucunda hem olumlu duygu boyutunda hem de toplam puan boyutunda farklılığın ilk çocuklardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde ilk çocukların dikkat/dürtü kontrolü ($\bar{X}:25,71$), olumlu duygu ($\bar{X}:14,51$) ve toplam ($\bar{X}:40,22$) puan ortalamalarının diğer gruptaki çocuklardan yüksek olduğu saptanmıştır.

Geleneksel kültür yapısına sahip toplumlarda bir çiftin evlilik sonrası isteklerinden biri de çocuk sahibi olmaktır. Uzun bir bekleyişin ardından kucaklarına aldıkları bebeklerinin gelişimini destekleyebilmek için her şeyi yapmaya hazır ve çocuk bakımı konusunda çok dikkatlidirler. Hayatlarının odağı çocukları olmaktadır. Dolayısı ile dikkat, düzen ve her alanda bolluk içinde büyüyen, ailenin ilgi odağı olan ilk çocukların olumlu duygu ve genel öz düzenleme becerilerinin diğer çocuklardan yüksek olduğu söylenebilir.

Sezgin ve Demiriz'in (2016) yaptıkları araştırma sonucuna göre de doğum sırasının öz düzenleme becerileri üzerinde anlamlı farklılıklara yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde Ertürk'ün (2013) araştırma sonucu da bu araştırmayı destekler nitelikte olup doğum

sırasına göre öz düzenleme becerilerinin istatistiksel açıdan anlamlı farklılık oluşturduğunu göstermektedir.

Yapılan araştırmaların bir kısmında, çocukların doğum sırasının öz düzenleme becerileri üzerinde etkisi olmadığı ortaya koyulmaktadır (Tanrıbuyurdu, 2012; Şepitçi, 2018; Temiz, 2019). Aradaki farkın araştırma için seçilen örneklemin bulunduğu bölge farklılığından kaynaklandığı düşünülebilir.

Tablo 8

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Annelerinin Yaşlarına Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Öz Düzenleme Becerileri	Anne Yaşı	n	$\bar{X}$	S	sd	F	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	24-29 yaş	64	25,02	3,31	2	0,401	0,670
	30-34 yaş	64	24,47	4,33			
	35-39 yaş	27	25,07	3,94			
Olumlu Duygu	24-29 yaş	64	13,28	2,83		0,034	0,967
	30-34 yaş	64	13,19	3,53			
	35-39 yaş	27	13,37	3,16			
Toplam Puan	24-29 yaş	64	38,30	5,02		0,278	0,758
	30-34 yaş	64	37,67	6,41			
	35-39 yaş	27	38,44	4,50			

Tablo 8'e göre 24-29 yaş aralığında anneye sahip olan çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü boyutu ($\bar{X}$:25,07) ve toplam ($\bar{X}$:38,44) puan ortalamaları diğer gruptaki çocuklardan daha yüksektir. Ancak çocukların annelerinin yaşlarına göre çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($F_{(2-152)}:0,401$, $p>0,05$), olumlu duygu ($F_{(2-152)}:0,034$, $p>0,05$) ve toplam ($F_{(2-152)}:0,278$, $p>0,05$) puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur.

Öz düzenleme becerilerinin anne yaşı ile orantılı şekilde değişmemesi dikkati çekmektedir.

Araştırmanın yapıldığı coğrafyanın okur-yazar oranı Türkiye ortalamasının çok altındadır (Karagel, 2009, s. 23). Okur-yazar oranının son yıllarda artış gösterdiği göz önüne alındığında genç yaştaki annelerin çocuk bakımı ve eğitimi konusunda bilgilenmeye daha açık ve hazır olduğu ve dolayısıyla genç annelerin çocuklarının öz düzenleme becerilerinin

daha çok gelişeceği, dikkat ve düzen içerisinde yaklaşlan, ilgi ve duygusal iletişim ile karşılaşan çocukların öz düzenleme becerilerinin diğer çocuklara göre daha çok geliştiği söylenebilir. Şepitçi (2018), araştırmasında yüksek yaşlardaki anneye sahip çocukların öz düzenleme becerilerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. İlgar ve Akbaba'nın (2017) çalışmalarında ise düşük yaşlardaki anneye sahip çocukların öz düzenleme becerilerinin daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Şepitçi (2018) araştırmasını Ankara'da, İlgar ve Akbaba araştırmalarını İstanbul'da yapmıştır. Araştırmamızdan farklı sonuç elde edilmesinin bölgesel kültür farklılıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 9

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Babalarının Yaşlarına Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Öz Düzenleme Becerileri	Baba Yaşı	n	$\bar{X}$	S	sd	F	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	24-29 yaş	22	25,55	2,97	3	0,637	0,592
	30-34 yaş	63	24,43	3,85			
	35-39 yaş	50	24,70	4,15			
	40 yaş üzeri	20	25,40	4,01			
Olumlu Duygu	24-29 yaş	22	12,73	2,51		0,763	0,517
	30-34 yaş	63	13,00	3,38			
	35-39 yaş	50	13,56	3,36			
	40 yaş üzeri	20	13,90	2,63			
Toplam Puan	24-29 yaş	22	38,27	4,46		1,639	0,591
	30-34 yaş	63	37,43	6,03			
	35-39 yaş	50	38,28	6,01			
	40 yaş üzeri	20	39,30	5,54			

Tablo 9 incelendiğinde, 24-29 yaş aralığında babaya sahip olan çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($\bar{X}$:25,55) puan ortalamalarının diğer gruptaki çocuklardan daha yüksek olduğu, olumlu duygu ($\bar{X}$:12,73) puan ortalamalarının diğer gruptaki çocuklardan daha düşük olduğu belirlenmiştir. Çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($F_{(3-151)}:0,637$, $p>0,05$), olumlu duygu ($F_{(3-151)}:0,763$,

$p>0,05$) ve toplam puanlarında ($F_{(3-151)}:0,639$, $p>0,05$) çocukların babalarının yaşlarına göre anlamlı farklılık yoktur.

29 yaş sonrası öz düzenleme becerilerinde baba yaşı ile birlikte artış olduğu dikkati çekmektedir. Öz düzenleme becerilerinin gelişmesinde baba ile çocuğun etkileşimi ve iletişimi oldukça önemlidir. Baba ile çocuk arasındaki olumlu veya olumsuz deneyimler çocuğun birçok beceriyi kazanması açısından oldukça kritiktir. Baba tutumlarını etkileyen başlıca niteliklerden biri babanın yaşıdır. Babaların babalık rolü algılarının ilk baba olma yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanan araştırmada; 16-25 yaş arası ilk kez baba olan babaların babalık rolü algısının, 34-45 yaş arasında ilk kez baba olanlara göre düşük olduğu belirlenmiştir (Türkoğlu, 2013 s.146). Artan yaş ile psikolojik olarak olgunlaşan babaların çocuklarına daha anlayışlı ve uyumlu yaklaştıklarını görmek mümkündür. Rosenberg ve Wilcox (2006), olumlu anne baba ilişkisinin çocuklarının model alacağı davranışlarda önemli etkisi olduğunu belirtmiştir. Öz düzenlemeyi etkileyen değişkenin baba yaşından ziyade baba tutumu olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 10

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Öz Düzenleme Becerileri	Anne Öğrenim Durumu	n	$\bar{X}$	S	sd	F	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	Okur-yazar değil	15	22,80	3,76	4		
	İlkokul	95	24,49	4,05			
	Ortaokul	18	24,61	3,51		3,928	0,005*
	Lise	16	26,81	2,50			
	Lisans	11	27,55	1,50			
Olumlu Duygu	Okur-yazar değil	15	12,87	3,62			
	İlkokul	95	13,20	3,05			
	Ortaokul	18	12,11	2,49		1,633	0,169
	Lise	16	14,56	3,36			
	Lisans	11	14,27	3,92			
Toplam Puan	Okur-yazar değil	15	35,73	5,36			
	İlkokul	95	37,69	5,57			
	Ortaokul	18	36,72	4,21		4,016	0,004*
	Lise	16	41,38	5,42			
	Lisans	11	41,82	4,53			

* $p < 0,05$

Tablo 10'a göre çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($F_{(4-150)}:3,928$, $p < 0,05$) ve toplam puanları ($F_{(4-150)}:4,016$, $p < 0,05$) çocukların annelerinin öğrenim durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermektedir. Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Scheffe Testi sonucunda dikkat/dürtü kontrol boyutu ve toplam puanlarda farklılığın annesi okur-yazar olmayan çocuklardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Lisans mezunu annelerin çocuklarının öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($\bar{X}:27,55$) ve toplam ($\bar{X}:41,82$) puan ortalamalarının diğer gruptaki çocuklardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak lise mezunu annelerin çocuklarının öz düzenleme becerileri alt boyutlarından olumlu duygu ($\bar{X}:14,56$) puan ortalamaları diğer gruptaki çocuklardan yüksektir.

Öğrenim durumu arttıkça öğrenme ve öğrendiklerini uygulayabilme becerisi de artmaktadır. Lisans mezunu bir anne çocuğu ile ilgili daha çok öğrenme merakı ile okuyacak ve okuyup öğrendiklerini uygulama çabasına girecektir. Her ne kadar lisans mezunu annelerin çalışma hayatına girdiği için çocukları ile fazla zaman geçiremedikleri düşünülecek olsa da çocukları ile geçirdikleri zamanın olumlu deneyimler içermesi çocukların dikkat/dürtü kontrolü ve öz düzenleme becerilerini desteklediği söylenebilir. Lise mezunu annelerin daha çok ev hanımı olduğu düşünülürse gün içinde çocuklarıyla daha çok zaman geçirerek daha çok duygu paylaşımında bulunduklarını söylemek mümkündür. Dolaylı olarak sosyal öğrenme sonucu lise mezunu annelerin çocuklarının olumlu duygu becerilerinin daha çok geliştiği söylenebilir.

Annelerin eğitim düzeyi arttıkça daha bilinçli, çocuklarıyla sağlıklı iletişim kuran, pozitif deneyimler yaşayan ve çocuklar hakkında daha çok bilgi sahibi olan birey özelliği gösterdikleri görülmektedir (Arı & Seçer, 2004, s. 83). Araştırmalara bakıldığında anne öğrenim durumunun artması ile birlikte çocukta öz düzenleme becerileri alt boyutlarının da arttığını ortaya koymuş çalışmalar yer almaktadır (Ertürk, 2012; Sektnana, McClellanda, Acocka & Morrison, 2010).

Tablo 11

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Öz Düzenleme Becerileri	Baba Öğrenim Durumu	n	$\bar{X}$	S	sd	F	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	İlkokul	47	24,55	3,51	3	1,886	0,134
	Ortaokul	31	23,58	4,67			
	Lise	32	25,33	3,21			
	Lisans	25	25,68	4,35			
Olumlu Duygu	İlkokul	47	12,83	2,68		3,339	0,021*
	Ortaokul	31	12,06	3,53			
	Lise	32	13,90	2,76			
	Lisans	25	14,20	3,87			
Toplam Puan	İlkokul	47	37,38	5,14		4,150	0,007*
	Ortaokul	31	35,65	5,89			
	Lise	32	39,23	4,91			
	Lisans	25	39,92	6,05			

*p<0,05

Tablo 11 incelendiğinde, lisans mezunu babaların çocuklarının öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($\bar{X}$:25,89), olumlu duygu ($\bar{X}$:14,89) ve toplam ($\bar{X}$:40,79) puan ortalamalarının diğer gruptaki çocuklardan yüksek olduğu saptanmıştır. Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Scheffe Testi sonucunda olumlu duygu boyutunda ve toplam puanlarda farklılığın lisans mezunu babalardan kaynaklandığı belirlenmiştir.

Çocukların öz düzenleme becerilerinden olumlu duygu ($F_{(3-151)}:3,564$, $p<0,05$) ve toplam ($F_{(3-151)}:3,656$, $p<0,05$) puanlarının babalarının öğrenim durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Öğrenim durumu arttıkça sosyo-ekonomik düzeyde artış olmakta, ailede yaşanan ekonomik kaygı daha az olmakta ve çalışma şartlarının iyileştiği düşünülmektedir. Çalışma şartlarının iyileşmesi ve ekonomik olarak daha az kaygı taşınması babanın çocuğu ile geçirdiği zamanın niteliğini olumlu yönde etkilemekte, olumlu baba-çocuk ilişkisinin oluşmasını sağlamakta ve çocuğun olumlu deneyimler yaşamasını destekleyebilmektedir.

Türkoğlu (2013) yaptığı araştırmasında, babaların babalık rolü algılarının öğrenim düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır. Düzen ve uyum içinde davranış sergileyen, çocuğunun ilgi ve ihtiyaçlarına zamanında yanıt veren lisans mezunu babaların çocuklarının öz düzenleme becerilerinin diğer çocuklara göre daha gelişmiş olduğu söylenebilir. Babaların öğrenim durumlarından ziyade, çocukların öz düzenleme becerilerini etkileyen asıl faktörün baba tutumları olduğu düşünülmektedir.

Araştırma bulgusuyla benzer olarak yapılan bazı çalışmalarda da baba öğrenim durumlarının öz düzenleme becerilerini etkilediği ve doğru orantılı artış olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Ertürk Kara ve Gönen, 2015; Sezgin ve Demiriz, 2016; Temiz, 2019).

Araştırma sonucundan farklı olarak Şepitçi (2018) yaptığı çalışma sonucunda baba öğrenim durumu ile öz düzenleme becerileri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Tablo 12

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Annelerinin Çalışma Durumuna Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Öz Düzenleme Becerileri	Anne Çalışma Durumu	n	$\bar{X}$	S	t	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	Çalışıyor	10	27,00	2,87	1,880	0,062
	Çalışmıyor	145	24,65	3,87		
Olumlu Duygu	Çalışıyor	10	14,90	2,80	1,700	0,085
	Çalışmıyor	145	13,14	3,17		
Toplam Puan	Çalışıyor	10	41,90	4,33	2,294	0,016*
	Çalışmıyor	145	37,80	5,52		

*p<0,05

Tablo 12'ye göre, çocukların öz düzenleme becerileri toplam (t:2,294, p<0,05) puanlarında çocukların annelerinin çalışma durumlarına göre anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Çalışan anneye sahip olan çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($\bar{X}$:27,00), olumlu duygu ($\bar{X}$:14,90) ve toplam ($\bar{X}$:41,90) puan ortalamalarının diğer gruptaki çocuklardan daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Araştırma bulgularına göre çalışmayan olan anne sayıları incelendiğinde büyük çoğunluğu oluşturdukları ve araştırmanın yapıldığı bölgede doğup büyüyen kadınların genelde

yaşamlarına çalışmadan devam ettikleri gözlenmiştir. Bölgede yaşayan anneler tarafından, çocuk eğitiminin okulların görevi olduğu düşünülmekte, anneler sadece çocuk bakımını üstlenmektedir. Çocuk ile paylaşılan zaman ev işlerinin ve diğer görevlerin paylaşımı ile sınırlı kalmakta, çocuğun tutum ve davranışlarında değişiklik yerine yetişkin davranış ve becerileri kazandırma konusunda destek olunmaktadır. Yine bölgede yaşayan annelerin çocuk bakımındaki sorumluluğu evdeki büyük kardeş ile paylaştığı görülmektedir. Eğitim düzeyi yüksek olan ve diğer mesleklerde yer alan anneler çocuklarının birçok alanda özerkliğini desteklemekte ve çocuklarının davranışlarını düzenlemeleri konusunda daha bilinçli bir şekilde destek olabilmektedirler. Grolnick ve Ryan (1989) çalışmalarında, ailenin özerkliği desteklemesi ile birlikte, çocuğun öz düzenlemedeki özerkliğinin ve başarısının pozitif yönde geliştiğini ortaya koymuşlardır. Araştırmamıza benzer olarak Şepitçi (2018) yaptığı araştırmasında da profesyonel meslek ve memur grubuna dahil olan annelerin çocuklarının öz düzenleme becerilerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Tablo 13

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Babalarının Çalışma Durumuna Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Öz Düzenleme Becerileri	Baba Çalışma Durumu	n	$\bar{X}$	S	t	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	Çalışıyor	113	24,22	4,06	3,152	0,000*
	Çalışmıyor	42	26,36	2,70		
Olumlu Duygu	Çalışıyor	113	13,27	3,14	0,048	0,963
	Çalışmıyor	42	13,24	3,29		
Toplam Puan	Çalışıyor	113	37,49	5,77	2,155	0,019*
	Çalışmıyor	42	39,62	4,57		

*p<0,05

Tablo 13'e göre çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü (t:3,152, p<0,05) ve toplam (t:2,155, p<0,05) puanlarında çocukların babalarının çalışma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Çalışmayan babaların çocuklarının öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($\bar{X}$:27,11), olumlu duygu ($\bar{X}$:16,56) ve toplam ($\bar{X}$:38,06) puan ortalamaları diğer gruptaki çocukların puan ortalamalarından daha yüksektir.

Baxter (2010), babanın iş yaşamında geçirdiği vaktin artmasına paralel olarak, çocuğu ile geçirdiği vaktin azaldığını ifade etmiştir. Baba çalışma durumu ile baba tutumları arasındaki ilişkiye bağlı olarak, babası ile yaşadığı olumlu deneyimler sonucu çocukların öz düzenlemelerinde artış olduğunu söylemek mümkündür. Babaların, mesleğinin oluşturduğu dezavantajları en aza indirgeyip, çocuklarıyla kurdukları ilişkilerde etkili olması da baba mesleğinin öz düzenleme becerileri üzerindeki negatif etkisini en aza indirebileceği düşünülebilir.



Tablo 14

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Aile Yapısına Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları

Öz Düzenleme Becerileri	Aile Yapısı	n	$\bar{X}$	S	t	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	Geniş Aile	53	23,70	4,48	2,612	0,019*
	Çekirdek Aile	102	25,37	3,37		
Olumlu Duygu	Geniş Aile	53	13,15	3,31	0,302	0,763
	Çekirdek Aile	102	13,31	3,11		
Toplam Puan	Geniş Aile	53	36,85	6,38	1,988	0,049*
	Çekirdek Aile	102	38,70	4,96		

*p<0,05

Tablo 14 incelendiğinde, çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü (t:2,612, p<0,05) ve toplam (t:1,988, p<0,05) puanlarında çocukların aile yapısına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Çocuklardan çekirdek aileye sahip çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($\bar{X}$:25,37), olumlu duygu ($\bar{X}$:13,31) ve toplam ($\bar{X}$:38,70) puan ortalamalarının geniş ailedekilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çocukların gelişimini destekleyici her adımda ekonomik düzeyin önemli bir yeri bulunmaktadır. Ekonomik rahatlık arttıkça çocuğun bireysel ihtiyaçlarının karşılanma hızı da artmaktadır. Çekirdek ailelerde birey sayısının geniş ailelere oranla daha az olduğu düşünülürse ihtiyaçlarına zamanında cevap verilme ihtimali yüksektir. Ailede pozitif yönde davranış destekleri çocukların öz düzenleme becerilerini geliştirmeye teşvik ederken, ev içinde yaşanan kargaşalar, tartışmalar ve değişimler öz düzenleme becerilerinin gelişimine engel olabilmektedir. Türkoğlu (2013) araştırması sonucunda çekirdek ailede çocuğun eğitimi ve bakımında sorumlukların anne-baba arasında paylaşıldığı için çekirdek ailedeki babaların babalık rolü algısının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. İhtiyaçlarına zamanında yanıt alan, ihtiyacı olan ilgiyi gören ve düzen içinde çekirdek ailede yaşayan çocukların dikkat-dürtü kontrolü, olumlu duygu ve genel öz düzenleme becerileri gelişiminin daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

Türkoğlu (2013), araştırmasında geniş ailedeki baba rolünün ailenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak olması sonucu çocuğun bakım ve eğitiminde başta anne olmak üzere

büyükanne, büyükbaba gibi aile büyüklerinin söz sahibi olmasından dolayı babaların çocuklar üzerindeki sorumluluklarının azaldığına dikkat çekmektedir. Dolaylı olarak geniş ailede yaşayan çocukların baba ilgi ve tutumlarına bağlı olarak öz düzenleme becerileri puanlarının daha az olduğu söylenebilir.

Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğine İlişkin Bulgular ve Yorum

Akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin çocuğun yaşı, cinsiyeti, anne-babanın çalışma durumu ve aile yapısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı t testi; çocuğun kardeş sayısı, doğum sırası, anne-babanın yaşı, öğrenim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Bulgulara ait verilere Tablo 15-25 arasında yer verilmiştir.

Tablo 15

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Yaşlarına Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları

Akran Şiddetine Maruz Kalma	Yaş	n	$\bar{X}$	S	t	p
Toplam Puan	48-60 ay	21	1,48	1,66	1,235	0,219
	61 ay üzeri	134	2,07	2,08		

Tablo 15'e göre, çocukların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puanlarında (t:1,235, p>0,05) çocukların yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık yoktur. Çocuklardan 61 ay üzeri olanların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puan ortalamaları ($\bar{X}$:2,07) 48-60 ay çocukların toplam puan ortalamalarından ($\bar{X}$:1,48) daha yüksektir.

Boş bir şema ile dünyaya gelen çocuk deneyimleri arttıkça oluşturduğu yeni şemalar doğrultusunda yeni davranışlar sergiler. Yaşadığı çevrenin toplumsal yapısı içinde edindiği deneyimlerin etkisiyle çocukların davranışları olumlu ya da olumsuz olarak şekillenmektedir. Araştırmanın yapıldığı toplumun geleneksel yapısı sonucu çocuklar şiddet (güç gösterileri, küfür, hakaret vs) içeren olumsuz davranışlara dolaylı ya da doğrudan maruz kalmaktadır. Anne-babaların da çocuklarına kendini korumayı öğretirken şiddete başvuran önerilerde bulunduğunu görmek mümkündür. Beklenen bir neden-sonuç ilişkisi olan akran zorbalığının azalması ile akran zorbalığına maruz kalmanın da azaldığı söylenebilmektedir (Ogelman, 2016, s. 196). Çocukların yaşa bağlı dezavantajlarının ebeveyn tutum ve davranışlarına bağlı olarak değiştiği düşünülebilir.

Örnekleme dahil edilen çocukların bulunduğu bölgede okula devam probleminin olması dikkati çekmektedir. Düzenli devamın olmaması da göz önünde bulundurulacak olursa, akran zorbalığına maruz kalma düzeyinin yaşla birlikte azalması beklenirken artmasını etkileyen faktörün eğitimden uzak kalmak olduğu düşünülmektedir. Eğitim kurumlarından uzak kalan çocukların başarısı, çevreye uyumu, gelişimi ve ruh sağlığı olumsuz yönde etkilenebilir, özellikle okula devam sorunu olan çocuklar daha çok akran iletişimi fırsatına sahip olabilir ve eğitimi yarım kaldığı için eğitimle kazanılacak olumlu davranışları yeteri kadar kazanamayarak akranları tarafından zorbalığa maruz kalmaya açık hale gelebilirler (Akduman, 2007).

Tablo 16

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Cinsiyetlerine Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları

Akran Şiddetine Maruz Kalma	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	S	t	p
Toplam Puan	Kız	71	1,69	1,87	1,674	0,096
	Erkek	84	2,24	2,14		

Tablo 16 incelendiğinde, çocuklardan erkek olanların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puanlarının ($\bar{X}$:2,24) kız çocukların puanlarından ($\bar{X}$:1,69) daha yüksek olduğu saptanmıştır. Çocukların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puanlarında (t:1,674, $p>0,05$) cinsiyetlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur.

Geleneksel toplum yapısına sahip toplumlarda erkek çocukların fiziksel güçlerini sergilemek amacıyla gösterdikleri şiddet davranışları ebeveynler tarafından onaylanmakta, aynı durum kız çocuklar için hoş karşılanmamaktadır. Araştırmanın yapıldığı toplumun ataerkil yapısı sonucu erkek çocukların erkekliğinin sembolü olarak saldırgan davranışları ödüllendirilirken, kız çocukların narin, kırılgan olduğu kabul görmektedir. Toplumda cinsiyet ile bağdaştırılan roller ve değerler çocuk davranışlarını etkileyerek dolaylı olarak akran zorbalığına maruz kalma düzeylerini de etkileyebilir. Kız çocukların daha narin ve kırılgan, erkek çocukların daha güçlü ve hırçın olduğu düşünüldüğünden, fiziksel olarak daha zayıf ve güçsüz erkek çocukların zorbalık yapılacak kişi olarak seçildiği, sözlü ve fiziksel saldırganlığa daha çok maruz kaldıkları düşünülebilir.

Literatür incelendiğinde araştırmamızı destekler nitelikte cinsiyet ile akran zorbalığına maruz kalma arasında ilişki olduğunu gösteren ve erkeklerin kızlara göre daha çok akran zorbalığına maruz kaldıklarını gösteren çalışmalar yer almaktadır (Hoertel, Strat, Lavaud & Limosin, 2011; Griezeli, Finger, Bodkin-Andrews, Graven & Yeung, 2012). Okul öncesi dönemdeki erkek çocukların kız çocuklarından daha saldırgan olduğunu ortaya koyan araştırmalar mevcuttur (Chapell, Hasselman, Kitchin, Lomon, MacIver & Sarullo, 2006; Gülay, 2008; Uysal, 2010). Akran zorbalığına maruz kalma içinde değerlendirilen; vurma, tekme atma, küfretme gibi gözlenen saldırgan davranışlar ile ilgili yapılan araştırmalar akran zorbalığına maruz kalmanın erkekler arasında daha yaygın olduğunu göstermektedir (Boivin & Hymel, 1997).

Tablo 17

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Akran Şiddetine Maruz Kalma	Kardeş Sayısı	n	$\bar{X}$	S	sd	F	p
Toplam Puan	Tek Çocuk	15	1,33	1,79	4	1,022	0,398
	İki kardeş	41	1,90	1,88			
	Üç kardeş	53	1,92	2,12			
	Dört kardeş	16	1,94	2,26			
	Beş veya daha fazla kardeş	30	2,57	2,09			

Tablo 17'ye göre, çocukların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puanı ($F_{(4-150)}$: 1,022, $p>0,05$) kardeş sayılarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Her ne kadar anlamlı bir farklılık yaratmasa da puan ortalamaların incelendiğinde 5 ve daha fazla kardeşe sahip olan çocukların en fazla akran zorbalığına maruz kaldığı dikkati çekmektedir. Puan ortalamalarının ($\bar{X}$:2,57) diğer gruptaki çocuklara göre yüksek olduğu belirlenmiştir.

Ailedeki çocuk sayısının fazla olması anne-babalar ile çocuklar arasındaki anlaşmazlıkların artmasına, anne-babanın çocuklara istemsizce farklı, ayırıcı davranışlar sergileyip çocuklarda ayırım yaptığı izlenimi oluşturmaya sebep olabilir. Ayırım yapıldığı izlenimi çocuğun kendisini ailede geri planda kalmış, ilgiyi hak etmeyen, değersiz, istenmeyen ve kabul edilmeyen çocuk olarak hissetmesine dolaylı olarak çocuğun olumsuz davranışlara yönelmesine ve akran zorbalığına maruz kalmasına sebep olabilir(Gültekin Akduman, 2007).

Eslea ve Smith (2000)'in yaptıkları araştırmada da çok sayıda kardeş sahibi olmanın zorbalık yapma sıklığını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Zorbalık yapma sıklığı arttıkça akran zorbalığına maruz kalma da artabilmektedir.

Literatür incelendiğinde farklı yaş dönemleri olsa bile çocuk sayısı arttıkça çocuklarda görülen istenmeyen bazı davranışların arttığını gösteren ve bunun nedenini, ailelerin çocuklarına yaklaşım tarzları, cinsiyet farklılıkları, çocukların ortamlarını diğer kardeşleri ile paylaşmak zorunda kalmalarından kaynaklandığı şeklinde açıklamalar da bulunmaktadır (İkiz ve Öztürk Samur, 2016, s. 171).

Tablo 18

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Doğum Sıralarına Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Akran Şiddetine Maruz Kalma	Doğum Sırası	n	$\bar{X}$	S	sd	F	p
	İlk çocuk	41	1,51	1,73	2		
Toplam Puan	Ortancalardan biri	55	1,98	2,13		1,926	0,149
	Son çocuk	59	2,32	2,11			

Tablo 18 incelendiğinde, çocukların puan ortalamalarına göre son çocuk olan çocukların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puanlarının ($\bar{X}$:2,32) diğer gruptaki çocuklardan yüksek olduğu saptanmıştır. Çocukların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puanları ($F_{(2-152)}:1,926, p>0,05$) çocukların doğum sırasına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Çocuğun doğum sırası, dolayısıyla yetiştirilme tarzı çocuğun doğrudan ya da dolaylı istismara maruz kalmasına sebep olabilir (Gültekin Akduman, 2007, s. 80). Araştırmanın yapıldığı bölgede genellikle ilk çocuklar kardeşlerinin bakımını üstlenen kişi olmaktadır. Ebeveynin kontrolü, yönlendirmesi ve cezaları ilk çocuk için geçerli olmaktadır. İlk çocukların hatalı davranışları düzeltilmeye çalışılırken, son çocuk olan küçük kardeşlerin hatalı davranışlarının sorumlusu yine abi ya da abla olarak görülmektedir. Küçük çocukların abi ya da ablaya karşı sergilediği vurma, küfür, hakaret gibi fiziksel ve sözel davranışlar anne-baba tarafından tebessümle karşılanarak onaylanmaktadır. Abi-abla kendisine uygulanan olumsuz davranışı kendi yöntemleri ile yani kardeşine güç gösterisinde bulunarak çözmeye çalışmaktadır. Abi-ablasından zorba davranışlar görmeye alışan çocuk okulda hem şiddete maruz kalan hem de zorbalığa başvurarak gücünü göstermeyi amaçlayan çocuk rolünü üstlenecektir. Küçük çocuklara tanınan aşırı anlayış ve hatalarının çocuğun yaşça küçük olduğu gerekçesi ile affedilmesi, çocuğun toplumsal kuralları fark edememesine, dolayısıyla akran şorbalığına maruz kalmasına sebep olabilir.

Araştırma sonucundan farklı olarak, Gültekin Akduman'ın (2007) yapmış olduğu araştırmada akran istismarı puanları ile doğum sırası arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Doğum sırası değişkeninin akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmamasının ebeveyn tutumları, kardeşlerin yaşı, cinsiyeti ya da kardeşler ile kurulan ilişkinin niteliğiyle ilgili olabileceği düşünülebilir.

Tablo 19

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Annelerinin Yaşlarına Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Akran Şiddetine Maruz Kalma	Anne Yaşı	n	$\bar{X}$	S	sd	F	p
	24-29 yaş	64	1,80	1,83	2		
Toplam Puan	30-34 yaş	64	2,14	2,24		0,480	0,620
	35-39 yaş	27	2,07	2,04			

Tablo 19'a göre çocuklardan anneleri 30-34 yaş olanların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puanı ($\bar{X}$:2,14) diğer gruptaki çocuklardan daha yüksektir. Çocukların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puanlarının ($F_{(2-152)}:0,480$, $p>0,05$) çocukların annelerinin yaşına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır.

Yaş arttıkça puanların hemen hemen birbirine yakın olması ve puan farklılığının az olması dikkati çekmektedir. Birçok davranış gibi şiddet de sosyal ilişkiler yolu ile daha kolay öğrenilmektedir. Geleneksel yapıya sahip toplumlarda çocuğun bakımını üstlenen kişi annesidir. Annenin öfkesini kontrol edebilmesi, duygularını ifade etme şekli ve diğer davranışları çocuğun sosyal ortamlarda sergilediği davranışlara temel oluşturmaktadır. Çocukların ceza yöntemi ile eğitime çalışılmasının, yapılan hataların şiddet ile cezalandırılmasının, annenin yorgun olduğu zamanlarda çocuğa hakaret, küfür içerecek şekilde hitap etmesinin çocuğun akran zorbalığına maruz kalan birey olma ihtimalini artırabilir. Araştırmanın yapıldığı bölgede kadınlar genellikle ev işi, bahçe işi ve hayvan bakımı olmak üzere birden fazla yorucu işi birlikte üstlenmekte, ekonomik gelir elde edilecek işler çocuk bakımından daha önemli görüldüğünden çocuklar zamanlarının büyük çoğunluğunu ev dışında akran grupları ile geçirmektedir. Yetişkin denetimi içermeyen bu akran iletişimi sırasında yine akran zorbalığına maruz kalmaların artacağı düşünülebilir. Yapılan bir çalışmada çocuğa ailesi tarafından uygulanan davranışsal ve psikolojik kontrol sonucunda sergilenen aşırı koruyucu tutum azaldıkça çocukların saldırgan davranışlarında da azalma görüldüğü belirtilmiştir (Aunola ve Nurmi, 2005). Akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin artmasında temel sebebin anne yaşından daha çok çocuklarla yeterli ve sağlıklı iletişim kurulmamasının olduğu düşünülebilir.

Tablo 20

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Babalarının Yaşlarına Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Akran Şiddetine Maruz Kalma	Baba Yaşı	n	$\bar{X}$	S	sd	F	p
Toplam Puan	24-29 yaş	22	1,50	1,73	3	0,686	0,562
	30-34 yaş	63	2,16	2,16			
	35-39 yaş	50	2,08	2,17			
	40 yaş üzeri	20	1,75	2,04			

Tablo 20 incelendiğinde, çocukların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puanlarında ($F_{(3-151)}:0,686$), $p>0,05$) çocukların babalarının yaşına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık yoktur. Ancak 30-34 yaş arası babaya sahip çocukların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puan ortalamalarının ($\bar{X}:2,16$) diğer gruptaki çocukların puan ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Bulgulara bakıldığında akran zorbalığına maruz kalma düzeyinin baba yaşı ile orantılı değişmediği dikkati çekmektedir. Çocuk davranışlarının şekillenme sürecinde annelerin olduğu kadar babaların da etkisi büyüktür. Bazı ebeveynlerin çocuğu olduğu gibi kabul etmemek, başkalarıyla kıyaslamak, çocuğun düzeyinden daha üstün beklentiler taşımak gibi yapmış olduğu olumsuz davranışlar olmaktadır. Bu davranışlar sonucu çocuk isyankar, aşırı hırslı ya da çekingen, yaşamdan daha az zevk alan bir kişilik özelliği geliştirerek akranlarıyla olan ilişkilerini olumsuz yönde etkileyebilir (Bakırcıoğlu, 2002). Babaları tarafından insancıl, anlayışlı yaklaşım gören ve değerli olduğu hissettirilen, her şeyin güçten ibaret olmadığını fark eden çocukların akran zorbalığına daha az maruz kaldığı söylenebilir. Akran zorbalığına maruz kalma düzeyinin baba yaşından ziyade baba tutum ve davranışları ile şekillendiği düşünülebilir.

Tablo 21

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Akran Şiddetine Maruz Kalma	Anne Öğrenim Durumu	n	$\bar{X}$	S	sd	F	p
Toplam Puan	Okur-yazar değil	15	2,47	1,88	4	0,945	0,440
	İlkokul	95	2,13	2,18			
	Ortaokul	18	1,67	1,81			
	Lise	16	1,31	1,58			
	Lisans	11	1,64	1,85			

Tablo 21'e göre çocukların akran şiddetine maruz kalma ölçeği puanında ($F_{(4-150)}:0,945$, $p>0,05$) çocukların annelerinin öğrenim durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık yoktur. Puan ortalamalarına bakıldığında okur-yazar olmayan anneye sahip çocukların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puan ortalamaları ($\bar{X}:2,47$) diğer gruptaki çocuklardan daha yüksektir.

Eğitim seviyesi düştükçe çocuk yetiştirme bilgi ve becerilerinin de azalacağı düşünülmektedir. Okur-yazar olmayan anneler çocuk eğitimi konusunda daha çok geleneksel çocuk yetiştirme tutumlarını benimseyerek ceza tercihinde bulunabilirler. Aile içindeki verilen ceza ile şiddete maruz kalmaya layık olduğunu düşünen çocuğun akranlarından gelen şiddet davranışına karşı da savunmasız ve açık olduğu düşünülebilir. Annelerin öğrenim durumu arttıkça kazandıkları deneyim ile çocuklarına olumlu davranış kazandırma konusundaki tutum ve davranışlarında da gelişme olacağı düşünülmektedir (Gültekin Akduman, 2007). Gülay'ın (2008) araştırmasında çocukların sosyal konumları ile ilgili yaptığı bir çalışmada eğitim düzeyi yüksek annelerin çocuklarının, eğitim düzeyi düşük annelerin çocuklarına göre akranları tarafından daha çok tercih edildikleri, dolayısıyla daha az akran zorbalığına maruz kaldıkları belirlenmiştir. Okur-yazar olmayan annelerin çocuklarına karşı davranışları annelik deneyimleri ile kısıtlı kalırken, okur-yazar anneler annelik deneyimlerinin yanı sıra okuyarak çeşitli şekillerde bilgi edinip çocukları üzerinde uygulama imkanı elde edebilirler.

Literatürde anne eğitim seviyesinin yükselmesi ile çocukların hem daha az zorba oldukları hem de daha az kurban durumuna düştüklerine ilişkin bulgulara rastlanmıştır (Eliot, 1992; Gültekin Akduman, 2007).

Bulguya göre anne öğrenim durumu ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyinin orantılı olarak değişmediği dikkati çekmektedir. Akran zorbalığına maruz kalma düzeyinde anne öğrenim durumuna bağlı oluşan dezavantajların daha çok annelerin çocuk yetiştirme tutum, bilgi ve becerilerinden kaynaklanmış olduğu düşünülmektedir.

Tablo 22

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Akran Şiddetine Maruz Kalma	Baba Öğrenim Durumu	n	$\bar{X}$	S	sd	F	p
Toplam Puan	İlkokul	47	2,23	1,91	4	3,332	0,021*
	Ortaokul	31	2,77	2,51			
	Lise	52	1,44	1,80			
	Lisans	25	1,99	2,04			

*p<0,05

Tablo 22'ye göre çocukların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puanlarında ($F_{(4-150)}; 3,332$, $p<0,05$) çocukların babalarının öğrenim durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Scheffe Testi sonucunda ortaokul mezunu babalardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Çocuklardan babası ortaokul mezunu olanların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puan ortalaması ($\bar{X}: 2,77$) diğer gruptaki çocukların toplam puan ortalamalarından daha yüksektir.

Çocuğun bakımının nasıl yapılması gerektiği ile ilgili bilgi sahibi olan ve çocuk yetiştirme konusunda da daha bilinçli olan babanın, çocuğun gelişimine ve farklı becerileri kazanmasında pozitif yönde destekleyebilmektedir. Zorbalığa başvuran ve mağdur olan çocukların geneli fiziksel şiddet uygulanan ailelerden çıkmaktadır (Gültekin Akduman, 2007).

Yapılan bir araştırmada düşük eğitimli ebeveyne sahip olan çocukların zorbalığa uğrama

risklerinin daha çok olduğu ifade edilmiştir (Perren, Stadelmann ve von Klitzing, 2009).

Babanın öğrenim durumu çocuğuna karşı tutumunu da olumlu yönde gelişme gösterecektir. Babanın eğitim seviyesinin azalması, dolayısı ile çocuk gelişimi ve eğitimi hakkında yeterli bilgiye sahip olamaması sebebiyle, çocukta davranış ve uyum problemleri görülebilir (Gültekin Akduman, 2007). Babanın öfkelenmesinde verdiği tepkinin, çocuğun ihtiyaçlarının zamanında giderilmesinin, çocuğa verilecek ödül ve cezaların yerinde kullanılmasının çocuğun şiddete maruz kalmayı normalleştirmesini önleyerek akran zorbalığına maruz kalmasını da azaltacağı düşünülebilir.

Tablo 23

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Annelerinin Çalışma Durumuna Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Akran Şiddetine Maruz Kalma	Anne Çalışma Durumu	n	$\bar{X}$	S	t	p
Toplam Puan	Çalışıyor	10	1,90	2,47	0,139	0,890
	Çalışmıyor	145	1,99	2,01		

Tablo 23 incelendiğinde, çocuklardan annesi çalışmayanların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puan ortalamalarının ($\bar{X}$:1,99) annesi çalışan çocukların toplam puan ortalamalarından ($\bar{X}$:1,90) daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak çocukların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puanlarında (t :0,139, $p>0,05$) çocukların annelerinin çalışma durumuna göre anlamlı farklılık yoktur.

Aile üyelerinin çalışması ya da çalışmaması ailenin sosyo-ekonomik durumu hakkında bilgi verebilmektedir. Ekonomik durumu düşük olan ailelerdeki bireyler ekonomik kaygının neticesinde stres yaşayabilmektedir. Ailede yaşanan bu stres sonucunda sosyal çevreden kolay etkilenen çocukların akran zorbalığına maruz kalma gibi iletişimsel olumsuzluklar yaşamaları kaçınılmaz olmaktadır. Şengönül (2013) yaptığı çalışmada, daha yüksek statünün, ebeveynlerin değerlerini, bakış açılarını, çocuk yetiştirme tutumlarını ve sosyalleştirme yöntemlerini olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir.

Araştırmamız ile benzerlik gösteren Uysal (2011), araştırmasında çalışmayan annelere göre çalışan annelerin çocuklarının diğer çocuklara göre ilişkisel saldırganlığı daha fazla gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Çalışan anneler, çalışma hayatlarında mobbing/zorbalık ile sık karşılaştıkları için çocuklarına bu gerginliği daha çok yansıtabilmektedirler.

Özbey ve Alisinanoğlu (2009) da yaptıkları çalışmaları sonucunda anne mesleklerinin çocukların saldırganlık düzeylerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığını belirlemişlerdir.

Tablo 24

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Babalarının Çalışma Durumuna Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Akran Şiddetine Maruz Kalma	Baba Çalışma Durumu	n	$\bar{X}$	S	t	p
Toplam Puan	Çalışıyor	113	2,11	2,08	1,193	0,235
	Çalışmıyor	42	1,67	1,89		

Tablo 24'e göre, çocukların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puanlarında (t:1,193, p>0,05) çocuklarının babalarının çalışma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık yoktur. Çocukların puan ortalamaları incelendiğinde çocuklardan babası çalışanların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puan ortalamalarının ($\bar{X}$:2,11) diğer gruptaki çocukların puan ortalamalarından daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Saldırgan davranışlar sosyal çevreden, çevredeki insanların davranışlarını gözlem, taklit ve rol model alma ile öğrenilebilmektedir. Çocuğa en yakın çevre ailesindeki bireylerdir. Ataerkil toplumlarda çocuklar tarafından rol model olarak belirlenen, her davranışı takip edilen kişi babalarıdır. İş hayatında gerginlik, kızgınlık, tedirginlik ve benzer başka olumsuzluklar ile karşılaşp eve gelen babaların iş yerindeki bu olumsuzlukları aile bireylerine yansıtmaları muhtemeldir. Evde saldırgan davranışlara, hakaret ve küfüre maruz kalan çocukların akranlarından gelen bu tarz davranışların normal olduğunu ya da bu davranışları hak ettiğini düşünerek daha çok akran zorbalığına maruz kaldıkları söylenebilir. Baba tarafından çocuklara sağlanan uyaranlar oldukça değerlidir. Çocuğu ile

iletişimi sırasında olumlu örnek olan babaların çocuklarının daha az akran zorbalığına maruz kalacağı söylenebilir.

Aynı zamanda çalışma durumundaki değişiklik sosyoekonomik olarak da değişikliği ifade edebilir. Literatürde sosyoekonomik düzeyin ebeveyn davranışlarını değiştirdiği ve bu etkileşimin ise akran zorbalığıyla ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Perren Stadelmann & von Klitzing, 2009; Tippet & Wolke, 2014).

Tüm bunlar düşünüldüğünde, akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin dolaylı olarak baba mesleğinden etkilendiği, asıl olarak baba tutumları, sosyo ekonomik durum ve baba eğitiminden etkilenmiş olabileceği ifade edilebilir.

Tablo 25

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Aile Yapısına Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları

Akran Şiddetine Maruz Kalma	Aile Yapısı	n	$\bar{X}$	S	t	p
Toplam Puan	Geniş Aile	53	2,79	2,26	3,681	0,000*
	Çekirdek Aile	102	1,57	1,78		

*p<0,05

Tablo 25'e göre çocukların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puanlarının (t:3,681, p<0,05) çocukların aile yapısına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Puan ortalamalarına göre çocuklardan geniş aileye sahip çocukların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puan ortalamaları ($\bar{X}$:2,79) çekirdek aileye sahip çocukların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puan ortalamalarından ($\bar{X}$:1,57) daha yüksektir.

Bölge şartlarına bakıldığında ailedeki birey sayısı arttıkça ailenin aylık gideri artmakta ve ekonomik kaygı yaşanmaktadır. Ekonomik düzey azaldıkça aile içindeki çatışmaların artması beklenen bir durumdur. Aile içinde yaşanan stres sonucu oluşan çatışmalardan çocuklar da payını alarak çeşitli saldırgan davranışlara dolaylı ya da doğrudan maruz kalabilirler. Aile içinde saldırganlığa tanık olan çocukların daha çok zorbalığa maruz kaldıkları bilinmektedir (Akduman, 2007). En çok güvenilir yer olması gereken ailesinde

şiddet gören çocukların akran zorbalığına da daha çok maruz kaldıkları düşünülebilir. Ayrıca ailede anne-baba dışında başka akrabaların da yer almasının çocuğun akran zorbalığına maruz kalmasında hem pozitif yönde hemde negatif yönde etkilerinin olduğunu söylemek mümkündür. Aile içindeki kişi sayısı arttıkça davranış çeşitliliği oluşmakta ve çocuğun şiddet kavramı ile karşılaşma ihtimali de artmaktadır.

Ayrıca yapılan araştırmalara göre sosyoekonomik düzey arttıkça, çocukların arkadaşları ve yabancılar tarafından daha olumlu değerlendirildikleri de belirtilmektedir (Hortaçsu 1991, Mulis and Mulis 1992, Nalbant 1993).



Öz Düzenleme Becerileri ile Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Bulguları ve Yorumları

Öz düzenleme becerilerini ölçmek amacıyla kullanılan, Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği alt boyutlarından dikkat/dürtü ve olumlu duygu alt boyutları ile akran zorbalığına maruz kalma puanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Analize ait bulgulara Tablo 26’ da yer verilmiştir.

Tablo 26

Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Öz Düzenleme Becerileri Ölçeğinden Aldıkları Puanlar ile Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Arasında İlişkiye Ait Korelasyon Testi Sonuçları

		Öz Düzenleme Becerileri		
		Dikkat/Dürtü Kontrolü	Olumlu Duygu	Toplam
Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyi	r	-0,340	- 0,131	-0,311
	p	0,000*	0,105	0,000*
	N	155	155	155
	r ²	0,115	0,017	0,096

*p<0,05

Tablo 26 incelendiğinde, çocukların öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki görülmektedir.

Çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü boyutu ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyi arasındaki ilişki r:-0,340 olarak belirlenmiştir. Çocukların dikkat/dürtü kontrolü beceri puanı arttıkça akran şiddetine maruz kalma düzeyi puanı azalmaktadır (p<0,05).

Kızgınlık ve öfke anında davranışları kontrol edebilme becerisi saldırgan davranışların oluşmasını engelleyecektir. Dikkat-dürtü kontrol becerisi düştükçe çocukların daha çok saldırgan davranışlara yöneldiği dolayısıyla daha çok akran zorbalığına maruz kaldıkları söylenebilir.

Çocukların öz düzenleme becerileri alt boyutlarından olumlu duygu boyutu ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyi arasındaki ilişki $r:-0,131$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayılar anlamlı olmamakla birlikte, 0'a oldukça yakındır. Bu değişkenler arasında herhangi bir ilişki olmadığı söylenebilir ($p>0,05$).

Öfke, heyecan gibi çeşitli duygu değişimlerinde duygularını doğru şekilde ifade edemeyen çocukların saldırgan davranışlara başvurduğu düşünülmektedir. Akran zorbalığında rol alan çocukların aynı zamanda akran zorbalığına maruz kalan çocuklar olduğu bilinmektedir. Akranları ile iletişimi sırasında duygularını saldırgan davranışlarla ifade etmeye çalışan olumlu duygu becerisi düşük çocukların akran zorbalığına maruz kaldığı söylenebilir.

Çocukların öz düzenleme becerileri toplam puanları ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyi arasındaki ilişki $r:-0,311$ olarak belirlenmiştir. Çocukların öz düzenleme becerileri toplam puanları arttıkça akran şiddetine maruz kalma düzeyi puanları azalmaktadır ($p<0,01$).

Öz düzenleme becerileri çocukların tüm davranışlarını düzenlemelerini sağlayan beceriler olarak düşünülebilir. Öz düzenleme beceri eksikliği çocuklarda dikkat-dürtü kontrolünde, duygularını ifade etmede eksiklik olarak karşımıza çıkabilir.

Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği'nin toplamından elde edilebilecek en yüksek puan 48.00'dir. Bu araştırmaya katılan çocukların ölçeğin toplamından elde ettikleri puan ortalamalarının 38,06 olduğu görülmektedir. Bu sonuç, Ertürk Kara ve Gönen'in (2015), Fındık Tanrıbuyurdu'nun (2012) ve Dağgül'ün (2016) yaptıkları araştırmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Akran zorbalığına maruz kalan çocukların genelde zorbalığı uygulayan çocuklar da oldukları düşünülürse, akranlarına karşı saldırgan davranışlar sergiledikleri söylenebilir. Öfkelendiklerinde saldırgan davranışlarını kontrol edememelerinin sebebi olarak öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü eksikliği olduğu söylenebilir. Yine öfkesini nasıl ifade edeceğini bilmediğinden saldırgan davranışlara yönlendiği düşünülürse çocuğun öz düzenleme becerilerinden olumlu duygu becerisinde eksiklik olduğu düşünülebilir.

Öz düzenleme becerilerindeki eksikliğin akran zorbalığına maruz kalma düzeyini artırdığı, öz düzenleme becerileri gelişmiş olan çocukların daha az akran zorbalığına maruz kaldıkları sonucuna ulaşılabilir.



BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Bu araştırma, okul öncesi kurumlarına devam eden 48 ay üzeri çocukların öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda; araştırmanın evrenini, 2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde Ağrı ili Patnos ilçesinde bulunan resmi ilköğretim anasınıfları ve resmi bağımsız anaokullarına devam eden 48 ay üzeri çocuklar oluşturmuştur.

Evrenden basit tesadüfi örnekleme metodu ile en az 91 denek sayısı belirlenmiş olup, 155 çocuk araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırmada çocuklar ve aile özellikleri ile ilgili gerekli bilgilere ulaşabilmek amacıyla, Kişisel Bilgi Formu, çocukların öz düzenleme becerilerini ölçebilmek için Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği(OÖDÖ) ve akran zorbalığına maruz kalma düzeylerini ölçebilmek için ise Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği kullanılmıştır.

Elde edilen veriler SPSS programında değerlendirilmiştir. Bağımsız değişkenlerin kategori sayısına göre, bağımsız örneklem için t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile analiz edilmiştir. Yapılan istatistiksel çözümlemelerde anlamlılık düzeyi 0,05 olarak belirlenmiştir.

Yapılan analizler sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Öz Düzenleme Becerilerine İlişkin Sonuçlar

Öz düzenleme becerilerinin çocuğun yaşına, cinsiyetine, kardeş sayısına, anne yaşına, baba yaşına, baba öğrenim durumuna ve anne çalışma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Öz düzenleme becerilerinin çocuğun kardeş sayısına, doğum sırasına, anne-baba öğrenim durumuna, anne-baba çalışma durumuna ve aile yapısına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür ($p<0,05$).

Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeylerine İlişkin Sonuçlar

Akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin çocuğun yaşına, cinsiyetine, kardeş sayısına, doğum sırasına, anne yaşına, baba yaşına, anne öğrenim durumuna, anne mesleğine ve baba mesleğine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin çocuğun baba öğrenim durumuna ve aile yapısına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür ($p<0,05$).

Öz Düzenleme Becerileri ile Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Sonuçları

Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği dikkat/dürtü kontrolü boyutu ile akran zorbalığına maruz kalma puanları arasındaki ilişki $r=-0,340$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı $-0,70$ ve $-0,30$ arasındadır. Bu nedenle bu değişkenler arasında negatif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğunu, dikkat/dürtü kontrolü boyutu arttıkça akran şiddetine maruz kalma puanlarının da arttığını söylemek mümkündür ($p<0,01$). Determinasyon katsayısı ($r^2=0,115$) dikkate alındığında akran şiddetine maruz kalma toplam değişkenliğinin %11'inin öz düzenlemenin dikkat/dürtü kontrolü boyutundan kaynaklandığı söylenebilir.

Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği olumlu duygu boyutu ile akran zorbalığına maruz kalma puanları arasındaki ilişki $r=-0,131$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı $-0,70$ ve $-0,30$ arasındadır. Bu nedenle bu değişkenler arasında negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki olduğunu, dikkat/dürtü kontrolü boyutu arttıkça akran zorbalığına maruz kalma puanlarının da arttığını söylemek mümkündür ($p<0,01$). Determinasyon katsayısı ($r^2=0,017$) dikkate alındığında akran zorbalığına maruz kalma toplam değişkenliğinin %0,17'sinin öz düzenlemenin olumlu duygu boyutundan kaynaklandığı söylenebilir.

Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği'nden elde edilen toplam öz düzenleme becerileri ile toplam akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişki $r=-0,311$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı $-0,70$ ve $-0,30$ arasındadır. Bu nedenle bu değişkenler arasında

negatif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğunu, öz düzenleme becerilerinin arttıkça akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin azaldığını söylemek mümkündür ($p<0,01$). Determinasyon katsayısı ($r^2=0,096$) dikkate alındığında toplam akran zorbalığına maruz kalma düzeyi değişkenliğin %0,96'sının öz düzenleme becerilerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Öneriler

Bu başlık altında araştırma sonucundan yola çıkılarak ebeveynler, öğretmenler ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Ebeveynlere Yönelik Öneriler

- Araştırma sonucunda anne-baba yaşının öz düzenleme becerileri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anne yaşının azalmasıyla çocukların öz düzenleme becerileri artarken, anne-baba yaşının azalması ile akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin azaldığı görülmektedir. Erken yaşta çocuk sahibi olan anne-babaların çocuk eğitimi hakkındaki farklı eğitimlere ve seminerlere katılması, çocuk eğitimi ile ilgili kitaplardan yararlanmaları çocuklarının çeşitli beceriler kazanmasında rehber olacaktır.
- Araştırma sonucuna göre anne-babaların öğrenim düzeyi düştükçe çocukların da öz düzenleme becerilerinde de düşüş, akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinde artış gözlemlenmiştir. Öğrenim düzeyi düşük ve çocuk yetiştirme konusunda yeterli eğitimi almamış ebeveynlerin çocukları ile ilgili bilgilendirici eğitimlerde yer almaları ve bu konuda kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir.
- Araştırma sonucunda, aile tipine bakıldığında geniş ailelere sahip olan çocukların öz düzenleme becerilerinde düşüş, akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinde artış olduğu gözlemlenmiştir. Geniş ailelerdeki anne-babalara çocuklarının gelişimini olumlu yönde etkileyebilmeleri için, kişi sayısının artması sonucu çocuklarına ayırdıkları kısıtlı vakti çocuk gelişimini destekleyici etkinliklere yer vererek değerlendirmeleri önerilmektedir.

Öğretmenlere Yönelik Öneriler

- Öğretmenler çocukların öz düzenleme becerilerini destekleyici sosyal beceri etkinliklerine yer verebilir, dikkat-dürtü kontrolü kazanabilmesi için dikkat geliştirici etkinlikler planlayabilirler.
- Öğretmen öz düzenleme becerilerinin kazanılmasında çocuğa rol model olabilir, Öğretmen akran zorbalığına maruz kalan ve akran zorbalığını uygulayan çocuğu ayırt etme konusunda hassas olabilir ve öz düzenleme becerisi düşük olan çocukların akran zorbalığına maruz kalmalarını önleyici tedbirler alabilirler.
- Öğretmenler aileleri akran zorbalığı ve akran zorbalığına maruz kalma ile ilgili eğitimler ve seminerler vererek, öz düzenleme becerilerinin önemi ve kazandırılması hakkında eğitimler ile bilgilendirmelidir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bu çalışma çocukların öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla çocuk ve aile ile ilgili bilgiler toplanarak yapılmıştır. Araştırmacılar, öz düzenleme becerileri ve akran zorbalığına maruz kalma ile ilgili çocuğunun bakımını üstlenen kişi ve öğretmen görüşlerinin nitel olarak elde edildiği çalışmalar yapabilir.
- Araştırma 48 ay üzeri çocuklarla sınırlı tutulmuştur. Daha küçük yaşlarda öz düzenleme becerileri ve akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri farklılık gösterebilir. Araştırmacılar tarafından farklı yaş grupları ile öz düzenleme becerileri ve akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenebilir.
- Araştırmacılara öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkiyi farklı il ve ilçelerde de araştırmaları alana katkı sağlayabilir.
- Araştırmacılar tarafından öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkinin sosyoekonomik düzeylere göre değişkenliği incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Ader, E. & Adagideli, F. H. (2014). Öz Düzenleme. G. Sakız (Ed.), *Okul öncesi dönemde üstbiliş ve özdüzenleme* (s. 129-155). Nobel.
- Ann Bell, M. & Deater Deckard, K. (2007). Biological systems and the development of self- regulation: integrating behavior, genetics, and psychophysiology. *J Dev Behav Pediatr*, 28(5), 409-420.
- Aunola, K., & Nurmi, J. E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, 76 (6), 1144-1159.
- Arı, R. & Seçer, Z. (2004). *Okul öncesi çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwj5M7fhtXhAhW5wcQBHbQjCmYQFjAAegQIBBAC&url=http%3A%2F%2Fdergisosyalbil.selcuk.edu.tr%2Fsusbed%2Farticle%2Fdownload%2F722%2F674&usg=AOvVaw2vFE6IHGnaacIXy5W2eVz4> sayfasından erişilmiştir.
- Arık, A. İ. & Ayçiçeği, A. (1990). Yaş ve zaman değişkenlerinin dikkati gerektiren görevlere etkisi. *İ.Ü. Deneysel (Tecrübi) Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 51-60.
- Arslan, A. (2008). *İşbirliğine dayalı öğrenmenin erişkiye, kalıcılığa, öz yeterlik inancına ve öz düzenleme becerisine etkisi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aslan, Ö. M. (2013). *Anaokuluna devam eden çocukların oyun davranışları ve oyunlarında ortaya çıkan zorbalık davranışlarının incelenmesi*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Asma, B. (2016). *The relationship between school bullying and social skills among the students of the second and third year of average education*, Unpublished Master Thesis, Med Boudiaf University, Algeria.
- Avcı, D., Tarı Selçuk, K. & Kaynak, S. (2018). Anaokuluna devam eden çocukların akran şiddetine maruz kalma, akran şiddeti uygulama düzeyleri ve ilişkili etmenler. *Kocaeli Tıp Dergisi*, 7(3), 199-207.
- Bakırcıoğlu, R. (2002). *Çocuk ruh sağlığı ve uyum bozuklukları*. Ankara: Anı.
- Barboza, G. E., Schiamberg, L. B., Oehmke, J., Korzeniewski, S. J., Post, L. A. & Heraux, C. G., (2009). Individual characteristics and the multiple contexts of adolescent bullying: An ecological perspective. *J Youth and Adolescence*, 38, 101-121. https://www.researchgate.net/publication/26699801_Individual_Characteristics_and_the_Multiple_Contexts_of_Adolescent_Bullying_An_Ecological_Perspective sayfasından erişilmiştir.
- Barton, E. A. (2003). *Bully prevention; Tips and strategies for school leaders and classroom teachers*. United States of America: Sage Publications Ltd.
- Baumeister, R. F. & Heatherton, T. F. (1996). Self-regulation failure: An overview. *Psychological Inquiry*, 7(1), 1-15. https://doi.org/10.1207/s15327965pli0701_1
- Baxter, J.(2009). Parental time with children- do job characteristics make a difference? *Australian Institute Of Family Studies*, 44, 1-16.
- Berk, L. (2015). *Bebekler ve çocuklar: Doğum öncesinden orta çocukluğa*. (Erdoğan, Çev). Ankara: Nobel.
- Bernier, A., Carlson, S. M. & Whipple, N. (2010). From external regulation to self regulation: early parenting precursors of young children's executive functioning. *Child Development*, 81(1), 326-339. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2009.01397.x>
- Blair, C. (2002). School readiness. *American Psychologist*, 57(2), 111-127. <https://steinhardt.nyu.edu/scmsAdmin/uploads/006/743/Blair%20-%20AmPsych.pdf> sayfasından erişilmiştir.

- Blair, C. & Razza, R. P. (2007). Relating effortfull control, executive function and false belief understanding to emerging math and literacy ability in kindergarten. *Child Development*, 78, 647-663.
- Blair, C. (2010). Stress and the development of self-regulation in context. *Child Dev Perspect*, 4(3), 181-188. <https://doi.org/10.1111/j.1750-8606.2010.00145.x>
- Blair, C., & Ursache, A. (2011). A bidirectional theory of executive functions and self-regulation. In K. Vohs, & R. Baumeister (Eds.), *Handbook of self-regulation* (pp. 300-320). New York: Guilford.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Dev Psychol*, 22(6), 723-742. <https://www.ejmanager.com/mnstemps/46/46-1359703699.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Boivin, M. and Hymel, S. (1997). Peer experiences and social self-perceptions: A sequential model. *Developmental Psychology*, 33, 135-145.
- Bowman, B. T., Donovan, M. S. & Burns, M. S. (2000). *Eager to learn: Educating our preschoolers*. Washington, DC: National Academy. [https://books.google.com.tr/books?id=heR6DAAAQBAJ&pg=PA138&dq=Bowman,+B.+T.,+Donovan,+M.+S.+%26+Burns,+M.+S.+\(2000\).+Eager+to+learn:+Educating+our+preschoolers.+Washington,+DC:+National+Academy+Press.&hl=tr&sa=X&ved=0ahUKEwjg06GA-6nVAhWEd5oKHS6TB1wQ6AEIJTAA#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.tr/books?id=heR6DAAAQBAJ&pg=PA138&dq=Bowman,+B.+T.,+Donovan,+M.+S.+%26+Burns,+M.+S.+(2000).+Eager+to+learn:+Educating+our+preschoolers.+Washington,+DC:+National+Academy+Press.&hl=tr&sa=X&ved=0ahUKEwjg06GA-6nVAhWEd5oKHS6TB1wQ6AEIJTAA#v=onepage&q&f=false) sayfasından erişilmiştir.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Briere, J. & Rickards, S. (2007). Self-awareness, affect regulation, and relatedness differential sequels of childhood versus adult victimization experiences. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 195(6), 497-503. doi: 10.1097/NMD.0b013e31803044e2

- Bronson, M. B. (2000). *Self-regulation in early childhood: Nature and nurture*. New York London: Guilford.
[https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=TUVxOeJRwC4C&oi=fnd&pg=PA1&dq=Bronson,+M.+\(2000\).+Self-regulation+in+early+childhood:+Nature+and+nurture.+Guilford+Press.&ots=h6MNe5Kxg0&sig=D6zKfzHxdqNddFUG9T4NnBOjRc&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=TUVxOeJRwC4C&oi=fnd&pg=PA1&dq=Bronson,+M.+(2000).+Self-regulation+in+early+childhood:+Nature+and+nurture.+Guilford+Press.&ots=h6MNe5Kxg0&sig=D6zKfzHxdqNddFUG9T4NnBOjRc&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false) sayfasından erişilmiştir.
- Chapell, M. S., Hasselman, S. L. Kitchin, T., Lomon, S. N., MacIver, K. W. ve Sarullo, P. L. (2006). *Bullying in elementary school, high school, and college. Adolescence, 41*(164), 633-647.
- Cole, P. M., Michel, M. & Teti, L. (1994). The development of emotion regulation and deregulation: A clinical perspective. In N.A. Fox (Ed.), *The development of emotion regulation: Biological and behavioral considerations. Monographs of the Society for Research in Child Development, 59*(2-3), 53-72.
- Çağdaş, A. (2009). *Anne-Baba-Çocuk İletişimi*. Ankara: Kök.
- Çankaya, İ. (2011). İlköğretimde akran zorbalığı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24*(1), 81-92.
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/uefad/article/download/5000152481/5000138293> sayfasından erişilmiştir.
- Çelik Özden, C. (2013). *Ebeveyn kontrol davranışlarının ergenlerin öz düzenleme becerileri ve duygusal sorunları üzerindeki etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Çevirgen, B. D. (2018). *Geleneksel akran zorbalığı, sanal zorbalık ve ebeveyn izlemesinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Çıngı, H. (1990). *Örnekleme kuramı*. Ankara: H. Ü Fen Fakültesi.

- Çifci, E. G. & Özkan, Y. (2010). Düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okullarında akran zorbalığı. *İlköğretim Online*, 9(2), 576-586. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ilkonline/article/viewFile/5000038058/5000036915> sayfasından erişilmiştir.
- Dağgöl, H. C. (2016). *Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerileri ile ebeveynlerin çocuk yetiştirme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Doğu Akdeniz Üniversitesi, Kuzey Kıbrıs.
- Demiriz, S. ve Öğretir, A.D. (2007). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 105-122.
- Denham, S. A. (1998). Emotion regulation. In C. B. Kopp & S. R. Asher(Eds.), *Emotional development in young children(147-169)*. New York: The Guilford.
- Doğan, A. (2010). Ekolojik sistemler kuramı çerçevesinde akran zorbalığının incelenmesi, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(3), 149-162. <http://www.scopemed.org/fulltextpdf.php?mno=32382> sayfasından erişilmiştir.
- Eisenberg, N. (2005). Temperamental effortful control(Self regulation). *Encyclopedia on Early Childhood Development*, 1-5.
- Eisenberg, N. & Spinrad, T. L. (2004). Emotion-related regulation: sharpening the definition. *Child Development*, 75(2), 334-339. DOI: 10.1111/j.1467-8624.2004.00674.x
- Elias, C. L. ve Berk, L. E. (2002). Self-regulation in young children: Is there a role for sociodramatic play?. *Early Childhood Research Quarterly*, 17, 216-238.
- Eliot, M. (1992). *Bullying- A practical guide to coping for schools*. Essex: Longman.
- Erdoğan, A.(2004). Çocuğun psikososyal gelişiminde babanın rolü. *Yeni Symposium*, 42(4): 147-153.
- Ergin, T. (2014). Bireysel gelişimi farklı olan çocuklar. Ergin, H & Yıldız, A (Ed.), *Gelişim psikolojisi* (s. 261-290). Ankara: Nobel.

- Eroğlu, E. (2018). *Çocukların öz düzenleme becerileri ile ebeveynlerin olumsuz disiplin uygulamaları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ersoy, E. (2009). Cinsiyet kültürü içerisinde kadın ve erkek kimliği (Malatya örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 209-230.
- Ertürk, H. G. (2013). *Öğretmen çocuk etkileşiminin niteliği ile çocukların öz becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ertürk Kara, H. G. & Gönen, M. (2015). Okul öncesi dönemdeki çocukların öz düzenleme becerisinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11(4), 1224-1239.
- Ertürk Kara, H. G., Güler Yıldız, T. & Fındık, E. (2018). *Erken Çocukluk Döneminde Öz Düzenleme; İzleme, Değerlendirme ve Destekleme Yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Eslea, M. & Smith, P. K. (2000). Pupil and parent attitudes towards bullying in primary Schools. *European Journal of Psychology of Education*, 15(2), 207-219.
- Espelage, D.L. & Swearer, S.M. (2003) Research on school bullying and victimization: What have we learned and where do we go from here? *School Psych Review*, 32(3), 365-383.
<https://pdfs.semanticscholar.org/c56c/e773f44362d8516b034cd262270e2c1b7fd9.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Feist, J. & Feist, G. J. (2006). *Theories of personality (Sixth edition)*. New York, NY: McGrawHill Companies, Inc.
- Fındık Tanrıbuyurdu, E. (2012). *Okul öncesi öz düzenleme ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Fındık Tanrıbuyurdu, E. & Yıldız, T. (2014). Okul öncesi öz düzenleme ölçeği(OÖDÖ); Türkiye uyarlama çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 39(176), 317-328.
<http://dx.doi.org/10.15390/EB.2014.3647>

- George, D. & Mallery, P. (2003). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference*. Boston: Allyn & Bacon.
- Gordon, T. (1996). *E. A. E. etkili ana-baba eğitimi aile iletişim dilli* (Emel Aksoy, Çev). İstanbul: Sistem.
- Gültekin Akduman, G. (2007). *Suçla karışan 12-15 yaş grubundaki çocuklarda akran istismarı ve kendilik algısının karşılaştırmalı olarak incelenmesi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gültekin Akduman, G. & Akaydın, D. (2016). 6 yaş grubu çocukların duygusal zekâlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(22), 368-384.
- Gültekin Akduman, G. & Türkoğlu, D. (2013). Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rollerini algılamaları ile çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 1-17.
- Gülay, H. (2008). *5-6 Yaş Çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gülay, H. (2011). 5-6 yaş grubu çocuklarda okula uyum ve akran ilişkileri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 1-10.
- Güvenir, T. (2005). *Okulda akran istismarı*. Ankara: Kök.
<http://tanerguvenir.com/kitap.php> sayfasından erişilmiştir.
- Griezel, L., Finger, L.R., Bodkin-Anderws, G.H., Craven, R.G. ve Yeung, A.S. (2012). Uncovering the structure of and gender and development differences in cyber bullying. *The Journal of Educational Research*, 105(6), 445- 455.
- Grinsven, L. V. & Tillema, H. (2006). Learning opportunities to support student self-regulation: comparing different instructional formats. *Educational Research*, 48(1), 77-91. <https://doi.org/10.1080/00131880500498495>
- Grolnick, W. S. & Farkas, M. (2002). Parenting and the development of children's self-regulation. *Handbook of parenting*, 5(2), 89-110.

- Grolnick, W.S. & Ryan, R.M. (1989). Parent styles associated with children's self-regulation and competence in school. *Journal of Educational Psychology*, 81(2), 143-154.
- Hananı, A. A. K. (2018). *Filistin'de lise öğrencileri arasındaki akran zorbalığının incelenmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hawker, D. & Boulton, M. J. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: A meta-analytic review of cross-sectional studies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 41(4), 441-455. <https://doi.org/10.1111/1469-7610.00629>
- Hoertel, N., Strat, Y. L., Lavaud, P. ve Limosin, F. (2011). Gender effects in bullying: Results from a national sample. *Psychiatry Research*, 200(3), 921-927.
- Hofmann, W., Friese, M. ve Schmeichel, B. J. ve Baddeley, A. D. (2011). Working memory and self-regulation. K. D. Vohs ve R. Baumeister (Ed.), *Handbook of Self-Regulation: Research, Theory and Applications* (2.Baskı) (pp. 204-225). New York: Guilford.
- Holt, M. K., Kantor, G. K. & Finkelhor, D. (2009). Parent/child concordance about bullying involvement and family characteristics related to bullying and peer victimization. *Journal of School Violence*, 8, 42-63.
- Hortaçsu, N. 1991. Sosyo-ekonomik düzey, yaş ve cinsiyet ile benlik kavramı ilişkisi. *Aile Yazıları III, Aile Araştırma Kurumu Bilim Serisi*, 417-425, Ankara.
- Hoyle, R. H. (2010). Personality and self-regulation. R. H. Hoyle (Ed.), *Handbook of Personality and Self-Regulation* (pp. 1-18). United Kingdom: Wiley-Blackwell.
- İkiz, S. & Öztürk Samur, A. (2016). Okul öncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın ebeveyn tutumları açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(35), 159-175.
- İlgar, L. & Akbaba, G. (2017). Beş ve altı yaş çocuklarının duygu düzenlemelerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9), 491- 520.

- Kandır, A. & Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 14(4), 33-38.
- Kapıcı, E. G. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1-13.
http://cankayaram.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/06/06/119806/dosyalar/2013_12/19111403_emineglkap.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Karaduman, B. D. (2004). *Dikkat toplama eğitim programının ilköğretim 4. ve 5. Sınıf öğrencilerinin dikkat toplama düzeyi, benlik algısı ve başarı düzeylerine etkisi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karagel, D. Ü. (2009). Doğu anadolu bölgesi kırsalında kadın nüfusun okur-yazarlığı, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 14-23.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (24. Baskı). Ankara: Nobel.
- Karreman, A., Tuijl, C., Aken, M. & Dekovic, M. (2006). Parenting and self-regulation in preschoolers: a meta-analysis. *Infant and Child Development*, 15, 561-579.
- Keleş, S. & Alisinanoğlu, F. (2018). Kültürel-tarihsel kuram bağlamında hazırlanan eğitim programının 48-60 aylık çocukların öz-düzenleme gelişimi üzerine etkisinin incelenmesi. *Başkent University Journal of Education*, 5(2), 167-186.
- Kıyaker, S. (2017), 62-72 ay çocuklarının öz düzenleme becerisi üzerinde eğitici drama programının etkisinin incellenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kopp, C. B. (1982). Antecedents of self-regulation: A developmental perspective. *Developmental Psychology*, 18(2), 199-214.
- Kopp, C. B. (2002). Commentary: The codevelopments of attention and emotion regulation. *Infancy*, 3(2), 199-228.

- Kotil, Ç. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan 5 yaş çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerine annenin ebeveyn öz yeterlik algısı ile okul beklentilerine uyum düzeyinin etkisi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ladd, G. W., Birch, S. H., & Buhs, E. S. (1999). Children's social and scholastic lives in kindergarten: Related spheres of influence? *Child Development*, 70, 1373– 1400.
- McCabe, L. A., Cunningham, M., & Brooks-Gunn, J. (2004). The development of selfregulation in young children: Individual characteristics and environmental contexts. In R. F. Baumeister, & K. Vohs (Eds.), *Handbook of self-regulation: Research, theory and applications* (pp. 340–356). New York: Guilford.
- McClelland, M. M., & Cameron, C. E. (2011). Self-regulation and academic achievement in elementary school children. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 29-44.
- Mondell, S., & Tyler, F. B. (1981). Parental competence and styles of problem solving/play behavior with children. *Developmental Psychology*, 17(1), 73-78. <http://dx.doi.org/10.1037/0012-1649.17.1.73>
- Morasch, K. & Bell, M. A. (2011). Self-regulation of negative affect at 5 and 10 months. *Developmental Psychobiology*, 54, 215-221. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/dev.20584/full> sayfasından erişilmiştir
- Mulis, A.K. and Mulis, R.L. 1992. Cross sectional and longitudinal comparisons of adolescent self esteem. *Adolescence*, 27,15-17.
- Murray, K. T. ve Kochanska, G. (2002). Effortful control: Factor structure and relation to externalizing and internalizing behaviors. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 30(5), 503–514.
- Nalbant, A. 1993. *15-22 yaşları arasında bulunan ıslahevindeki, gözetim altındaki ve suç işlememiş gençlerin benlik saygısı ve yaşam doyum düzeylerinin karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Oruç, A. (2012). *Öz düzenlemeli öğrenmenin okuduğunu anlamaya ve üst bilişsel düşünceye etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Ogelman, H. G. & Sarıkaya, H. E. (2013). Okul öncesi eğitimi almış çocukların akran ilişkileri değişkenlerinin 5 ve 6 yaşta incelenmesi: iki yıllık boylamsal çalışma. *Turkish Studies*, 8(8), 1859-1871.
- Ogelman, H. G., Körükçü, Ö., Sarıkaya, H. E., Güngör, H., & Ersan, C. (2015). Ladd ve profilet çocuk davranış ölçeği, akran şiddetine maruz kalma ölçeği ve resimli sosyometri ölçeği'nin dört yaş Türk çocukları için geçerlik güvenirlik çalışmaları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 109-129.
- Ogelman, H. G. (2016). Beş yaş çocuklarının akran şiddetine maruz kalma ve akran şiddetini uygulama düzeylerinin izlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 187-203.
- Oğuz, F. (2019). *Ergenlerde algılanan anne-baba tutumları ve bağlanma stilleri ile madde bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, A. N. (2017). *Okul öncesi dönem çocuklarının akran şiddetine maruz kalma düzeyi, mizaç tarzı ve empatik becerilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztabak, M. E. (2017). *Okul öncesi dönem çocukların öz düzenleme becerileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Özyürek, A. (2017). Okul öncesi çocukların duyguları tanıma ile duyguları yönetme ve arkadaşlık becerileri arasındaki ilişki. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (59), 128-140.
- Perren, S., Stadelmann, S. and von Klitzing, K. (2009). Child and family characteristics as risk factors for peer victimization in kindergarten. *Schweizerische Zeitschrift für Bildungswissenschaften*, 31(1), 13-32.

- Piskin, M. (2010). Examination of peer bullying among primary and middle school children in Ankara. *Journal of Education and Science*, 35(156), 175-189.
- Pişkin, M. ve Ayas, T. (2007). *Akran zorbalığı belirleme ölçeği ergen formunun geliştirilmesi*. IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresin’de sunulmuş bildiri, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Polat Unutkan, Ö. (2003). *Marmara ilköğretime hazır oluş ölçeğinin geliştirilmesi ve standardizasyonu*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Posner, M.I. & Petersen, S.E. (1990). The attention system of the human brain. *Annual Review of Neuroscience*, 13, 25-42.
- Posner, M. I. & Rothbart, M. K. (1998). *Attention, self regulation and consciousness*. *Philosophical Transactions B: Biological Sciences*, 353, 1915-1927.
- Rademacher, A. & Koglin, U. (2018). *The concept of self-regulation and preschoolers’ social-emotional development: a systematic review*. *Early Child Development and Care*. <https://doi.org/10.1080/03004430.2018.1450251>
- Raffaelli, M. A., Crockett, L. J. & Shen, Y. (2005). Developmental stability and change in self-regulation from childhood to adolescence. *The Journal of Genetic Psychology*, 166(1), 54–75.
- Raver, C.C., Blackburn, E., Bancroft, K. & Torp, M. (1999). Relations between effective emotional self-regulation, attentional control, and low-income preschoolers’ social competence with peers. *Early Education and Development*, 10(3), 333-350. http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1207/s15566935eed1003_6 sayfasından erişilmiştir.
- Rigby, K. (1994). Psycho-social functioning in families of Australian adolescent schoolchildren involved in bully/victim problems. *Journal of Family Therapy*, 16(2), 173-189. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-6427.1994.00787.x> sayfasından erişilmiştir.

- Riggs, N. R., Blair, C. B. & Greenberg, M. T. (2003). Concurrent an 2 year longitudinal relations between executive function and the behavior of 1st an 2nd grade children. *Child Neuropsychology*, 9, 267-276.
- Rohner, R.P. and Veneziano, R.A. (2001). The importance of father love: History and contemporary evidence. *Review of general psychology*, 5, 382-405.
- Rosenberg, J. and Wilcox, W.B.(2006). *The importance of fathers in the healthy development of children*. United States: Office on Child Abuse and Neglect.
- Rothbart, M. K. & Bates, J. E. (1998). Temperament. In W. Damon(Ed.) & Eisenberg(Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 3. Social, emotional and personality development*(105-176). New York: Wiley.
- Rothbart, M. K., Ahadi, S. A., Hershey, K. L. & Fisher, P. (2001). Investigations of temperament at three to seven years: The chidren's baheviör questionnaire. *Child Development*, 72, 1394-1408.
- Rothbart, M. K., Sheese, B. E., Rosario Rueda, M. & Posner, M. I. (2011). Developing mechanisms of self-regulation in early life. *International Society for Research on Emotion*, 3(2), 207-213.
- Rueda, M. R., Posner, M. I. & Rothbart, M. K. (2004). Attentional control and selfregulation. In R. F. Baumeister & K. D. Vohs (Eds.), *Handbook of selfregulation: Research, theory and applications* (pp. 283-300). New York: Guilford.
- Rueda, M.R., Posner, M.I., & Rothbart, M.K. (2005). The development of executive attention: contributions to the emergence of self-regulation. *Developmental Neuropsychology*, 28(2), 573–594.
- Ruff, H. A., & Rothbart, M. K. (1996). *Attention in early development: Themes and variations*. New York: Oxford University.
- Sakız, G., Yetkin Özdemir, İ. E., (2014). Öz düzenleme, öğrenmeden öğretime özdüzenleme davranışlarının gelişimi, stratejiler ve öneriler. *Öz Düzenleme ve özdüzenlemeli öğrenme: kuramsal bakış* (s. 1-23). Ankara: Nobel.

- Salı, G. (2013). Okulöncesi dönem çocuklarında akran ilişkilerinin ve akran şiddetine maruz kalmanın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(2), 195-216.
- San Bayhan, P. & Artan, İ. (2009). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa
- Sansone, C. & Thoman, D. B. (2005). Interest as the missing motivator in self-regulation. *European Psychologist*, 10(3), 175-186. <https://doi.org/10.1027/1016-9040.10.3.175>
- Sargın, N. (2001). *Çocuklarda ruh sağlığı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Seals, D., & Young, J. (2003). Bullying and victimization: Prevalence and relationship to gender, grade level, ethnicity, self-esteem and depression. *Adolescence*, 38(152), 736-747.
- Seçer, Z., Ogelman, H., Şimşek, H., Önder, A. & Bademci, D. (2014). Akran şiddetine maruz kalan ve kalmayan 5-6 yaş okul öncesi çocukların okula uyumlarının analizi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 351-375. http://www.zgefdergi.com/Makaleler/372406103_13.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Sektnana, M., McClelland, M., Acock, A. & Morrison, F. (2010). Relations between early family risk, children's behavioral regulation and academic achievement. *Early Childhood Research Quarterly*, 25, 464-479. <http://pubmedcentralcanada.ca/pmc/articles/PMC2953426/> sayfasından erişilmiştir.
- Senemoğlu, N. (1998). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. Ankara: Gazi.
- Sezgin, E. & Demiriz, S. (2015). Davranış düzenleme becerileri ölçme aracı Baş-Ayak Parmakaları-Dizler-Omuzlar(BADO-DY) görevlerinin geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 7, 52-71.
- Sezgin, E. & Demiriz, S. (2016). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 36-72 aylık çocukların öz-düzenleme becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. 1.Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi'nde sunulmuş bildiri, İnsan ve Toplum Bilimleri, Madrid.

- Şamlı, H. Ö. (2019). *Okul öncesi dönemdeki çocukların öz düzenleme becerileri ile okul olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şengönül, T. (2013). Sosyal sınıfın boyutları olarak gelirin, eğitimin ve mesleğin ailelerdeki sosyalleştirme-eğitim süreçlerine etkisi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 38(167), 128-143.
- Şepitçi, M. & Gültekin Akaduman, G. (2019). 5-6 Yaş çocuklarının öz düzenleme becerilerinin okul uyumu ile ilişkisi. *Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(63), 867-883. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3283>
- Şepitçi, M. (2018). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş çocukların öz düzenleme becerilerinin okul uyumu ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Shields, A. M. ve Cicchetti, D. (1998). Reactive aggression among maltreated children: The contributions of attention and emotion dysregulation. *Journal of Clinical Child Psychology*, 27(4), 381-395. http://dx.doi.org/10.1207/s15374424jccp2704_2
- Smith-Donald, R., Raver, C. C., Hayes, T. & Richardson, B. (2007). Preliminary construct and concurrent validity of the Preschool Self-regulation Assessment (PSRA) for field-based research. *Early Childhood Research Quarterly*, 22(2), 173-187. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0885200607000051> sayfasından erişilmiştir.
- Smith, P. K., Morita, Y., Junger-Tas, J., Olweus, D., Catalano, R. & Slee, P. (Eds.). (1999). *The nature of school bullying: A cross national perspective*. London and New York: Routledge, https://books.google.com.tr/books?id=6UVpAwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false sayfasından erişilmiştir.

- Spriggs, A. L., Iannotti, R. J., Nansel, T. R. & Haynie, D. L. (2007). Adolescent bullying involvement and perceived family, peer and school relations: commonalities and differences across race/ethnicity. *Journal of Adolescent Health*, 41, 283–293. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1054139X07001802> sayfasından erişilmiştir.
- Tanrıbuyurdu, E. F. (2012). *Okul öncesi öz düzenleme ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Tanrıbuyurdu, E. F. & Yıldız, T. G. (2014). Okul öncesi öz düzenleme ölçeği (OÖDÖ): Türkiye uyarlama çalışması. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39(176), 317-328.
- Taylı, A. (2007). Kardeş sahibi olup olmama durumunun okul öncesi dönemdeki sosyal oyuna etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 103-115.
- Temiz, A. (2019). *Okul öncesi dönemde davranışsal öz-düzenleme becerilerinin çocuğa ve aileye ilişkin değişkenler ile ebevyn tutumları açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tippett, N. & Wolke, D. (2014). Socioeconomic status and bullying: A meta-analysis. *American Public Health Association*, 104(6), 48-59. 10.2105/AJPH.2014.301960
- Thompson, R.A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2/3), 25-52.
- Toner, I. J., Holstein, R. B. ve Hetherington, E. M. (1977). Reflection-impulsivity and self-control in preschool children. *Child Development*, 48, 239-245.
- Totan, T. & Yöndem, D. (2007). Ergenlerde zorbalığın anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 8(2), 53-68. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/eggeefd/article/view/5000004012/5000004528> sayfasından erişilmiştir.

- Trentacosta, C. J. & Shaw, D. S. (2009). Emotional self-regulation, peer rejection, and antisocial behavior: Developmental associations from early childhood to early adolescence. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30, 356–365.
- Tutkun, C., Tezel Şahin, F. & Işıktekiner, S. (2016). Eğitim bilimlerinde yenilikler ve nitelik arayışı. Demirel, Ö. & Dinçer, S. (Ed.), *Dört-beş yaş çocuklarının öz düzenleme becerilerinin incelenmesi içinde (s. 459-473)*. Ankara: Pegem.
- Türkoğlu, D. (2013). *Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rollerini algılamaları ile eşlerinden gördükleri desteğin çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ungerer, J. A., Dolby, R., Waters, B., Barnett, B., Kelk, N. & Lewin, V. (1990). The early development of empathy: self-regulation and individual differences in the first year. *Motivation and Emotion*, 14(2), 93-106. <https://link.springer.com/article/10.1007%2F00991638?LI=true> sayfasından erişilmiştir.
- Uysal, H. (2011). *Okul öncesi dönemde görülen akran zorbalığının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Valiente, C., Lemery-Chalfant, K. & Swanson, J. (2010). Prediction of kindergartners' academic achievement from their effortful control and emotionality: evidence for direct and moderated relations. *Journal of Educational Psychology*, 102(3), 550–560. <https://eric.ed.gov/?id=EJ892816> sayfasından erişilmiştir.
- Yavuzer, H. (1996). *Çocuk eğitimi el kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yaycı, L. (2007). *İlköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinde seçici ve yoğunlaştırılmış dikkat becerilerini geliştirmeye dayalı bir programın etkililiğinin sınanması*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Yıldız, T. G., Ertürk Kara H. G., Tanrıbuyurdu, E. F. & Gönen, M. (2014). Öz düzenleme becerilerinin öğretmen çocuk etkileşiminin niteliğine göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39(176), 329-338.
- Youell, B. (2006). *Öğrenme ilişkileri: Eğitimde psikianalitik düşünce*. (E. Uğuzalp, E. Tilki ve A. Şahin, Çev). İstanbul: Bağlam.
- Yüce, G. (2015). *Okulöncesi eğitime devam eden özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren çocukların akran ilişkileri ve akran şiddetine maruz kalma düzeylerinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Burdur.
- Wills, T. A., Walker, C., Mendoza, D. & Ainette, M. G. (2006). Behavioral and emotional self-control: Relations to substance use in samples of middle and high school students. *Psychology of Addictive Behaviors*, 20(3), 265- 278.
- Zimmerman, B.J. (1998). Academic studying and the development of personal skill: A self-regulatory perspective. *Educational Psychologist*, 33, 73-86.
- Zimmerman, B. J. (2000). Attaining self-regulation: a social cognitive perspective. In Boekaerts, M., Pintrich, P. R. & Zeidner, M. (Eds.), *Handbook of self-regulation* (pp.13-39). San Diego, CA: Elsevier Academic. [https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=rv3DZSim6z4C&oi=fnd&pg=PA13&dq=+Zimmerman,+B.+J.+\(2000\).+Attaining+self-regulation:+a+social+cognitive+perspective.+In+Boekaerts,+M.,+Pintrich,+P.+R.+%26+Zeidner,+M.\(Ed.\),+Handbook+of+self-regulation+\(ss.13-39\).+San+Diego,+CA:+Elsevier+Academic+Press.&ots=t-taF8tVYj&sig=68leqr-MfmRz8Uxrmp-RQlPh_Vo&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=rv3DZSim6z4C&oi=fnd&pg=PA13&dq=+Zimmerman,+B.+J.+(2000).+Attaining+self-regulation:+a+social+cognitive+perspective.+In+Boekaerts,+M.,+Pintrich,+P.+R.+%26+Zeidner,+M.(Ed.),+Handbook+of+self-regulation+(ss.13-39).+San+Diego,+CA:+Elsevier+Academic+Press.&ots=t-taF8tVYj&sig=68leqr-MfmRz8Uxrmp-RQlPh_Vo&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false) sayfasından erişilmiştir.

EKLER



EK 1. Çocuklar İçin Kişisel Bilgi Formu

Çocuğun;

Cinsiyeti

Kız() Erkek()

Yaşı:.....Ay

Kardeş sayısı:.....

Doğum sırası:.....

Aile türü

Geniş aile() Çekirdek aile() Parçalanmış aile()

Annesinin;

Öğrenim Durumu

İlkokul()

Ortaokul()

Lise()

Ön Lisans()

Lisans()

Yüksek Lisans()

Diğer()

Mesleği

Öğretmen()

Doktor()

Avukat()

Polis()

Ev Hanımı()

Diğer()

Yaşı

18-23() 24-29() 30-35()

36-40() +40()

Babasının;

Öğrenim Durumu

İlkokul()

Ortaokul()

Lise()

Ön Lisans()

Lisans()

Yüksek Lisans()

Diğer()

Mesleği

Öğretmen()

Doktor()

Avukat()

Polis()

Serbest Meslek()

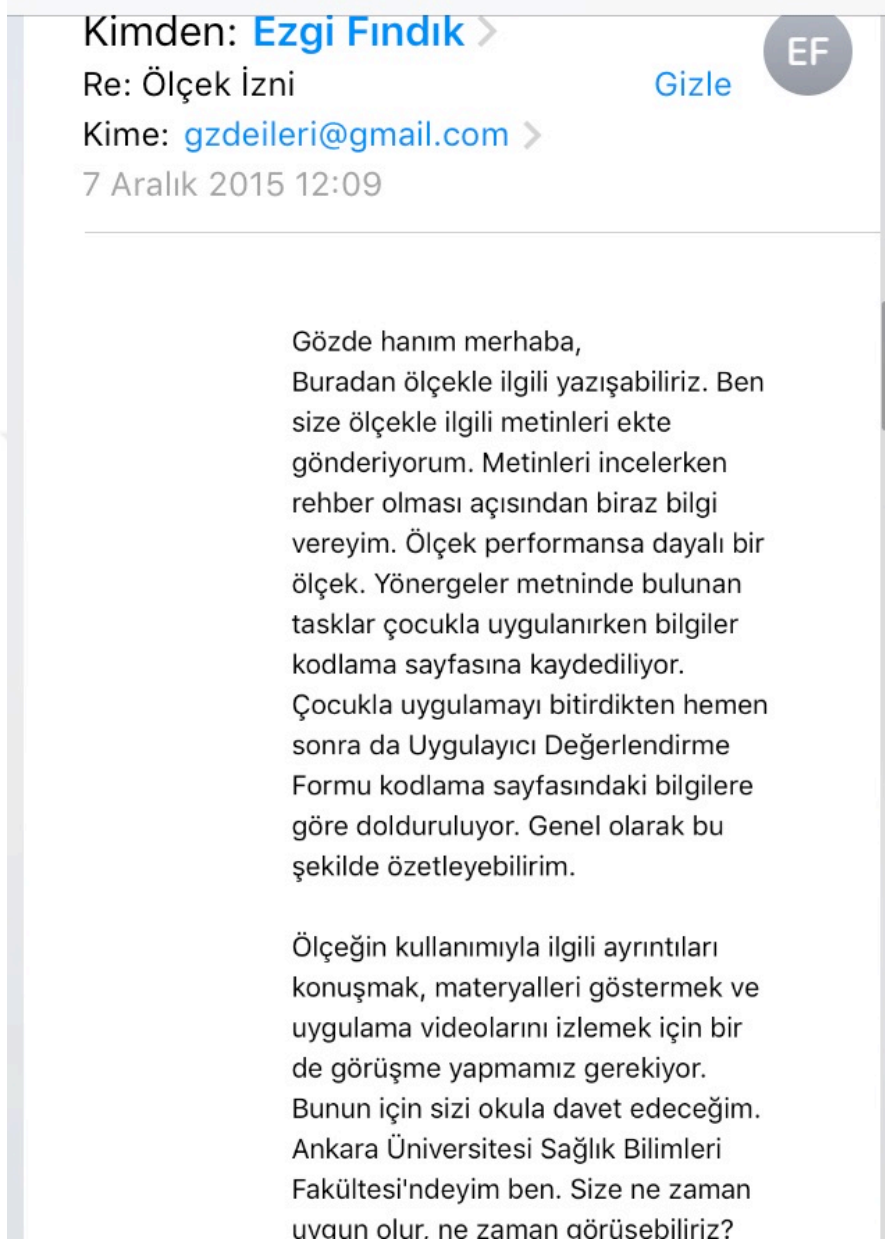
Diğer()

Yaşı

18-23() 24-29() 30-35()

36-40() +40()

EK 2. Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği İzin Yazısı



EK 3. Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği Örnek Maddeleri

Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği

Kodlama Sayfası

Öğrenci No:

Değerlendiren Kişinin Adı:

Tarih:

A. DENGİ TAHTASI

Alıştırma 1:.....

Alıştırma 2:.....

Alıştırma 3:.....

(Aşağıdakilerin her birini kodlayın)

Hayır

Evet

Olumludur/uygulayıcı ile ilişikurur.

0

1

Karşı gelir/uygulayıcıyı görmezden gelir.

0

1

NOTLAR:

EK 4. Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği İzin Yazısı

Kimden: [Hulya Gulay Ogelman](#) >

Kime: [Gözde İLERİ](#) >

Gizle

HO

Ynt: Ölçek izni

14 Aralık 2015 12:34

Sayın İleri, Ekte ölçe aracı yer almaktadır. Kolaylıklar diliyorum.

12 Aralık 2015 12:02 tarihinde <gzdeileri@gmail.com> yazdı:

Sayın OGELMAN,

Doç. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN hocamızla, "Okul Öncesi Dönem Çocukların Öz düzenleme Becerileri ile Akran Şiddetine Maruz Kalma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi" konusunda tez çalışması planlamaktayız.

Gönderdiğiniz form imzalı bir şekilde ekte yer almaktadır.

Kolay gelsin.

Gözde İLERİ

EK 5. Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği Örnek Maddeleri

AKRAN ŞİDDETİNE MARUZ KALMA ÖLÇEĞİ Lütfen aşağıdaki her bir maddenin içerdiği tanımı göz önüne alarak, değerlendirilen çocuğa uygun olma derecesine göre puan veriniz. Örnek olarak, çocuk cümlede tanımlanan davranışı sık sık gösteriyorsa "2- Kesinlikle Uygun" u işaretleyiniz. Çocuk davranışı ara sıra gösteriyorsa "1- Bazen Uygun" u işaretleyiniz. Çocuk nadiren bu davranışı gösteriyorsa "0- Uygun Değil" i işaretleyiniz. Lütfen her madde için sadece bir rakamı işaretleyiniz.		2 Kesinlikle Uygun	1 Bazen Uygun.	0 Uygun Değil.
1.	Diğer çocuklar tarafından devamlı azarlanır.			
2.				
3.	Akranları bu çocuk hakkında diğer çocuklara olumsuz şeyler söylerler.			
4.				

EK 6. Araştırma İçin İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzni



**T.C.
AĞRI VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü**

Sayı : 68513552-44-E.21778098
Konu: Tez Çalışması Anket Çalışma İzni.

18/12/2017

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Müdürlüğünün 30.11.2017 tarihli ve E.46231 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Gözde İLER'nin, Doç. Dr. Gülümser Gültekin AKDUMAN danışmanlığında hazırladığı **"Okul Öncesi Dönem Çocukların Öz Düzenleme Becerileri ile Akran Şiddetine Maruz Kalma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi"** konulu tez çalışmasına ait Anket uygulama ölçeklerini, İlimiz Patnos İlçesinde bulunan okullarda uygulaması ilgi yazı ile bildirilmiştir.

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Gözde İLER'nin, Doç. Dr. Gülümser Gültekin AKDUMAN danışmanlığında hazırladığı **"Okul Öncesi Dönem Çocukların Öz Düzenleme Becerileri ile Akran Şiddetine Maruz Kalma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi"** konulu tez çalışmasına ait Anket uygulama ölçeklerini, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde gönüllülük esasına dayalı olarak çalışması sonunda hazırlanmış olduğu bilgilerin bir nüshasını basılı veya dijital ortamda hazırlayarak müdürlüğümüze vermek koşulu ile İlimiz Patnos İlçesindeki okullarda uygulaması, Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, olurlarınıza arz ederim.

Yakup TURAN
Milli Eğitim Müdürü

OLUR
18/12/2017

Onur KÖKÇÜ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Eki : İlgi Yazı ve Ekleri.

AĞRI MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
Kağızman Cad. Ağrı
<http://agri.meb.gov.tr>
egitimogretim04@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Senol DEMİR (Şef)
Tel : (0 472) 280 94 37
Faks: (0 472) 280 94 50 Atatürk Blv.

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden ea6f-400c-3ca1-9457-c426 kodu ile teyit edilebilir.



GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..